KOMPLO YOK

Prof.Dr.Mahir Kaynak

TİMAŞ

8. BASKI

komplo yok

PROF. DR. MAHİR KAYNAK

komplo yok

PROF. DR. MAHİR KAYNAK

TİMAŞ YAYINLARI

İrtibat : Alayköşkü Caddesi. No.: 11
Cağaloğlu/ İstanbul
Telefon : (0212) 513 84 15
Faks : (0212) 512 44 00

www.timas.com.tr
timas@timas.com.tr

Bu kitap
Osman Okçu'nun yayın yönetmenliğinde,
Emine Eroğlu'nun editörlüğünde
yayına hazırlandı.
Kapak tasarımı Kenan Özcan
tarafından yapıldı.
Kapak baskısı, iç baskı ve cilt işlemleri ise
Tavaslı Matbaacılık'ta gerçekleştirildi.
7. baskı olarak 2003 Mart ayında yayımlandı.
Kitabın Uluslararası Seri Numarası
(ISBN) : 975-362-428-X

TİMAŞ YAYINLARI/516
TÜRKİYE GERÇEĞİ DİZİSİ/20

©Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Yayınları'na aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

komplo yok

PROF. DR. MAHİR KAYNAK

TİMAŞ YAYINLARI
İSTANBUL 2003

PROF. DR. MAHİR KAYNAK

1934 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada yaptıktan sonra 1948 yılında Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. 1953 yılında Harp Okulu'nu bitirdi ve 1957'de askerlikten ayrıldı. 1961 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde asistan oldu. 1965'de doktor, 1971'de doçent ünvanını aldı. 1971 yılında MİT'e atandı ve 1980'de buradan emekliye ayrıldı. 1982'de üniversiteye döndü. 1989 yılında iktisat profesörü olduğu Gazi Üniversitesi'nden 1993 yılında emekliye ayrıldı. Mahir Kaynak, evli ve üç çocuk babasıdır. Yazarın çeşitli yerlerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Yayınlanmış kitapları şunlardır:

- Osiero Nero Öldü (*Dergah, 1995*)
- Olaylar ve Düşünceler
- Komplo Yok (*Timaş, 1999*)
- Üç.. İki.. Bir (*Timaş, 2000*)
- Yel Üfürdü, Su Götürdü (*BKY*)

İçindekiler

Önsöz **9**
Saddam'ın izindeyiz **13**
12 Eylül, darbeciler ve devrimciler **15**
Irak'ta ne oluyor? **17**
Türk-Rus ilişkileri **19**
Ülkeyi kim yönetiyor? **21**
Ortadoğu'da barış olmaz **23**
İstihbarat zor iştir **25**
Düşmansız yaşanmaz ki! **27**
Tehdit kime yönelik? **29**
Dengeler korunmalıdır **31**
İran'a ambargo **33**
Uçuk düşünceler **35**
Hasmınız kazanmalı **37**
CIA Başkanı Türkiye'de **39**
Bizim Yolumuz **41**
Şifre **43**
Suikast **45**
Atatürkçüler'in çıkmazı **47**

İdeolojik dış politika **49**
Komplo yok! **51**
Rusya ile ilişkiler **53**
Kitle eylemleri **55**
İran terörü **57**
Bir hikâye **59**
Sol bu değildir **61**
Gizli işler **63**
Dış dinamikler **65**
İhanet burcu **67**
Cevapsız sorular **69**
Zorluk ilerde **71**
Dikkat dinleniyorsunuz! **73**
Rusya sahnede **75**
Kim yapıyor? **77**
Kazanın ardından **79**
Küçük olamayız **81**
Ne yapmalı? **83**
Zafer bazen prangadır **85**
Dünya kaç kutuplu? **87**
Komik bir kriz **89**
Hikâye bitti **91**
Final **93**
Bürokrasinin yeri **96**
Kurgu **99**
Yangın **102**
Demokrasi sürecek **105**
Öldüren sürüklesin **108**

Öğütülebilirsiniz **111**
Görülen köy **114**
Tülün ardındaki **117**
Üç boyut **120**
Çatışma senaryosu **123**
Casus yakalanmaz **126**
Karmaşık ilişkiler **129**
Yeni bir strateji **132**
Susurluk'u anlamak **135**
İki tez **138**
Kime karşı? **140**
Yine kaza **143**
Şimdi biniyorlar **146**
Dışarıya bakın **149**
Gri siyaset **152**
Bilinmiyor **155**
Zaman farkı **157**
Tepkisiz direnç **160**
Sert önlemler **163**
İstihbarat **165**
Göç **168**
Irak krizi **171**
Çelişki **174**
Ara rejim **177**
Silah tutkusu **180**
Disiplinli demokrasi **183**
Örtülü eylemler **186**
Kim yapıyor? **189**

Önsöz

1992 yılında Aktüel dergisinin yazı yazmamı istemesi bir sürpriz oldu. Böyle bir deneyimim yoktu ve genel olarak yazmayı sevmiyordum. Buradaki yazarlığım beş yıla yakın sürdü. Bu sürenin deneme ve misafirlik sayılması için biraz uzun olduğunu düşünüyorum.

Bunun dışında çoğunu izleyemediğim demeçlerim yayınlanıyordu. Televizyonlarda ve radyolarda konuşuyordum. Bunların sayısı o kadar çoktu ki bazı yazarlar "ağız ishaline" tutulduğumdan sözediyor, bazıları "Neşe'nin kepek sorununun bile bana sorulduğu"ndan şikayet ediyordu. Bazı okuyucu ve izleyiciler "Neden hep Mahir Kaynak?" diyen mektuplar yazıyordu.

Bütün bunlar bir anda bitti. Eğer bir müdahale olmasaydı, bazı güç odakları artık sesimin kesilmesini istemeseydi; yüzümün yıprandığını, sözlerimin etkisini yitirdiğini düşünecektim. Hitap ettiğim kitlelerin bıkkınlığını hissetmeden, bir kılıç darbesiyle toplumdan koparıldım.

Şikayetçi değilim ve bulundukları konumu kendi yaptıklarının bir sonucu olarak görmeyen ve sorumluluğun başkalarında olduğunu söyleyenlerden hoşlanmam. Zaten yazdıklarımın ve söylediklerimin ana teması, şikayet amaçlı olmak yerine olayların niteliğini anlamaya yönelikti.

Dünyaya belli bir şema içinde bakıyordum. Olaylar kendiliğinden oluşmuyordu ve insanlar, iradeleri dışındaki gelişmelerin bir gözlemcisinden ibaret değildi. Davranışlarımız sadece bu gelişmelere bir tepkiyle sınırlı kalmamalıydı. Herşey bir iradenin ürünüydü.

Birçokları bunu teslimiyetçilik olarak yorumladılar. Kesinlikle böyle bir tavır içinde değildim. Olayların bir iradenin ürünü olması, bunları yaratanların her istediğinin gerçekleşeceği anlamını taşımazdı. Çünkü bütün hesapların doğru olması için hiçbir sebep yoktu. Hatta birçok davranışın, onun arkasındaki iradenin amacından çok farklı ve hatta zıt sonuçlar yarattığını görüyordum ve iki şeyin birbirinden kesinlikle ayrılması gerektiğini düşünüyordum. Bir projeyi gerçekleştirenlerin amaçlarıyla uygulamalarının yaratacağı sonuçlar farklı olabilir. Bizim işimiz, uygulamaların sonuçlarını kestirmek ve bu uygulamaları çıkarlarımız doğrultusunda saptırmak olmalıdır.

Şüphesiz olayları yaratanın niyetiyle, bunların sonuçlarının farklılaşması, herşeyin tesadüfi olduğunu kabul etmemizi veya olayların arkasında görünen iradeyi de aşan bir gücün olup olmadığını sormamızı gerektirir.

Bu sorunun cevabı yoktur. İlk doğru her zaman bir inanca veya aksiyoma dayanır. Benim çabam mutlak doğruya ulaşmak değil, belirsizliği daha yukarı bir katmana taşımaktan ibarettir.

İnsanların içinde yaşadıkları toplumun güvenli ve huzurlu, bunu sağlayacak örgütün, yani devletin güçlü olmasını istemesi çok doğaldır. Benim de böyle düşünmemi engelleyen hiçbir neden yoktur. Ama ülkeyi yönetenlerle aramızda, bu konuda, bir yaklaşım berberliği olmadı.

Genel kanı, hasım gördüğünüz gücün her söylemine ve her eylemine karşı çıkmak gerektiği biçimindedir. Bu tavrın doğru olduğuna inanmıyorum. Herşeye karşı çıkmak ve yoketmeye çalışmak yerine, bir veya birkaç şeye karşı çıkmak, bunları bozmak

hasmın eyleminin niteliğini tamamen değiştirebilir. Eğer karşınızdaki bir çelikse, çeliği kırmak yerine içindeki karbonu almak, onu bir pik haline çevirmek ve sonra küçük çekiç darbeleriyle ufalamak daha kolay ve ucuz olur.

Karşımızdakiyle onun öngördüğü, bizden beklediği biçimde mücadele etmek aymazlıktır. Karşımızdakinin, hele nisbeten zayıfsanız, bütün hazırlıklarını bertaraf edemezsiniz. Bırakın o gücünü öngördüğü yönde kullansın. Ama siz sadece onun saldırılarının niteliğini değiştirin. Öyle değiştirin ki size değil hasmınıza zarar versin. Size atılan oklara göğsünüzü kahramanca siper etmek yerine, onları karşınızdakini vuran bumeranglara çevirebilir misiniz?

Her savaş veya mücadele sadece ön safta görünen asker veya militanlarca yürütülmez. Onlar bir sistemin sadece bir parçasıdır ve hatta en önemlisi de değildir. Sistem gözden geçirilmeli ve en zayıf noktasından vurulmalıdır. Her kahramanlık, bu sıfatı kazanmak için, kan ve acılarla beslenir. Amaç kahraman olmak mıdır, yoksa başarmak mı?

Bir eylem yapıldıktan sonra amacına ulaşıp ulaşmadığı irdelenmelidir. Yani hesabın bir de sağlaması yapılmalıdır. Mesela PKK'ya yardım ettiği söylenen ve kaçakçılık yaptığı öne sürülen birtakım kişiler peş peşe öldürüldüler. Bunun sonucunda PKK'nın para sıkıntısı çekmesi ve eylemlerinin azalması beklenirdi. Bu olmadı. Acaba teşhis yanlış mıydı? Ya da, daha vahimi, öngördüğünüz amacın tersi sonuçlar yaratacak bir eylemin içinde olabilir miydiniz? Herkes PKK'nın finans kaynağının uyuşturucu olduğunda birleşiyordu. Uyuşturucu parası ispatlanamayan bir kaynağı ifade eder. Acaba birileri gerçek kaynağı merak etmenizi engellemek için böyle bir belirsizliği mi ileri sürüyordu?

Soru sormak gerekir. Doğru sorular ve yerinde şüpheler bir şeyi anlamamızın vazgeçilmez şartıdır. Türkiye'de sorulması gereken sorulara verilen cevaplar, kimsenin kaldırmaya cesaret edemediği kayalar gibi oturuyor ve hiçbir gerçekliği karşılamıyor.

Bu ve benzeri sorular sadece bu konuyla sınırlı değildir. Bütün dünyaya bakışımızda, şüphelenilmesi bile cürüm sayılan hükümler, sağlam kaleler gibi beynimizin köşebaşlarını zaptetmiş durumda.

Yanlışların nerdeyse simgesel doğrular halinde dönüştüğü sanal bir dünyada yaşamaya mahkum edildik. Ben bu hapishaneden firara teşebbüs ettim. Yakalandım ve tek başıma bir hücreye tıkıldım. Şikayetim yok. Bedenim esir ama aklım ve vicdanım bir kuş kadar hür.

Düşünce dünyamızda çaresiz görünen bir bocalamanın ve dağınıklığın içindeyiz. Herkes birşey söylüyor ve hepsi doğru görünüyor. Birbirine zıt iki fikirden hangisinden yana olmamız gerektiğini gösteren bir kritere sahip değiliz. Bunlardan birini kabul edilebilir bir gerekçe olmadan benimsiyoruz. Karar vermiyoruz sadece taraf tutuyoruz.

Üstelik mutlak doğru olmadığını da söylüyoruz. Herşey biraz yanlış ve biraz doğruyu birlikte taşıyor. Neye göre amel edeceğiz?

Tam doğruyu bulamasak bile daha doğruyu kestirebiliriz. Rehber alacağımız düşünce ne ölçüde genel ve soyut olursa doğruya o kadar yakındır. Öklid geometrisi düz bir ortamda ve çoğumuzu ilgilendiren alanlarda tam doğruyu ifade eder. Ama Güneş Sistemi ve Evren'in tümü söz konusu olduğunda hiçbir anlamı yoktur. Daha genel ve soyut kavramlara ihtiyacımız vardır.

Bizim kullandığımız doğruların sınırlarımız dışında bir anlam taşımadıklarının farkında mısınız? Milli olmak alt sıralardaki doğruları kabul etmekle mi mümkündür? Biz, bizden ileri oldukları söylenenlerin doğmalarını da aşan bir söyleme ulaşamaz mıyız?

Ulaşamazsak yokoluruz. Zaten bu yokoluşa, inandığımız hiçbir kutsal güç "yazık oldu!" demez. Varolmak güçlü olmakla mümkündür ve gücün ilk sebebi akıldır. Akılla Yaradan'ın birbirine rakip olduğu bir safsatadır ve Yaradan en büyük akıldır.

Mahir Kaynak
Kozyatağı, 24 Ocak 1999

Saddam'ın izindeyiz

YUNANİSTAN'IN kara sularını on iki mile çıkarmasının haksızlık olduğunu, böyle bir durumda hakkımızı korumak için savaşacağımızı söylüyoruz. Haklılık belki savaşı başlatır ama sonucu kuvvet belirler. Savaşı haklılar değil güçlüler kazanır.

Güç ne sizin ne de karşınızdaki için sadece kendi silahlı kuvvetlerinden ibaret değildir. Mukayese ittifaklar arasında yapılır. Yunanistan, ABD ile Rusya arasında kararlaştırılan Yeni Dünya Düzeni ile uyum içindedir. Türkiye ise bu düzenlemelere, bilerek ya da bilmeyerek, karşı koymaktadır. Dünya'nın iki büyük askerî gücünün, uygun metodlarla, Yunanistan'ı destekleyecekleri apaçıktır. Bu destek Yunanistan lehine değil, kendi politikalarını uygulamak içindir.

Sorunun kaynağı Ege değildir. Orta Doğu'da ABD'nin konumunu güçlendirmek, Rusya için, Orta Asya'yı kontrol etmenin bedelidir. Rusya bu bedeli Körfez Savaşı'nda ödemiştir. Şimdi de ödeyecektir. Tıpkı ABD'nin Balkanlar'da Rus etkinliğinin sürmesi için, bizim anlamak istememize rağmen, kan ve acıya karşı kayıtsız kalışı gibi, Rusya da Orta Doğu'da ABD'nin politikalarını destekleyecektir.

Türkiye adım adım, tıpkı Saddam'ın Kuveyt'e çekilişi gibi, Yunanistan'la savaşa çekilmektedir. ABD ve Rusya Kuveyt'i kur-

tarmak için değil, ABD'nin bölgedeki çıkarlarını korumak ve bir Avrupa uydusu haline gelen Irak'ı bertaraf etmek için birlikte hareket ettiler. Önce Kuveyt'i bir yem olarak Saddam'ın önüne attılar, sonra da kıskıvrak bağladılar.

Şu anda Kıbrıs'ta federasyonu reddetmek gibi doğru bir politikanın en yanlış zamanda benimsenmesi, Kıbrıs yönetiminin Türkiye'nin düşürülmek istendiği tuzağa katkısı sayılmalıdır. Bu ancak tek başına katlanılabilecek bir risk iken Ege ile aynı zamana rastlatılması bir tesadüf olamaz. İngiltere oyunun içindedir.

Bugüne kadar Türkiye'nin karşılaştığı sorunlarda, sorumlu olmak yerine mağdur olmayı tercih eden Cumhurbaşkanı Demirel, artık bu rolü oynayamaz. Ürdün ziyareti İngiltere'den destek aramak niteliğindedir ve hemen belirtelim ki orada duyduğu herşey yalandır. Verilen destekler onu sahneye çekmek içindir. Bir makasın iki ağzı birbiri ile zıt yönde hareket eder ama arasına aldığı şeyi keser. Korkarım sizi de kesecekler.

Dünya'nın en şanssız askerleri isabetli politikalar oluşturmayan yöneticilerin cepheye sürdüğü askerlerdir. Böyle bir durumda kahraman sayılması gerekenler günah keçisi haline gelirler. Allah korusun!

[Eylül 1994]

12 Eylül, darbeciler ve devrimciler

HER darbe, yapıldığı ülkeye karşı bir harekettir ve hiçbir darbe gerekçesi haklı değildir. Bununla, demokrasinin en iyi yönetim olduğu iddiasında değiliz. Zaten böyle bir iddia bizi tarihteki ve günümüzdeki rejimlerin çoğunu meşruiyet dışı saymak gibi bir anlamsızlığa götürür. Zor kullanarak iktidarı devirmek ve onun yerine geçmek, hem geçmişte hem de gelecekte sık rastlanacak olan bir dönüşüm biçimidir.

Darbe ile kastettiğimiz, iktidarı elinde tutan güç odağını ve rejimin temellerini değiştirmeden sadece yöneticileri bertaraf etmektir. Bu, ülkenin herhangi bir sorununu çözmez. Zaten amacı da sorun çözmek değildir. Ülkeyi yönlendiren iç ve dış güç odakları ile yöneticiler arasında belirli konularda çıkar ve görüş ayrılıkları oluşunca ya da artık bunlar kullanılamaz hale gelince, güç odakları, önlerindeki kişileri bertaraf eder ve aynı kaynaklardan, aynı dünya görüşüne sahip başkalarını getirirler. Tek fark, yeni gelenlerin giderek köleleşmesinden ibarettir. Türkiye üç darbe ile üç defa köleleştirilmiş insanlar tarafından yönetilmektedir.

Biz iktidarı devirenlerin kendilerinin iktidar olmasını, yoksa hiç devirmeye kalkmamalarını istiyoruz. Her darbenin sonunda

siyasî sürecin zaten bertaraf edeceği kişi veya politikaların, budanmış ağaçlar gibi daha gür bir biçimde, yeniden siyaset sahnesinde yer almaları, var olanı değiştirmek ve geliştirmek değil aynen muhafaza etmektir. Belki de darbeyi yapanların bilmediği ama yaptıranların kastettiği de budur.

Hiçbir asker, sadece bu niteliği ile darbe yapamaz. Darbe yapan her askerin veya asker grubunun arkasındaki gücü araması gerekir. Darbeci askerlere şunu öneririm: Siz kendinizi ölçemezsiniz. Büyüklük kompleksiniz mesleğinizin ve bu yüzden kişiliğinizin bir parçasıdır. Yanınızdakilere bakın, onlarda bir ülkenin kaderini değiştirebilecek birikimi ve çapı görüyor musunuz?

12 Eylül olmasaydı; Demirel, Ecevit, Erbakan, Türkeş'den belki de hiçbiri şu anda siyaset sahnesinde olmayacaklardı. Bu darbe ile halkın önünü tıkadığınızın ve tek hünerinizin değişimi ve gelişimi engellemek olduğunun farkında mısınız?

Şu anda karşılaşılan sorunların varlığımızı tehdit eder hale geldiğini ve bir yapısal değişmenin dağılmayı engellemekten öte ülkenin daha güçlü olmasını sağlayacağını söyleyenlerin yüreklerindeki tek korkunun Silahlı Kuvvetleri etkileyen odakların hışmı olduğunun farkında mısınız?

Korumak ve kollamak istediğiniz şeyin Cumhuriyet'inkendisi olmadığı, onun hastalıkları ve zaafları olduğunu biliyor musunuz?

[Eylül 1994]

Irak'ta ne oluyor?

IRAK'IN Kuveyt sınırına asker kaydırması, ABD'nin bölgedeki güçlerini takviyesi ile sonuçlandı. Hatta Irak'ın askerlerini çekmesi bile ABD'nin yığınağının sürmesini engellemedi.

Askeri açıdan yıpranmış, uzun süren ambargo nedeniyle ekonomisi alt üst olmuş bir Irak'ın, ufukta kendisini destekleyecek yeni bir oluşum gözükmezken böyle bir tavır sergilemesinin izahı olamaz. Öyleyse olaya başka bir çerçeve içinde bakmak zorundayız. Acaba Saddam her zaman anlamsız olduğu söylenen davranışlarından birini mi tekrarlıyor? Yoksa oluşan yeni durum başka bir senaryonun gerekli unsurlarından biri midir?

Birbiri ile savaşan ülkelerin hiçbir biçimde ilişki kuramayacakları, birbirini yok etmekten başka amaç taşımayacakları, bize has bir düşüncedir ve yanlıştır. ABD, Türkiye ile Yunanistan arasında beklenen Kasım krizinin savaşa dönüşmesi halinde Çekiç Güç'ün anlamını kaybedeceğini görmektedir. Bu durumda Irak-İran-Türkiye ittifakının Kürtleri ezmesi mukadderdir. Irak, ABD askerlerinin bölgeye gelişine yol açarak böyle bir imha hareketine katılmamanın mazeretini yaratmıştır. İran ise ABD'yi karşısına almayı denemeyecektir. Sonuçta bölgede savaş, bütün Kürtlerle Türkiye arasında bir savaşa dönüşecektir. Bu, Türkiye'deki Saddam yanlılarına iyi bir ders olacaktır. Şüphesiz Irak'ın böyle

bir uzlaşmada elde ettiği bazı şeyler vardır. Umarım ki bu, bölge Kürtlerinin, Batı'ya verilen güvenceler karşılığında, Irak'ın himayesine terkedilmesi olmaz. Böyle bir durumda Türkiye'de istikrarı sağlamak çok zor ve uzun süreli hale gelir. Nihayet, Suriye'nin Türkiye'ye karşı tavır alması ve hatta savaşması kaçınılmazdır. Böylece Kasım krizinin Türkiye'yi dört bir yandan çevirmesi için gerekli bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Olaylar karşısında insanların ve ülkelerin gösterdikleri iki farklı tepki vardır. Televizyonları açtığınızda, Irak'ta çok sayıda insanın, bir amigonun önderliğinde, ABD aleyhtarı, Saddam'ı destekleyen ve yücelten sloganlar haykırdığını görürsünüz. Biraz sonra sahne değişir, bölgeye gelen ABD askerlerinin kayıtsız ve heyecansız yürüyüşlerini seyredersiniz. İnsanlar az sayıdadır, daha çok makina görürsünüz. Ne bir 'kahrolsun', ne de bir 'yaşasın' haykırışı duymazsınız. Bu, dünyaya iki farklı bakıştır, iki farklı tavırdır. Biz hâlâ davranışlarımızla Irak çizgisindeyiz ve bundan hoşnutuz. Türkiye'de duygular yerine akıl hakim olursa, bu fazla karamsar görünen tablo değişebilir. İlk iş bir orta sağ koalisyonun kurulması ve Ordu'nun Kürtleri ezme politikasının, siyasîlerin sorunu çözme politikası ile değiştirilmesidir.

[Ekim 1994]

Türk-Rus ilişkileri

SOVYETLER Birliği'nin genel kanıya göre dağılışının, bize göre değişiminin başından beri Türkiye, Türk Cumhuriyetleri hakkında sağlıklı bir düşünce ve buna dayalı gerçekçi bir politika oluşturamamıştır. Başlangıçta işgal altında bulunduğu varsayılan bu ülkelerin işgalcinin gücünü kaybetmesiyle serbest kaldıkları, doğal olanın aynı soydan geldiğimiz bu insanlarla bir araya yaşamaya kadar uzanan bir birliktelik içinde bulunmamız olduğu sanılmıştır. Bu düşüncenin doğru olan hiçbir yanı yoktu ve bu konudaki yanılgımız gerçekte güç ve devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerimizin ilkel bir safsatadan ibaret olduğunu gösteriyordu. Yani Orta Asya'daki yanılgımız aslında sadece bu konudaki hayal kırıklığıyla sonuçlanmakla sınırlı değildi. Bu aynı zamanda kendi ülkemizi bile neden yönetemediğimizin ipucuydu. Dili, dini ve benzeri sosyolojik değerleri aynı olan insanların bir arada yaşamaları kolaydır ama bu, bir devlet olmak için hem yeterli değildir hem de hiçbir biçimde şart değildir.

Devlet bir örgüttür. Bu örgüt kendisine bağlı olanları herhangi bir kritere göre bir arada tutar. Tarihteki kriterlerin bugün de geçerli olduğu söylenemez; hatta eski kriterlerle çelişen yepyeni birliktelik nedenleri yaratabilir. Asıl olan devlet örgütünün güçlü, etkili ve akılcı olmasını sağlamaktır. Oysa Türkiye'de dev-

let örgütü zayıftır, etkisizdir ve en önemlisi akılcı değil slogancıdır.

Rusya ile ilişkilerimizde şunu gözardı edemeyiz: Rus toplumu ne durumda olursa olsun, Rusya'da varlığını sürdürmeye kararlı, bu konuda tecrübeli bir devlet örgütü vardır. Bu güç -diğer politikalarını bir yana bırakıyorum- Orta Asya'daki varlığını sürdürmek zorundadır ve bunda da kararlıdır. Mesele onlar açısından bir Türk düşmanlığı değildir. Esasen bir soya ve dine düşmanlık bizim gibi ilkel dünya görüşüne sahip ülkeler dışında bir anlam ifade etmez. Rusya için Türkler, -buna Türkiye'dekiler de dahildir- kendilerine karşı olan güç odaklarının kullanabilecekleri potansiyel bir tehlikedir. Bu yüzden Türklerin yok olmasını değil kendisine karşı olmamasını istemektedir. Bunu şöyle ifade edebiliriz: Rusya, doğusundaki ve batısındaki güçlere karşı Türklerle ittifak aramaktadır. Bu, onun için hayatidir ve bu konudaki başarısızlık dünyadaki bütün dengeleri bozar.

Şimdi bir koronun "Biz Ruslara tabi mi olacağız?" dediğini duyuyorum ve sözlerimin hiçbir zerresinin bunu ima etmediğini söylüyorum. Ruslar, Türklerle çatışmayacaklardır, çatışmak zararlarınadır. Önümüzde bizi bu bölgede en güçlü kılacak sınırsız imkanlar vardır ve bu rekabette kazanmamızı engelleyecek hiçbir güç yoktur. Çatışma yanlıştır. Rekabet ediniz.

[Kasım 1994]

Ülkeyi kim yönetiyor?

SORUNUN cevabı apaçık: İttihat ve Terakki benzeri bir örgüt, siyasî iktidarın yanında ve hatta üstünde kararlar alıyor ve onları kendi koyduğu kurallar çerçevesinde uyguluyor. Siyasî iktidarın bölgedeki ülkelere yaptığı ziyaretler, içeriği ne olursa olsun dış politikamızda yaprak bile kımıldatmıyor. Herşey, ülkesini içine düştüğü beladan kurtarmaya belki de yemin etmiş bir grubun kararlarına uygun olarak şekilleniyor.

Sahnede görülenlerin dışındaki iki güç, siyasî iktidara kayıtsız, ilgisiz kendi politikalarını sürdürüyor. Bir taraftan İttihat ve Terakki benzeri bir örgüt, ülke içinde Güneydoğu ile simgelenen dış saldırıya karşı sınırsız kuvvet kullanma kararında olduğunu gösteriyor. Siyasî iktidarlar bile bölgeye, bu gücün izin verdiği ölçüde ve izin verdiği yerlere kadar gidebiliyor. Başbakan, bölge için karar veren irade değil; verilen kararları ve yapılan şeyleri kamuoyuna karşı savunma görevi üstlenen bir basın sözcüsü konumuna düşüyor.

Öte yanda Türkiye'ye yeni bir kader ve rol biçen ABD ve Rusya, siyasî iktidarın şaşkın bakışları altında ve onu hiç hesaba katmadan ülkeyi stratejik bir çemberin içine alıyor. Ekonomi pamuk ipliğine bağlanmış, iç istikrar her an bozulmaya hazır, sıcak

bir çatışmanın bütün gerekçeleri hazırlanmış, uygun bir zaman kollanıyor.

Ülkeyi yöneten güç, tıpkı geçmişteki benzeri İttihat ve Terakki gibi, kaynağını vatan sevgisinden alan ama hiçbir biçimde gerçekçi olmayan tavrı ile tarihi tekrarlamanın zeminini hazırlıyor. Dış güç ve dengeler boyutu eksik bir politika, arkasında vatanseverlerin hayal kırıklığı ile şekillenen harap bir ülke bırakmaya aday gözüküyor.

Siyasetçiler, bir çözüm öneremedikleri ya da kendi doğrularını savunacak cesarette olmadıkları için ateşle oynanan bir oyunda tribünlere doğru çekiliyor. Sonuca katlanmak, sorumluluk üstlenmekten daha kolay geliyor.

Ama muhalefet lideri Mesut Yılmaz, Güneydoğu'daki seçimlerde siyasî iktidarın sonucu kendi lehine çevirebileceğinden şikayet ediyor. Oysa bölgede seçim sonuçlarının siyasî iktidarı aşan güçlerce belirleneceğini o da biliyor. Yüreğinde dağlar kadar büyük korku ile gerçek güce karşı çıkamıyor. Çapına uygun bir rakip olarak siyasî iktidara çatıyor.

Korkuyor ve karanlıkta türkü söylüyor.

[Kasım 1994]

Orta Doğu'da barış olmaz

EĞER bölgedeki çatışmanın nedenini Araplarla Yahudiler'in inanç farklılıklarına ve bir karışlık toprak üzerindeki hak iddialarına bağlıyorsanız, bir barıştan söz edebilirsiniz. Oysa böyle bir kavganın dünyayı ilgilendiren hiçbir yanı yoktur ve herkes bu hesaplaşmayı sadece seyretmekle yetinir.

Gerçekte Orta Doğu'daki çatışma, bölgenin sahip olduğu petrol ve stratejik konumdan kaynaklanmaktadır ve çatışmanın gerçek tarafları bunları kontrol etmek isteyen güçlerdir. Yani büyük güçlerin aklına, İsrail mi yoksa Araplar mı haklı, sorusu hiç gelmemiştir.

Şu anda ABD ve Rusya, Müslümanlar'daki Yahudi aleyhtarlığının, çıkarlarını tehlikeye sokmasını engellemek için çatışmanın bir ucunda gözüken İsrail'i devreden çıkarmaktadır. Tavırları herhangi bir taraftan yana olmakla açıklanamaz. ABD kullanacağı bölgesel gücü yeniden belirlerken, Rusya Orta Asya'ya yönelik ve Türk-İslâm kimlikli, Rus aleyhtarı bir hareketi önlemek istiyor. Çatışma aynen, hatta sınırlarını genişleterek sürecektir ve bu güçlerin karşısında bölgedeki etkisini arttırmak isteyen, İslâm'ı siyasî bir araç olarak kullanan Avrupalı güçler olacaktır.

ABD, İsrail'i desteklemektedir ama şeriatla yönetildiği iddia edilen Suudi Arabistan'dan da hiçbir şikayeti yoktur. Oradaki herhangi birşeyi değiştirmeye en başta ABD karşıdır ve kimsenin inancına bir önem atfetmemektedir.

Çatışmanın yeni bölgesel tarafları da eskiler devreden çıktıkça başlarını kaldırmaya başladılar bile. Bir yanda köktendinci denilen, ama siyasî anlam ifade eden yönleri Amerikan aleyhtarlığı olan grup ve ülkeler, diğer yanda muredil İslâm sayılan ama İslâm'ı anlayış tarzlarından daha önemli yanları ABD ile çatışmamak olan grup ve ülkeler bulunmaktadır. Önümüzdeki dönemde bunlar arasındaki çatışmalar, Arap-İsrail kavgasını mumla aratacaktır.

Türkiye, başkalarının gömdüğü Arap-İsrail çatışmasına iki kürek toprak atarak bir iş yaptığını sanmaktadır. Oysa karar vereceği şey, bölgede çatışan büyük güçlerden hangisi ile beraber olmanın çıkarlarına daha uygun olacağıdır. Bu konuda tam bir bilinçsizlik ve şaşkınlık sergilemektedir.

Olayı bilmek, ama yanlış karar vermek başka birşeydir, oyun havası çalarken vals yapmak başka birşeydir.

Türkiye, oyunun kurallarına kendi isteğiyle uymazsa birilerinin uymaya zorlayacağı şüphesizdir ve her zorlamanın bir hasara sebep olacağı da apaçıktır.

[Kasım 1994]

İstihbarat zor iştir

BİR süre önce Irak istihbaratının ikinci adamı Türkiye üzerinden ABD'ye iltica etti. CIA ve MİT'in ortak faaliyeti olarak ilan edilen bu operasyonun Türkiye ayağının sembolik olduğunu düşünüyoruz. Ülkemiz bir geçiş yeri olduğu için bazı ayrıntılarda rol oynamış olabiliriz.

Büyük servislerin hedeflerini seçerken hiçbir sınır tanımadıklarını, her düzeydeki hatta en üst düzeydeki yöneticilerin bile bir gizli servisin ağlarına takılabileceğini görüyoruz. Söz konusu somut olayda, diğer ülkelerin gizli servislerini, özellikle CIA'yı etkisiz hale getirmekle görevli bir kişiyi elde etmenin çok üstün bir istihbarat tekniği gerektirdiğini görüyoruz. Bir istihbaratçıya görev teklif ettiğinizde sizi tuzağa düşürmesi, en az sizin onu elde etmeniz kadar güçlü bir ihtimaldir. CIA'nın, hedefi hakkında bu ihtimali bertaraf edecek kadar çok bilgiye sahip olduğu ve buradan da Irak istihbaratını çok yakından gözlediği sonucu çıkıyor.

İstihbarat servisleri elde ettikleri kişileri hemen açığa çıkarmazlar. Onları olabildiğince haber almakta ve operasyonlarında kullanırlar. Ancak kendisinden şüphe edilirse ve tehlikeye düşerse kaçırırlar. Irak istihbaratının ikinci adamının, çok uzun süreden beri, CIA hesabına çalışmış olması beklenmelidir. Ama asıl önemli olan, ondan şüphelenildiğini CIA'nın öğrenmiş ve adamı-

nı kaçırabilmiş olmasıdır. Demek ki iltica eden kişi buzdağının sadece görünen kısmıdır.

Bir servis ne kadar güçlü olursa olsun, bizzat kendisi de bu gibi tehlikelere açıktır. Nitekim bir süre önce, Rus ajanlarını takiple görevli bir CIA mensubunun, KGB ajanı olduğu anlaşılmıştır. Dünyanın en güçlü istihbarat kuruluşlarından biri olan İngiliz Gizli Servisi'ni, KGB, dört üst düzey görevliyi angaje ederek talan etmişti. Bunlardan ikisi Rusya'ya kaçırıldı, biri kimliğini açıklamak koşulu ile serbest kaldı, dördüncünün varlığı bilinmekle beraber kim olduğu anlaşılamadı ve hatta İngiliz Servisi'nin başı olduğundan şüphelenildi.

Yıllardır istihbaratın, militan takip etmek, rejim muhaliflerini fişlemek olmadığını söyler dururuz. Bunları söylediğimiz için bizi kınayanlara sadece birkaç örneğini verdiğimiz operasyonlar en iyi cevap olacaktır. Bu işteki başarının sadece istihbarat servisinin iyi çalışmasına bağlı olmadığını, devletin dış dünyadaki görünümünün ve prestijinin de bu konuda etkili olduğunu biliyoruz. Ancak devleti yönetenlerin istihbaratın ne olduğu konusunda en küçük bir bilgiye sahip olmadığı ülkemizde, bunların MİT tarafından onlara anlatılması gerektiğini düşünüyoruz.

[Aralık 1994]

Düşmansız yaşanmaz ki!

TÜRKİYE, aç yaşayabilir ama düşmansız yaşayamaz. Rejim, halkı bir arada tutmak, muhaliflerini bastırmak için her zaman abartılı bir düşman imajı çizmiş, herkesi taleplerini dile getirmek için tehlikenin geçmesini beklemeye mecbur etmiştir. Tehlike hiçbir zaman geçmediği, bir düşman bitince beşi ortaya çıktığı için halk sadece beklemiştir.

Şu anda hiçbirimiz diğer ülkelerin ne yapmak istediğini bilmiyoruz, merak etmiyoruz. Sadece dost mu yoksa düşman mı olduğuna karar vermeye çalışıyoruz. ABD, insan hakları raporu, ekonomimizin boğazını sıkan kredi sınırlamaları, silah ambargosunu çağrıştıran davranışları ile bir düşman portresi çizerken, Azeri petrolünün Türkiye üzerinden pazarlanmasına arka çıkarak bizi tereddütler içine itiyor. Soruyoruz: ABD dost mu yoksa düşman mı?

Avrupa, bizi her konuda eleştirirken, girmek için gerekli olduğunu sandığımız bütün kriterler aleyhimizde iken, Avrupa Birliği için kapıları açık tutmak amacıyla adeta ölüm kalım savaşı veriyor. Şaşırıyoruz: Acaba dost mu düşman mı?

Şaşkınız, çünkü soruyu yanlış soruyoruz. Asıl bilmemiz gereken, hiç araştırmadığımızdır. Yani, "Ne yapmak istiyorlar?" sorusunun cevabıdır.

ABD, Kürt sorununda, bizim politikamızla çatışıyor. Orta Doğu'da Kürtler'le barışık bir Türkiye'nin kendisi ile ittifak içinde olmasını istiyor. Rusya'nın politikası da farklı gerekçelerle aynı. Biz ise Kürtler'le döğüşüyoruz. Bu, bizi ABD ve Rusya ile çatışmaya itiyor. Sadece PKK ile savaştığımız, Kürtler'le hiçbir sorunumuzun olmadığı iddiasının doğru olmadığını biz de biliyoruz. Bölgede bir Kürt kimliğinin ortaya çıkmasına ve bu kimliğin Türkiye ile iktidar ortaklığına gitmesine razı değiliz.

ABD ve Rusya'nın çıkarları bu politikamızla çelişiyor ve bunu değiştirinceye kadar üzerimizde baskı uygulayacakları anlaşılıyor. Soru şurada düğümleniyor: Bir ülkenin uyguladığı belirli bir politikaya karşı olmak, o ülkeye de karşı olmak anlamına da gelir mi? Türkiye'nin bu konudaki cevabı çok açık bir "evet"ten ibarettir. Kendi yönetimimizi alabildiğine eleştirir, herşeyi yanlış yaptıklarını söyleriz ama uyguladıkları güvenlik politikalarının her zaman doğru olduğunu, bununla çatışanların düşman olduğunu iddia ederiz.

Oysa Türkiye'nin Kürt sorununa yaklaşımı ve çözüm için uyguladığı metodlar yanlıştır. Bu, karşımızdakinin her söylediğini kabul etmek anlamına gelmez. Ama aynı dili konuşmak zorunda olduğumuz kesindir.

Sorunu 51. hükümet çözebilir. Böyle bir hükümetin kurulup kurulmamasına güvenlik politikalarını oluşturan Ordu karar verecektir. Yanlış anlaşılmasın, muhtıradan falan söz etmiyorum. Kimse farkında değil ama Meclis'teki en güçlü lobi, gözünü Ordu'dan ayırmayanların oluşturduğu lobidir.

[Şubat 1995]

Tehdit kime yönelik?

TÜRKİYE'DE rejime yönelik eleştirilerin, değiştirme teşebbüslerinin devletin varlığını tehdit ettiği kabul edilir. Gerçekte rejim ile devlet aynı şey değildir ve bir ülkede rejim ciddi bir tehdit altında iken devlet herhangi bir saldırının hedefi olmayabilir, hatta rejimdeki değişme devleti güçlendirecek unsurlar taşıyabilir.

Osmanlı döneminde, devletin varlığı tehdit altındaydı ve rejimin değişmesi ülkeyi kurtaramazdı. Zaten yenilik hareketlerinin temelinde rejimi, ülkeyi tehdit edenlerin istediği yönde değiştirmek ve böylece ülkeyi kurtarmak hesapları vardı. Bu hesap yanlıştı. Osmanlı, rejimini o günkü şartlarda Batı'ya benzetmeye çalışmasına rağmen kurtulamadı. Yapılması gereken rejimle uğraşmak değil, müttefik aramaktı.

Rejimleri, özellikle yönlendirilen küçük ülkelerde, söz konusu ülkelerin dünya üzerindeki konumu belirler. Yani böyle bir rejimi tercih etmek ülkenin iradesi dışındadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, meselâ, Türkiye'nin demokrat, Polonya'nın komünist oluşu kendi halklarının, daha doğru bir ifadeyle bu ülkeleri yönetenlerin bir tercihi değildir. Savaş sonrası paylaşımın doğal sonucudur. Bir ülkenin dünya üzerindeki konumunun değişmesi, bu konumun gereği olan rejimin değişmesi sonucunu

doğurur. Polonya demokrasiyi seçtiği için Rus nüfuzundan kurtulmamıştır; tersine Rus nüfuzundan kurtulduğu için demokrat olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda oluşturulan rejimin, kendi hür irademizle ve bizim amaçlarımız istikametinde oluşturulduğunu söyleriz. Bunun aksini iddia etmek yasaktır ve iddia edenleri sıkıntıya sokar. Ama şunu söyleyebiliriz: Bu rejim, galiplerin, özellikle İngiltere'nin bölgede oluşturduğu siyasî yapı ile uyum içindedir; en azından bu yapıya ters değildir.

Şimdi tehdit altında olan devletimiz değil, rejimimizdir. Bölgede 1923'de hakim olan güç İngiltere iken bugün yerini ABD'ye terketmiştir. Ve Rusya ile rekabet eden İngiltere yerine, onunla belli bir paylaşım üzerine anlaşmış ABD vardır.

Bu yeni konum, Türkiye'deki eski rejimin ilkeleriyle uyuşmamaktadır. Yeni konumumuzun mimarları, rejimimizle çatışmaktadır. Amaçları; çok uluslu, çevresi ile -onların hesabına- ilgilenen, İslâm'la -onlarla çatışmayacak biçimde- barışık bir rejim yerleştirmektir.

Bunu devlete yönelik bir tehdit olarak almak yanlıştır. Kimse bizi parçalamak gibi bir gayretin içinde değildir. Bunları, onların dediklerini yapalım anlamında söylemiyorum. Amacım sorunun doğru anlaşılmasıdır.

[Şubat 1995]

Dengeler korunmalıdır

BİR ülkenin iç politikası, rejimi, dünya üzerindeki konumundan büyük ölçüde etkilenir. Bu etkileme, çoğu zaman, belirleme düzeyindedir. Eğer büyük güçlerin önemli çıkarlarının söz konusu olduğu bir bölgedeyseniz, sosyolojik yapınız ideolojik mücadelede rol oynayabilecekse herkesin sizi kontrol etmeye çalışması kaçınılmazdır.

Dünyada oluşan yeni güç dengelerinin fay hattı Türkiye'den geçmektedir ve ülkemiz birinci derecede siyasî deprem kuşağındadır. Bunu değiştiremeyiz. Öyleyse yapacağımız şey, depremden şikayet etmek yerine bundan etkilenmeyecek bir yapı oluşturmaktır.

Ağırlığımızı terazinin bir kefesinden ötekine taşıdığımızda olduğumuz yer ağır basar. Karşı tarafın buna tepki göstermesi doğaldır. Türkiye rotasını Avrupa Birliği'ne doğru çevirerek Orta Doğu ve Orta Asya yollarını bu yeni ve yükselen güce açmıştır. Bu alanlara ideolojik sızma İslâmcılık ve Türkçülükle mümkündür. Her iki niteliği birlikte taşıyan Türkiye, bu gücün Avrupa hesabına kullanılması için bir üs haline gelmektedir. Bugün tek başımıza kullanmadığımız veya kullanamadığımız bu güç, arkasına Avrupa'nın siyasî ve ekonomik desteğini alarak karşı konulması zor bir faktör haline dönüşür. Görünür gelecekte, böyle bir

mücadelede karar veren konumunda olmamız da söz konusu değildir. Çünkü hiç kimse tek başımıza belirleyici olmamıza izin vermek istemeyecektir.

Buna, güç kaybetme eğilimindeki ABD ve Rusya'nın kayıtsız kalması mümkün değildir. Her iki büyük güç, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil, yükselen Avrupa ve Uzak Doğu devlerini kontrol etmek, onların rekabetini ve kendi hayat alanlarına yayılmasını engellemek için bölgedeki etkinliklerini sürdürmek isteyeceklerdir.

Türkiye, bu dengeleri gözetmeye mecburdur. Aksi halde bugün Alevilerin karıştırıldığı olayların benzerleri, giderek ölçeklerini büyüterek, önümüze getirilecektir.

Karşılaştığımız olayların karmaşık sosyal yapımızdan kaynaklandığı ve bunun yumuşak karnımız olduğu iddiası doğru değildir. Hepimiz tornadan çıkmış gibi birbirimize benzesek bile, dış dengeler gözetilmeden iç istikrar sağlanamaz.

Yapacağımız tek şey, son derece hassas konumdaki ülkemizi yönetebilecek siyasî ip cambazı bir iktidarı bulabilmek ve birlikte desteklemektir. Oysa ülkemiz üzerinde çatışan güçler, sıra dışı diyebileceğimiz zayıf kadroların yönetimini tercih etmekte ve mücadeleyi kendi aralarında sürdürmek istemektedir. Bu çatışmada, Türkiye'nin ve halkımızın uğrayacağı kayıpları hesap etmeleri beklenemez. Bu yüzden yeni olaylara, yeni siyasî depremlere hazır olmak ve katlanmak kaderimiz haline gelmektedir.

[Mart 1995]

İran'a ambargo

KÖRFEZ Savaşı sırasında Irak'a konulan ambargoya katılmamızın ülkeyi büyük zararlara uğrattığı söylendi. Bütün dünya –bazıları isteyerek, diğerleri kerhen de olsa– aynı tavrı sergilerken Türkiye'nin başka türlü davranması zaten mümkün değildi.

ABD bugün, bölgede ikinci ve en önemli hasmı olan İran üzerinde baskı uygularken, biz bu politikaya katılmayacağımızı ifade eden mesajlar veriyoruz. Yani Körfez Savaşı'ndaki tavrımızın aksine bir tutum sergiliyoruz. Bunun maliyetinin önceki politikamızdan daha düşük olacağını düşünüyor olmalıyız.

ABD'nin İran karşısında yalnız kaldığı ve bu yüzden girişiminin başarısızlığa uğrayacağı düşüncesinin irdelenmesi gerekir. Avrupa Birliği'nin bu konuda ABD'ye karşı olumsuz tutumunu sürdürmesi doğaldır. Çünkü İran ile, özellikle Almanya kanalıyla kurulan ilişkiler, bu ülkeyi Avrupa için bir köprübaşı konumuna getirmektedir. Ancak Rusya'nın ABD karşıtı politikasını değiştirmesi ve İran üzerinde ikili bir baskı uygulanması beklenebilir. Kaldı ki bazı gazetelerdeki "Kızılordu Sınırımızda" manşeti, Türkiye'ye yönelik bir operasyonun gündem dışı olması nedeniyle, yanlış bir istikamet göstermektedir. Rusya'nın, İran ve çevresindeki bir harekât için hazırlanmakta olması daha muhtemeldir.

Ambargo kararına Avrupa'nın katılmaması ABD için bir sürpriz olmamıştır. İran'ın nükleer silah üretmek niyetini ileri sürerek, Avrupa'nın çok önem verdiği İran'a baskı uygulaması zaten beklenemezdi. ABD, bilerek oynadığı bu oyunla safları belirginleştirmektedir. Bundan sonra artık, Türkiye de dahil hiçbir ülke, "Batı" kavramını bir bütünü ifade etmek için kullanamayacaktır. Artık ABD ve Avrupa olmak üzere iki Batı vardır.

ABD'nin tek başına uyguladığı bu politikadan, diğer ülkelerden destek bulmadığı için vazgeçmesi beklenemez. Yalnızlığı, bize göre, Rusya'nın katılması ile azalacak, İran güçsüz ve etkisiz bir konuma düşürülecektir.

İran'ın bir savaşı göze aldığını ilan etmesi, ABD'nin böyle bir savaşta uğrayacağı kayıplara katlanamayacağını hesap etmesi gerçekçi değildir. İran'a karşı yürütülecek savaşın bir istila harbi olmaktan çok imha amaçlı olacağı, deniz ve havadan sürdürüleceği beklenmelidir. Bu durumda İran'ın hiçbir şansı yoktur. Saddam'ın, Rusya'nın ABD karşıtı olacağını zannederek yaptığı hatayı İran'ın tekrarlaması, sonucu daha vahim hale getirebilir ve bölünme dahil benzer senaryolar söz konusu olabilir.

Bu çevre şartları içinde Türkiye'nin istikrarını sağlamak son derece zordur. Yıldırım Aktuna'nın amaçsız Yunanistan ziyareti ve sebep olduğu gerginlik, Ege de dahil, birçok konuda sorunlarla karşılaşacağımıza işaret etmektedir.

[Mayıs 1995]

Uçuk düşünceler

BOSNA'DAKİ çirkin savaş sürerken bir Amerikan uçağının düşürülüşü, pilotun film senaryolarını andıran kurtarılışı, insanın aklına uçuk şeyler getirir. Bunları kimseye söyleyemezsiniz ama düşünürsünüz. Bir çete savaşı sürdüren Bosna'daki Sırplar'ın, uçurtmadan başka uçan şeyi olmayan Boşnaklar'a karşı sabit rampalardan atılan füzelere neden ihtiyaç duyduğu sorusu aklınıza takılır. Boşnaklar'a karşı, asla kullanılmayacak bu füzelerin hedefi Birleşmiş Milletler gücüne bağlı uçaklar ise, ABD'nin bundan haberi yok muydu dersiniz. Ama olayın sonu muhteşemdir. Tüm Amerikan halkı pilotu kurtarma operasyonunu coşkuyla alkışlamaktadır. Bunca serüveni yaşayan pilot yüzbaşı, arenaya çıkan bir boğa kadar sağlıklıdır. Bu sonuç, bir değil birkaç F-16'ya değer diyecekken yutkunur ve susarsınız. Yoksa adınız uçuğa çıkar.

Turgut Özal'ın ani ölümünün, ailesinde bir suikast şüphesi uyandırması, acılarının doğal bir sonucu olarak yorumlanabilir. Ama dışarıdan birinin "Bu ölüm zaten siyaseten gerekli idi. Artık Azrail de siyasete bulaştı" demesi uçukluktur.

İşin püf noktası şuradadır: Dünya'ya yön veren olaylar, gerçekle uçuk arasındaki bir çizgi üzerindedir. Yapılmışsa bir dehanın ürünüdür. Eğer gerçekte böyle birşey yoksa, düşünülenler bir

fanteziden ibarettir. Çözümleyici, bir gizi bulmakla uçuk olmak şıklarından biriyle karşı karşıyadır ve bazen büyük rastlantılarda rasyonellik arayarak gerçek bir uçuk konumuna düşer.

Çözümleyicinin karşılaşacağı asıl önemli çelişki, içinde büyük hesapların olduğunu düşündüğü bir olayın, bir yanı ile, son derece basit hesaplara dayanmış olmasıdır. Gerçekte sıradan bir Boşnak ile bir Sırp'ın çatışma nedeni, Karamürselli'lerin Yalovalı'lara kızgınlığının bir benzeridir. Ama yukardan baktığınızda, sıradan insanların tepkileri büyük hesapların bir aracından ibarettir. Büyük hesap da doğrudur, sıradan insanın kızgınlığı da. Hangi doğruyu ileri sürerseniz, öteki doğru sizi yanlışlar. Her zaman haklısınız ve her zaman haksız.

Akıllı adamlar uçukluk yapmaz. Bugüne kadar "Ülkemizi komünistler yok etmek istiyor" diyerek iktidarını sürdürenlerin metodunu uygularlar. Eğer iktidar olmak istiyorsanız, "Düşmanımız siyonistlerdir" sözünü Erbakan'a kaptırdığınız için, mesela, "Ülkemizi oportünistlerle Taocular yıkacak" diyebilirsiniz. Düşmanınız biraz muğlak olmalıdır. Böylece ona her türlü kötü imajı yakıştırabilirsiniz. "Nüfus artışını engellemek için halkı kısırlaştırıyorlar", "Basketbolda geri kalmamız için tüm halkımızın boylarını kısa tutuyorlar" diyebilmelisiniz!

Cesur olmalısınız: Bir takım ahlak düşkünü Avrupalı kadınların, Türkiye'ye biçim veremeyeceğini haykırmalısınız.

Ben uçuk olmak istemiyorum ve halkıma şu mesajı veriyorum: "Türkiye bir büyük ülkenin adıdır, kafa tutanın kafası kırılır."

"Ne Maocular ne de Taocuların ülkemizi yıkmaya gücü yetmeyecektir."

Anlıyorsunuz gözümün yukarlarda olduğunu.

[Haziran 1995]

Hasmınız kazanmalı

MÜTTEFİKLERİN Almanya ve Japonya'yı yenmiş olmalarının pek isabetli bir iş olmadığı yarım asır sonra ortaya çıktı. Yenilen ve yenildiğini kabul eden bu ülkeler, şimdi eski hasımlarına kök söktürmeye başladı.

Oysa şöyle bir model çok daha yararlı sonuçlar doğurur ama uygulama şansı, kurumları köklü ülkelerde pek fazla değildir.

Bir ülkedeki gelişmeler aleyhinize ise, size karşı düşmanlık kökleşiyor ve başka bir ülke tarafından kışkırtılıyorsa, yapacağınız ilk iş onu, en yumuşak ifadesi ile, sizi anlayan birinin önderliğinde savaşa zorlamaktır. Dövüşme iradesi karşıdan gelmelidir. Barış sırasında hasmınıza uygulayacağınız metodların etkileri sınırlı kalır. Oysa bir savaş sırasında, hele hasmınızın topraklarını işgal etmişseniz, bütün direnç noktalarını temizlemek imkanına sahip olursunuz. Hiç tereddüt etmeden, size zarar verebileceğini düşündüklerinizin kökünü kazıyın. Çünkü kavgada yumruk hesabı yapılmaz.

Bu aşamada yapacağınız en yanlış iş, zaferinizi ilan etmektir. Çünkü yenilen, sürekli bir hasım haline dönüşür. Herşey isteklerinize uygun hale gelince sıra, sizinle dövüşen bu cılız boksörün elini havaya kaldırtacak bir senaryo hazırlamadadır. Hayalinizi geniş tutun. Zaten büyük acılar çekmiş, gururu kırılmış olan ha-

sım ülkenin insanları zaferlerinin gerçek mi yoksa uydurma mı olduğunu pek fazla irdelemeyecektir. Kahramanlık dozu yüksek, akılcılık yanı olmasa da olur cinsinden bir karşı hareketle yenilmeniz gerekir. Bu kahramanlar daha sonra ülkeyi yönetecekler-dir ve kendilerine karşı çıkanları bertaraf etmek için çok haklı bir gerekçeleri vardır: Vatanı kurtaranların karşısındakiler, olsa olsa vatan haini olur!

Eğer bir ülkede yönetenleri belli bir politikaya razı etmek istiyorsanız, halkın bir kısmını isyana teşvik edin. Sizin teknikleriniz üstün olduğu için operasyon yaptığınız ülke, gücüne rağmen, hırpalanacaktır. Saldırınızı ekonomik ve siyasî tedbirlerle güçlendirin. Karşınızdaki çaresiz hale gelince, yapacağınız ilk iş yenilmektir. Bütün şartlarınızı kabul ettirdikten sonra desteklediğiniz grubun yenilmesini sağlayın. Herşeyin bir bedeli vardır. İstediklerinizi alırken karşı tarafa, içi boş da olsa, bir zafer hediye etmek görgü kurallarındandır.

Söylediklerimizi Türkiye ile ilgilendirmek komploculuktur ve komploculuk tanım gereği "kötü!"dür. Ben Çeçenistan'da kahraman Şamil Basayev'in Rusları pes ettirmesinden ve Dudayev'in aslında Ruslar'la iyi geçinmek istediğini, Türkiye aracılığı ile bir barış aradığını duyduktan sonra, bu hayali senaryoyu yazdım.

İkinci modelde ilham kaynağım, Abazhalar'ın başkaldırıp Gamsa Gurdiya'yı yerinden etmesi ve Gürcistan'ın başına eski Rus Dışişleri Bakanı Şevardnadze'in getirilişidir.

Aylardır Çeçenistan'daki finali düşünüyordum. Şamil Basayev modeli hiç aklıma gelmemişti. Rus komplo teorisyenlerini kutlarım.

[Haziran 1995]

CIA Başkanı Türkiye'de

YENİ CIA başkanının ilk yurtdışı ziyaretini ülkemize yapması önemlidir. Klasik diplomasinin uluslararası ilişkilerde öneminin azalması, buna karşılık istihbaratın metod ve kapsamındaki olağanüstü gelişmeler, istihbarat alanındaki ilişkileri birinci plana çıkarmaktadır.

İlk beklentiler, ziyaretçinin MİT ile CIA arasındaki ilişki ve işbirliğinin geliştirilmesini sağlayacak öneriler sunmasıdır. Bunun ve basında çıkan Rusya'ya yönelik istihbarat konusunda işbirliğinin amaçlandığı şeklindeki haberlerin doğru olduğunu sanmıyoruz. ABD'nin, Rusya ve Avrupa'ya yönelik istihbaratı "hassas" telakki edeceğini ve bunu başka ülkelerle paylaşmayacağını düşünüyoruz. Eğer bir işbirliği söz konusu ise bunun genel anlamda ve spesifik hedefleri olmayacak biçimde düzenleneceğini sanıyoruz. Aynı şekilde CIA'nın MİT'e desteğinin genel bir nitelik taşıyacağını, CIA'nın hedeflerini açığa vurmayacak tarzda yapılacağını düşünüyoruz.

Buna karşılık Irak ve İran konusunda somut projelerin ortaya konması mümkündür. Bu iki ülke hakkında tarafların politikaları farklı olsa bile, her iki tarafın da yararlanabileceği ortak alanlar vardır.

Türkiye ve ABD'nin Rusya'ya bakışlarının farklı olması, karşı tarafta KGB gibi güçlü ve tecrübeli bir servisin bulunması

buraya yönelik faaliyetlerde CIA-MİT işbirliğinin önünü tıkamaktadır. Hatta CIA başkanının Rusya konusunda temkinli olunmasını, MİT dışındaki bir takım oluşumların Rusya'daki teşebbüslerinin zararlı sonuçlar doğuracağını söylemesi bile mümkündür.

CIA başkanının gerçek misyonu, önümüzdeki dönemde, sıcak savaş da dahil birçok operasyonun merkezi konumunda olacak ülkemizi, tıpkı cepheyi teftiş eden bir komutan gibi, yakından görmektir. Yani başkan bizimle görüşmek için değil, bizi görmek için gelmektedir. Belli başlı bütün istihbarat servislerinin at oynattığı ve oynatmaya devam edeceği ülkemizde, MİT'in tavrını, müdahale gücünü ve yönünü anlamaya çalışacaktır. Şüphesiz baktığı yer MİT'ten ibaret değildir. Amaçlanan, bütün siyasî yapının değerlendirilmesi ve buna uygun istihbarat stratejilerinin hazırlanmasıdır.

Kısa ve açık olarak ziyaret şöyle değerlendirilebilir: Bu ziyaret iki müttefikin ortak proje ve planlarını gözden geçirmek ve yeni işbirliği imkanlarını aramak amacıyla gerçekleşmemektedir. CIA başkanının tavrı tek taraflıdır ve sadece kendi planları için ortamı değerlendirmektedir.

Bunun dışında, özel konuşmalarda, ABD'nin bölgedeki çıkarlarının büyüklüğü, Kürt konusuna bakışı hakkında ipuçları bulmak mümkündür. Ancak Türkiye'deki bugünkü dengeler nedeniyle, Orta Doğu'nun yeniden yapılanmasında Kürtler'e verilen önemin açıkça ifade edilmeyeceği beklenir. Yani Kürtler konusundaki sözleri bir mercekle büyütülürse gerçek boyutlarına kavuşacaktır.

[Ağustos 1995]

Bizim yolumuz

SİYASÎ değerlendirmelerde en geçerli yolun, özellikle Amerikalılar'ın çok sevdiği ve güvendiği alan araştırmaları olduğu söylenir. Meselâ Güneydoğu'da halkın eğilimini bilmek için, TOBB Raporu'nda olduğu gibi, bir anket yapılır ve varılan sonuçlara göre hareket edilmesi istenir. Tartışma, araştırmanın doğru yapılıp yapılmadığı üzerinedir. Gerçeği bulmanın başka yolu yoktur. Diğer düşünceler sadece bir spekülasyondan ibarettir ve itibar edilemez.

Bu yol, parasal ve kurumsal desteğe muhtaç olduğu için, güç odaklarının kontrolu altındadır. Bireysel çaba ve fikirlere geçit vermez. Zaten istenen de budur.

Biz, hem desteğimiz olmadığı hem de bu yolun gerçekleri tam olarak ifade etmediğini düşündüğümüz için, başka bir metod kullanırız. Bu yol; kendi içinde tutarlı, mantıklı bir model kurmak ve bunun doğru olduğunu kabul etmektir. Modeli destekleyen gerçekler, herkesin bilebildiği, gün yüzüne çıkmış verilerdir.

Meselâ koruculuk sistemini şöyle değerlendiririz: Sayılarının yetmiş bini aştığı ve bunlara bölge için azımsanmayacak bir ücret ödendiği bilinmektedir. Bölge halkından oldukları için genel nitelikleri, karşı koydukları PKK militanlarına denktir. Bölgeyi

ve burada olanları onlar kadar iyi bilirler. Belki de militanları tek tek tanımaktadırlar. Ancak, kendileri dışında iki yüzbini aşkın güvenlik gücüne rağmen, PKK varlığını sürdürebiliyorsa, şu sonuçlara varırız: Güvenlik güçlerinin mücadele metodu yanlıştır. Böyle bir durumda bir bölgenin tamamına bekçi dikmek ve koruyacağını sanmak akıl dışıdır. Strateji, bölgeyi korumak değil, militanların yerini tesbit etmek ve mobil timlerle imha etmek olmalıydı. Böyle bir yol hem daha etkili hem de kıyaslanmayacak kadar ucuz olurdu. Varacağımız diğer bir sonuç, korucuların PKK'yı varlık ve geçim nedeni olarak gördükleri olurdu. Aralarında bir dayanışma olması gerekirdi ve bunların, bir karar aşamasında karşı güce katılmalarını beklerdik.

Bir gazete olsaydık, başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere, bütün ülkelerin PKK'yı kınadığını yazacağımıza şu soruyu sorardık: Öyleyse bir mucize ile mi karşı karşıyayız? Üç yüz bin kişinin imha etmek için uğraştığı ve bütün dünyanın kınadığı bu örgüt nasıl ayakta kalıyor? Bu hesabı yapıyor ve ABD yetkililerinin her gün tersini söylemesine rağmen "ABD ile PKK arasında çıkar uyuşması vardır. ABD PKK'yı desteklemektedir" diyoruz.

Fazla ileri gitmek istemem. ABD Büyükelçisi'nin Çiller'i destekleyen sözlerini "Bakın biz Çiller'i destekliyoruz. Yakında başına bir şey gelirse bizden bilmeyin" şeklinde yorumlasam kızarsınız. En iyisi, herkes gibi "Amerikalılar gene gaf yaptı" demek.

[Eylül 1995]

Şifre

TÜRKİYE'NİN siyasetine belirsizlikten daha çok bilinmezlik hakim. Bütün güç odaklarının çıkarlarının ve bunun sonucu ilgilerinin yoğunlaştığı bir yerde çözüm, çok sayıda ve birbirinden temelde farklı olamaz. Ancak nelerin olacağı kilitli bir kapının arkasında ve ilk iş bu kilidin şifresini çözmek.

Birinci şifre bölgede en etkin güç olan ABD'nin politikasını açıklığa kavuşturarak çözülebilir. Türkiye gibi yüzyıllardır üzerinde hesap yapılan bir ülkeyi ABD'nin Avrupa Birliği'ne girmeye teşvik etmesi bir çelişkidir. Turgut Özal döneminde bu birliğe alternatif arayan, Avrupa ile ilişkilerin gerginleşmesine yol açan ABD'nin, bugün Türkiye'yi adeta Avrupa'ya peşkeş çekmesi anlaşılamaz.

Birinci şifreyi şöyle formülleştirebiliriz: ABD'nin politikası tek değildir. Bush'un temsil ettiği Cumhuriyetçi iktidar, Türkiye'yi bir bütün olarak kontrol etmek istemekte idi. Buna göre Türkiye daha etkili bir konuma getirilecek ve ABD-Rus ekseninde bir mafsal görevi üstlenecekti. ABD Türkiye'yi Kürtler kanalı ile ve ABD sermayesi ile, Rusya kurulacak ekonomik ve siyasî ilişkiler ile kontrol edecekti. Bu yüzden Türkiye ile Rusya arasındaki kapılar ardına kadar açılmış ve Rusya'nın Türkiye'de örgütlenmesine ABD sessiz kalmıştı.

İkinci şifre bir başka çelişkinin açıklanması ile çözülebilir: Özal ve Çiller ABD'nin desteklediği politikacılardır. Ancak aralarında iki konuda çok önemli farklılık vardır. Özal, adı Kürtçü'ye çıkacak kadar Kürtler'e yakın davranırken, Çiller MHP'yi aşan ölçüde Kürt aleyhtarıdır. Neden? Özal büyümeye dönük ekonomik politikalar izlerken, Çiller sadece kısa vadeli parasal dengelerle ilgilidir. Çiller için gelecek yoktur. Daha doğrusu geleceğimiz Avrupa içinde belirlenecektir. Oysa Özal'ın gözü Doğu'dadır. Neden?

İkinci şifreyi şöyle formülleştirebiliriz: Clinton'ın temsil etti Demokrat iktidar, eskiden beri olduğu gibi, Rusya ittifakına soğuk bakmaktadır. Bölgede ABD-Avrupa paylaşmasından yanadır. Kendisi petrol bölgesine yakın olan Kürtler'le yetinecek, Türkiye'nin geri kalanını Avrupa'ya terkedecektir. Stratejik önemi olan Balkanlar ve bunun alt ucu Boğazlar, ilgi alanı dışındadır. Bu sorun Avrupa ile Rusya arasındaki bir meseledir.

Bu tablo, Çiller'in aşırı Kürt aleyhtarlığının arkasından, federasyon telkin eden TOBB Raporu'na destek olmasındaki çelişkiyi açıklar.

Eğer yumağın ucunu doğru tesbit ettiysek, ipi çektikçe birçok şeyi daha görebiliriz. Mesela Demokratlar arasındaki Yahudi etkinliğini ve İsrail'in Orta Doğu modelini. Ama ABD'de Cumhuriyetçiler'in etkinliği giderek artmaktadır ve 1996 başkanlık seçiminin favorisi onlardır.

[Eylül 1995]

Suikast

YİRMİSİNDE bir gencin sıktığı kurşunlar, belki de başka çok az nedenle biraraya gelebilecek liderleri Kudüs'e taşıdı. İlk intiba, muazzam örgütlerin kurduğu sistemlerin bile sıradan bir insanı engelleyememesi idi. İsrail'in Araplar'la barışmasını istemeyen biri, bütün barikatları aşıp hasmını bertaraf edebiliyordu.

İşin ilginç yanı, sürecin hiç de katilin istediği biçimde gelişmeyeceğinin, Arap-İsrail barışının ivme kazanacağının anlaşılması oldu. Manzara garip ve çelişkili olmasına rağmen yapılan açıklama mantıksız görünmüyordu: Genç adam kızmış ve herkesin gösterebileceği tepkiyi gösterip hasım saydığını öldürmüştü. Ondan eylemin ters tepeceğini hesaplaması beklenemezdi.

Bir yanda bütün dünyayı yöneten ağlamaklı liderler, diğer yanda her köşe başında sürüyle karşılaştığımız gençlerden biri terazinin kefesinde aynı ağırlıktaydı. Serüven burada bitmiş ve söylenecek başka bir şey kalmamış görünmesine rağmen, biraz hayal ürününü andırsa bile, olayın başka bir boyutundan söz edilebilir.

Asıl çatışma İsrail ile Yahudiler arasındadır. Bu söz, ilk bakışta ifade ettiği anlamda söylenmemiştir. Yahudiler kendilerini, adı ne olursa olsun, bir devletin sınırlarına hapsetmekle bütün dünyada etkinliklerini sürdürmek arasında bir tercih yapmaktadır.

Yönetenlerin, güçlerini sınırlı bir topraktan ve kendilerine biat eden bir halktan almaları çağı, giderek geride kalmaktadır. Dünyanın belli yerlerindeki yöneticiler, bu eskimiş hakimiyet anlayışını bir yana bırakıp, etki alanlarını genişletmenin yolunun dünyayı bir bütün olarak algılamaktan ve etkilerini burada yaymaktan geçtiğini gördüler. ABD'deki seçkinlerin içinde önemli bir yeri olan Yahudiler, diğer seçkinlerle birlikte, egemenliklerini kendileri ile özdeşleşen ülkelerin dışına taşıyabileceklerini ve devlet kavramının anlamını yitirdiğini anladılar. İsrail ile özdeşleşen Yahudiliğin ayaklarına bir bağ olacağını, güçlerini bunun sınırları üzerine hapsedeceğini, dünya üzerindeki ağırlıklarının, diğer ülkeler gibi, nüfus, milli gelir, askeri güç gibi kavramların toplamından ibaret kalacağını farkettiler. İsrail, onları sıradan bir ülkenin vatandaşları haline getirecekti.

Tercihlerini yaptılar. İsrail'i kaderine terkedeceklerdi. Artık İsrail, Yahudiler için kutsallığını kaybetmişti. Belki de kutsal kitaplarda sözü geçen her somut şey, aslında soyut bir şeyin sembolü idi. Vadedilmiş topraklar bu çöller olmamalıydı.

Bir Yahudi'nin attığı kurşunlar İsrail'i derinden yaralıyor ve onun bir bütün olmadığını herkese anlatıyor. Anlaşmazlık Araplar'la barışın yapılıp yapılmamasında mı, yoksa daha köklü nedenlere mi dayanıyordu, sorusu askıda kalıyor.

Anlaşıldığı kadarıyla Yahudiler, yüzyılların özlemini temsil eden İsrail'i bırakıp geri dönüyorlar. Somut hedefler yerini soyut ideallere bırakıyor ve Yahudiler diğer seçkinlerin arasına karışıp kayboluyorlar.

[Kasım 1995]

Atatürkçüler'in çıkmazı

SAVUNANLARIN çoğu asker olmasına rağmen, Atatürkçüler, bir mücadelenin bütün stratejik hatalarını işlediler.

Din ve ideolojiyi karşı karşıya getirmek, birini diğerinin rakibi haline sokmak bu yanlışların en büyüğüdür. Böyle bir karşıtlıkla ideolojinin kazanma şansı yoktur. Din ve ideolojiyi iki farklı alan saymak, birbirleriyle örtüşen yanları olmadığını kabul etmek en doğru yol iken, İslâmiyet'in sembolleri Atatürkçülük'e başkaldırı sayılmıştır. Dini giysiler ve seremoniler ideolojik söylemlerle karşılanmaya çalışılmıştır.

Oysa bir ideoloji, dini eğilimlerden tamamen bağımsız, ona ne karşıt ne de yandaş olmadan, kendi gelişimini sürdürebilir. Doğru olan da budur. Getirdiği çözümler insanların dünyevi ihtiyaçlarına ve sorunlarına yöneliktir.

Atatürkçüler'in ikinci büyük hatası, ilkelerini bir vahiymiş gibi algılamalarıdır. Oysa bir ideolojinin ilkeleri, vahiyden farklı olarak, değiştirilebilir ve geliştirilebilir. Bunlar mutlak doğru değildir. Tarihin bir döneminde, belli şartlarda çözüm olan davranışlar zamanla değişmek zorundadır. Hatta bazı noktalar, ilk ortaya konulduğu zaman bile yanlış olabilir. Yani ideoloji, yaşayan bir varlık gibidir. Bir kişi tarafından, tümüyle, var edilemez.

Mesela Atatürkçülük'ten, başlangıçtaki haliyle, anlamlı bir iktisadi doktrin çıkarılamaz. Yapılacak şey, onu, kendisi ile bağdaşan bir iktisadi görüşün yorumu haline dönüştürmektir. Eğer yeni bir iktisat doktrini oluşturulamıyorsa, yapılacak başka şey yoktur. Sanki Atatürkçü bir iktisadi görüş varmış gibi davranmak yerine, onu, sosyal demokrasinin Türkiye yorumu olarak geliştirmek bir yol olabilir.

Atatürkçüler'in üçüncü hatası, özü biçime feda etmeleridir. Resim ve heykeller önünde yapılan abartılı seremoniler ve buna karşılık, toplumun sorunlarına hiçbir çare üretmemekle bir ideoloji sürdürülemez. Şeklin şiddetle savunulması, toplumsal taleplerin karşılanamaması, insanları kaçınılmaz olarak, çözümsüzlük ile Atatürkçülük'ü özdeşleştirmeye itmiştir.

Mesela bağımsızlığın bütün maddi temelleri birer birer yıkılırken, Atatürkçüler'in derin sessizliği ama nutuklarında en ateşli bağımsızlık yandaşı söylemleri, hüzün verici bir çelişkiyi sergilemektedir.

Bütün bunlardan daha vahimi, son tahlilde, tarihin en büyük yenilgilerden birinin sonucu olarak kurulan yeni Türkiye'yi, hayallerinin ve taleplerinin son kertesi kabul etmeleridir. Atatürk belki böyle söylemek zorundaydı. Atatürkçüler'in görevi ise onun söyleyemediklerini bugün haykırmaktadır.

[Aralık 1995]

İdeolojik dış politika

TÜRKİYE'DEKİ yaygın düşünceye göre, insanlar önce bir ideolojiyi benimser, sonra da bu ideoloji ile uyumlu bir siyaset izler. Oysa bu süreç tam ters yönde işler. Siyaset, ideolojiyi veya en azından bu ideolojinin yorumunu belirler.

Ülkemizde, 1980'lere kadar, hiçbir geçmişi ve tabanı olmamasına rağmen, sol düşünce geniş kitlelerin ideolojisi haline dönüştü. Temelde sadece anti-Amerikan olan emperyalizm aleyhtarlığı, bu ideolojinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış göründü. Oysa önce Türkiye'nin dünya üzerindeki konumu belirlenmiş ve Avrupa'nın bir parçası olması öngörülmüştü. Sosyalizm, bunu sağlayacak bir araç olarak güç odaklarınca desteklenmekteydi.

Sosyalizmin işçi sınıfı ile ilişkisi zoraki ve göstermelik olarak kaldı. Yönetici zümre içinde ağırlıklı payı olan bürokrat ve aydınlar, hareketin gerçek itici gücünü oluşturdular.

Sosyalist düşüncenin nerdeyse iz bırakmadan yok olması, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile açıklanamaz. Çünkü bu hareketin, çöken ideoloji ile organik bir bağı yoktu. Amacı sadece siyasî olduğundan, siyasî yenilgi ideolojiyi gereksiz hale getirdi. Zaten 1980 darbesi ile ABD, Sovyetler'in çöküşünden önce, Türkiye'nin siyasetini kontrolü altına almış ve sol tükenmişti.

Bugün İslâm aynı badirenin içine sürüklenmektedir. Bir ülkenin kendi içinde ve sadece benimseyenlerin yaşam biçimini ve değer yargılarını belirlemesi gereken din, dış politikayı da tayin edecek biçimde yorumlanmaktadır.

Gerçekte dış politika bir hesap meselesidir. İdeoloji ve inançlar bunun için bir gerekçe olarak kullanıldığında artık sadece bir değerler sistemi olmaktan çıkar ve bir savaş aracına dönüşür. Rakipleriniz için ona saldırmaktan başka çare kalmaz.

"Biz inancımıza uygun yaşamak istiyoruz" talebi anlaşılabilir birşeydir. "İslâm'ı başkalarına da tebliğ etmekle yükümlüyüz" iddiası kabul edilebilir. Ancak amaç insanlara yönelik olmaktan çıkar, dünya üzerindeki dengeleri değiştirmenin bir kılıfı haline dönüşürse, din artık siyasetin bir aracıdır ve herkes onu amaçlarına göre kullanır.

Bu yüzden İslâmcı bir parti kurulamaz. Daha doğrusu kurulmamalıdır. Farklı siyasî tercihleri olan kişiler, hem inançlarını sürdürmek hem de ekonomik, politik amaçlarını gerçekleştirmek şansına sahip olmalıdır.

Ayrıca, din siyaset aracı olursa, kullanan kim olursa olsun onu üstün ve tartışılmaz kılan bütün özelliklerini yitirir. Bu hale getirilmiş bir dine bağlılık, uhrevi anlamda hiçbir şey ifade etmez. Siyasîleşmiş bir dinin taraftarı sosyalist, kapitalist, faşist gibi bir şeydir ve yaradanla inancı arasındaki bağ tartışılabilir hale gelmiştir.

[Aralık 1995]

Komplo yok!

TERÖR, bütün dünyada, siyaseti yönlendirme işlevini sürdürüyor. Ancak eylemlerin uygulama biçimi ilginç bir eğilimi sergiliyor. Hedef ne kadar önemli ve sonuçları ne kadar çarpıcı ise, eylemler o kadar basitleşiyor ve çok sıradan kimseler tarafından gerçekleştiriliyor.

İsrail'de Rabin, sıradan bir gencin verdiği ve uyguladığı bir kararla öldürülüyor. Özdemir Sabancı, biri çaycı, diğeri tornacı üç gencin kişisel yeteneklerinin kurbanı oluyor. Amaçları gülüp geçilecek cinsten. Ülkede komünist bir düzeni gerçekleştirmek istiyorlar ve bu amaçla kapitalizmin temsilcilerini ortadan kaldırıyorlar.

Dünyayı birkaç kere yok edebilecek bir organizasyonu kuran ABD'nin lideri Kennedy, Oswald isimli bir kişinin kurşunları ile yok oluyor. Başkanının intikamını almak isteyen bir kişi de onu, sırlarıyla birlikte, ortadan kaldırıyor.

Küçücük, minicik, hiçbir özelliği olmayan insanlar tarihin köşe başlarını belirliyor ve insan aklı buna karşı koyacak bir çare üretemiyor.

Bilimsel izahlar bizi çaresizliğe götürüyor. Konumundan şikayetçi olanlar, muhtemel birer terörist sayıldığından, eline silah alıp eyleme geçecek insan sayısı milyonları aşıp milyarlara daya-

nıyor ve bunların birkaçı, teknolojinin ve organizasyonun bütün duvarlarını aşmayı beceriyor.

Halk açısından manzara şöyle: Devletler, toplum ve düzen karşıtı teröristlere karşı çok büyük örgütler kuruyor, teknoloji, güvenlik konusunda harikalar yaratıyor; ama bazı küçücük şeytanlar bu zırhların arasından sızmayı beceriyor ve uğursuz eylemlerini gerçekleştiriyor. Bazen meselenin bu kadar basitleştirilmesinin şüphe ile karşılanacağı düşünülerek, günah keçisi ilan edilen bazı ülkeler suçlanıyor.

Terörizmi desteklediği söylenen bazı ülke yönetimlerinin nasıl ayakta kalabildiği sorusunun cevabı anlamsız. Bunları kimse desteklemiyor, ekonomileri yetersiz, teknolojik açıdan geri ama yine de varlıklarını sürdürüyorlar.

Bu ülkeler bazı kitlesel terörün suçlusu sayılsalar bile, önemli kişilere yönelik saldırıların sorumlusu ilan edilmiyorlar. Bu gibi eylemler bir çaycının, bir tornacının ya da bir öğrencinin kişisel dehasının ürünü.

Bunun aksini düşünenler, yani terörü siyasetin bir aracı sayan ve eylemlerin arkasında devletlerin irade ve kararlarını arayanlar komploculukla suçlanıyor. Temel bir varsayım onların iddialarını reddetmek için yeterli sayılıyor. Devletler iyilik için kurulmuştur ve şiddeti sadece savunma amacıyla kullanırlar.

Özdemir Sabancı, resmi görüşe göre, demokrasinin zaafını kullanan bir avuç insanın ütopik amaçları için öldürülmüştür. Bize göre, günümüzün siyasetini yönlendirmek isteyen büyük güçlerin hesapları söz konusudur. Beğendiğinizi siz seçin.

[Ocak 1996]

Rusya ile ilişkiler

SON yıllar, Rusya ile ilişkilerimizi basit bir "karşı olma" durumundan çıkarıyor. Yeni dengeler Rusya'yı, dış politikamızın temel belirleyicilerinden biri konumuna getiriyor.

Avrasya feribotunun, bir eylemden çok şova benzeyen kaçırılışı, Rusya ile, duvarlarla ayrılan ve sadece diplomasinin kurallarıyla edinilen ilişkiler içinde olamayacağımızı ortaya koyuyor.

Hiçbir uluslararası desteği olmayan Çeçen direnişine bağlı bağımsızlık talepleri, havada kalmaya mahkum görünüyor. Bir başka boyut, bu direnişin gerçek nedeni olarak belirginleşiyor: Rusya içindeki iktidar mücadelesinde komünist-milliyetçi cephe, Batı yanlısı iktidarı yıpratmak ve bu arada Çeçenistan'daki Rus karşıtı odakları temizlemek için direnişi körüklüyor. Bu iddiayı doğrulayan bilgiler, Rus medyasında manşetlere oturuyor.

Çeçen direnişi, şu günlerde, üçüncü meyvesini veriyor. Türkiye'nin direnişi destekleyen tavrı, feribot eylemi ile dünya gündemine taşınıyor. Kürt sorununu Avrupa'nın himaye ve etkisinden kurtarmak isteyen ABD-Rus ekseni, Rusya'yı Kürt hareketinin sığınacağı bir yer olarak seçiyor. Bu seçimde, Türkiye'nin Çeçenler'i desteklemesi, Ruslar'ın Kürtler'e kucak açması ile dengeleniyor.

Rusya'nın Kafkasya'daki askeri varlığı, ekonomik çıkarlarımızın vazgeçilemeyecek boyutlara ulaşması, Kürt sorunundaki etkinliklerine ekleniyor ve dış ilişkilerimizin ağırlıklı bir yanını oluşturuyor.

İktidar adayı RP'nin, Rusya'ya karşı, MHP'yi aratmayan tavrı, ANAP'ın hesaplarında ve söylemlerinde Rusya'nın izine bile rastlanmaması, fiili durumla çelişiyor. Bu çelişkinin, Rusya'nın ağırlığının tasfiyesi ile giderilmesi, kısa sürede mümkün görünmüyor.

İktidarı belirleyen süreç içinde, Avrasya feribotunun kaçırılışı, Rusya'nın Türkiye için ne anlama geldiğini ortaya çıkarıyor. Gerçeklerin üstüne örtülen şal kalkıyor ve herkes Rusya ile ekonomik ilişkilerimizin boyutunun, Kafkaslar'daki tavrımızın bir karşılığı olabileceğini tartışıyor.

Bütün bunlardan Türkiye üzerinde bir Rus ipoteği olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olur. Türkiye için en kolay dengelenebilecek tehdit Rusya'dan gelir. Böyle bir durumda Avrupa ve ABD desteği, zorunlu olarak, Türkiye'den yanadır. Bunun dışında Rusya'nın iç yapısı, yani Türk ve Müslüman kitlenin ağırlığı, bu ülkenin rahat hareket etmesini engeller.

ABD'nin Türkiye üzerindeki Rus etkinliğinin artmasına kayıtsız kalmasının sebebi de budur. Kaldı ki Türkiye, Kürt hareketinin tümüyle Kuzey Irak'a yerleşmesine imkan verirse, Rusya'yı, bu konuda, devre dışı bırakabilir ve hareketin kendi etki alanında kalmasını sağlar.

Böyle bir politikanın doğruluğu bunun yapılacağı anlamına gelmez. Şahinlik ve şovenlik maskesi altında Kürt sorununu, Türkiye'nin inisiyatifinden çıkarıp başka büyük güçlerin kontrolüne vermek, yöneticilerimizin anlaşılmaz(!) politikası olagelmiştir.

[Ocak 1996]

Kitle eylemleri

ÖĞRENCİLERİN harçların arttırılmasını protesto gösterilerinin çatışmaya dönüşmesi, önümüzdeki günlerdeki karmaşanın ipuçlarını taşıyor.

Günlük ihtiyaçlarını karşılarken, bir işyeri açarken, hatta eğitimle aynı nitelikte olan herhangi bir meslek veya beceri kursuna gittiğinde aldıklarının bedelini itirazsız ödeyen insanların, resmi eğitim kurumlarından bedelsiz yararlanmayı hak saymalarının sebebi ayrı bir tartışma konusudur. Ancak hemen şu söylenebilir: Toplumsal ilişkilerde haklılık, varolan değer yargılarına göre belirlenir. Bir toplumda paralı eğitim, ekmek alırken bedelini ödemek kadar doğalken, bir başka toplumda ciddi bir haksızlık sayılabilir. Temelde, eğitilen bir kişinin topluma katkısının, kendisine sağladığı çıkardan daha fazla olduğu düşüncesinden kaynaklanan bu davranış, gerekçesi unutulsa bile, bir hak olmaya devam eder.

Toplumsal bir eylemde, talebin haklılığını tartışmak anlamsızdır. Olay, temelinde yatan sebeplerden tamamen bağımsızlaşmıştır. Bu yüzden böyle bir eylemde, eylemcilerin iknaya çalışılması, karşı savlar ileri sürülmesi, gerginliği artırmaktan başka bir işe yaramaz.

Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta; eylemin, onu yaratan sebeplerden ilişkisinin kesilmiş olduğu ve eylemin bambaşka taleplerin ifadesi için uygun bir zemin olacağıdır.

Yani, bir yerdeki ağaçların kesilmesini protesto için düzenlenen bir eylem, bu insancıl ve barışçı kimliğinin tam tersi bir yola dökülebilir ve mesela bir başka ülke ile savaş talep edilebilir.

Bu gibi eylemleri yönlendirmek ve kendi siyasal amaçlarına hizmet eder hale dönüştürmek, gizli servislerin başlıca hünerlerinden biridir. Onlar açısından eylemin başlangıç hedeflerinin hiçbir önemi yoktur. Kalabalığı herhangi bir nedenle, genellikle çok haklı ve herkesçe hoş görülebilen bir amaçla sokağa dökmek yeterlidir.

Türkiye, kitle eylemlerinin kontrolünü hiç bilmemektedir. Başka odakların yönlendirdiği eylemler çoğu zaman Türk güvenlik güçlerine fatura edilir ve yapmadığı bir işin bedelini öder. Çünkü güvenlik güçlerimiz olaya sadece hukuk açısından bakar ve her olayda bunun yetmediğini görüp hukuk dışı kaba kuvvet kullanır.

Bu konuda polis ve asker hem karar veren hem de uygulayan konumdadır. Ancak olaya bakışı, eğitimi ve herşeyden önemlisi genel görev anlayışı böyle bir sorunu çözemez, hatta olayların tamamen kontrolden çıkmasına neden olur.

MİT bu gibi olaylarda tamamen devre dışıdır. Çünkü görevi sadece haber toplamaktır. Kaldı ki kendisine önleme görevi verilse bile, bugünkü şartlarda yapabileceği fazla bir şey yoktur.

Türkiye, yıllardır karşılaştığı toplumsal olaylarda bilgisizliğinin ve çaresizliğinin bedelini çok ağır biçimde ödemişken, yeni bir kargaşaya düşünsel ve kurumsal olarak hazırlıksız girmektedir.

[Şubat 1996]

İran terörü

ÇETİN Emeç'in katilinin İrfan Çağrıcı olduğunu ve onu İran'ın desteklediğini kabul edelim. Böyle bir durum terörizmin bütün kurallarına aykırı olur.

Kişiyi ortadan kaldırmaya yönelik terör iki amaçla yapılır: Birincisi, hedef kişi kilit bir noktadadır ve onun ortadan kaldırılması ile siyasî bir yön sona erdirilmek istenir. Mesela Hindistan'da ana oğul Gandi'lerin öldürülmesi böyle bir amaç taşır. Bu durumda suikastı gerçekleştiren güç kendini afişe etmez ve genellikle katil bulunmaz. Bulunsa bile, eyleme karar veren odak, somut delillerle belirlenemez. Sadece tahmin edilebilir.

İkinci tür suikastler, öldürülen kişi üzerinden hedef topluma bir mesaj iletmek amacını taşır. Böyle bir durumda suikasti gerçekleştiren örgüt olayı mutlaka üstlenir. Çünkü verilen mesaj, kaynağı belli olursa anlam taşır. Eğer suikast provokasyon amacı taşıyorsa, zıt yönde ve genellikle köksüz bir örgüt olayı üstlenir. Üstlenilmeyen eylem, bu çerçevede, anlamsız kalır.

Çetin Emeç, ortadan kaldırılması siyasî boşluk yaratacak bir kişi değildi. Eğer İslâmcı bir örgüt eylemi gerçekleştirseydi mutlaka üstlenirdi.

Terörde en önemli amaçlardan biri, yapılan eylemin siyasî kazanç sağlamasıdır. İran, Çetin Emeç'i ortadan kaldırarak, laik-

leri güçsüzlüğe itemez; ama katilin yakalanması ve İran bağlantısının ortaya çıkartılması kamuoyunu İran aleyhine çevirir. İran'ın bundan somut bir çıkarı yoktur, kaybı çoktur.

Terör, siyasî hedefe ulaşmak için hazırlanan projenin parçasıdır. Yani İran, Türkiye'ye yönelik terörün destekçisi ise, bu genel politikası ile uyumlu olmalıdır. Mesela Yunanistan, Türkiye ile ilişkilerinde gerginlik ve çatışma politikası uygulamaktadır. Politikası kendi açısından akılcı ve tutarlıdır. Fiili durum Yunanistan'ın lehinedir ama haksızdır. Türkiye ile çatışmak, kendi kamuoyunda ve dünyada bu haksız ama legal durumu sürdürmesine yardım eder. Çıkarları Türkiye ile çatışan her ülkeyi ve grubu desteklemesi, bu tavrın doğal uzantısıdır.

Oysa İran, dünya üzerinde yalnızlığa itilen ve özellikle ABD'nin çıkarları açısından ciddi tehdit oluşturan bir ülkedir. Türkiye, ona karşı taşeron olarak kullanılabilecek ülkeler arasında birinci sıradadır. Aralarında somut çıkar çatışması olamayan iki ülkeyi, yüzeysel nedenlerle karşı karşıya getirmek ciddi bir hata olur. İran bu kadar abes bir tavrın içinde değildir.

Türkiye, İran konusunda tutarsız değerlendirmeler içindedir. Bazen PKK'yı desteklediğini ileri sürmekte, başka bir zaman da Kürt sorununda işbirliği imkanlarını aramaktadır. Türkiye'deki İslâmcı akımla İran İslâmcılığı arasındaki köklü zıtlıkları görülmemektedir. İki akım arasındaki yakınlığın, dış politikadaki benzerlikten ibaret olduğunu ve bu konudaki bir farklılaşmanın onları hasım haline getireceğini farketmemektedir.

Çetin Emeç'i İran destekli İslâmi Hareket Örgütü öldürmüş olabilir. Ama bu sadece bir budalalık olur.

[Mart 1996]

Bir hikâye

BİR zamanlar Osmanlı'da bir bey yaşardı. Çevresindekilere göre topraklarının ucu bucağı yoktu. Karıları, sayısını bile bilmediği çocukları, etrafında pervane idi. Tanrı misafirleri odasını bir hana çevirmişler, yer, içer biraz da bahşiş alıp giderlerdi.

Bey bunlardan hoşnuttu ama al atını hiçbir şeye değişmezdi. Güneşte sağrısı bir ateş topuna dönüşür, salkım saçak yelesi alev gibi oynaşırdı. Bey, belki de bir an önce atını sevmek için erken başladığı günü ahırda karşılardı. Elleri, atının vücudunda değmedik yer kalmayıncaya kadar dolaşır, kulağını küçücük ısırıklarla okşardı. Genel kanı, hiçbir atın onu geçemeyeceğiydi. Bey sırtına binince, at bir ok gibi fırlar, herkes onun koşmadığını, uçtuğunu söylerdi. Al atın sırtındaki beyi, başkaları padişahla kıyaslasalar bile o, konumunu kimse ile değiştirmek istemezdi.

Ünü çevreye yayılan atta eşiktekinden beşiktekine, yedisinden yetmişine herkesin gözü vardı ama belki de alnının ortasındaki kocaman mavi boncuk ve daha önemlisi beyin duaları onu nazardan esirgiyor olmalıydı.

Günün birinde bıçkının biri ata göz koydu. Tanrı misafiri gibi geldi, yedi, içti ve sabahın alaca karanlığında al atı mahmuzlayıp kaçmaya başladı. Haber tez yayıldı, başta bey olmak üzere sanki bir Osmanlı ordusu hırsızın peşine düştü. Önde, sırtında

bıçkınla al at, arkasında beyin önderliğinde bir toz bulutunu andıran yanaşmalar ölümcül bir yarışa başladılar. Mesafe giderek daralıyordu. Bey sesini önündekilere ulaştıracak kadar yaklaştı. Birkaç adım sonra yularına yapışacak ve atına kavuşacaktı.

Birden içinden bir tedirgilik duydu. Başka atların yakalayabileceği bir at ne anlam ifade ederdi? Önündekine bağırdı:

"Ulan deyyus, kulağını ısır!"

Bıçkın, çaresiz, öne eğildi ve atın kulağını ısırdı. Al at namludan çıkan mermi misali koşmaya başladı. Yanaşma ordusunun önündeki atlı giderek küçülüyor ve bir nokta haline geliyordu. Bey etrafındakilere seslendi:

"Geri dönün! Al ata kimse erişemez!"

☆ ☆ ☆

Her sabah "Allah devlete millete zeval vermesin" dualarıyla güne başlayan, kendi fakir ama gönlü zengin mi zengin milyonlar, ülkesini kanıyla emzirmekten çekinmeyen bir anneyi andıran fidan gibi gençler, yoksulluğuna aldırmayıp ülkesinin zenginliği ve gücüyle övünmek isteyen kitleler, hırsızlara, soyguncuların, çıkarlarını herşeyin üstünde tutanlara bağırıyor:

"Bari kulağını ısırın deyyuslar!"

[Nisan 1996]

Sol bu değildir

TÜRKİYE siyasetinin sağında büyük bir karmaşa yaşanıyor. Taraflar arasındaki söz düelloları ve suçlamalar, temeldeki ideolojik ve politik eksikliği örtmeye yetmiyor. Sürecin içinden birdenbire "orta sağın dünya görüşü, temel sorunlara yaklaşımı, ideolojik çerçevesi ne olacak?" sorusunun çıkması kaçınılmaz görünüyor.

Şu anda kamuoyunun pek fazla ilgilenmediği, üzerinde tartışma yapılmayan taraf, sol kanat, aslında daha daha büyük bir dağınıklık ve belirsizliği yaşıyor. Solculuk herhangi bir tanımı olmayan, daha doğrusu birbirine benzemeyen çeşitli tarifleri olan bir konuma geliyor.

"Sol bir sınıf savaşı mı veriyor" sorusunun cevabı kesin bir "hayır"dan ibaret. Sol, toplumun tüm kesimlerini içermek istiyor. Devleti hakim sınıfların bir aracı olarak görmesi gereken sol, Kürt sorununda en devletçi kesimi oluşturuyor. DSP'nin bu konuda ürettiği "herkese aş, iş, ev" sloganıyla özetlenen çözüm önerisi hiçbir siyasî renk içermiyor. Onlara göre insan, belli konfordan öte talebi olmayan yaratıktan ibaret. Kapitalizmin insanları bir makina parçası haline getirdiğini söyleyen ve bu duruma itiraz eden sol düşünce, Kürt'ün bedeni ihtiyaçları ötesinde bir kaygı taşımadığını düşünüyor. Ya da bu insanların siyasî taleplerinin sadece Kürtlük'le ilgili olabileceğini sanıyor. Eğer biraz yakından

baksa, bu insanların Türkiye'nin bütünü ile ilgili hesapları olduğunu göreceğinin farkında bile değil.

Sol, temel hedefi olan sömürünün ortadan kaldırılmasını bulanık hale getiriyor. Sömürü, çoğu zaman, yağma ve haksız kazanç gibi kapitalizmin de reddettiği bir kavrama dönüşüyor. Namuslu bir kapitalizmin, solun bütün iddialarını boşa çıkaracağı anlaşılıyor.

Çünkü sol, birbirinden bağımsız ve tutarsız, herkesin "iyi" dediği bir takım sözleri arka arkaya sıralamakla solcu olunacağını sanıyor.

Gerçekte sol dünyaya farklı bir bakışı temsil eder. Şüphesiz bakılan yer, kapitalistlerin de baktığı yerdir ama görünenlerin anlamı tamamen başkadır. Her iki sistemin belirli yerlerinin benzeştiğini söylemek bu sistemleri anlamamaktan kaynaklanır. Aslanla geyiğin birçok anatomik benzerlikleri vardır. Ama, bir bütün olarak bakıldığında biri diğerinin avından ibarettir. Sol kendisini kapitalizmin alternatifi değil onun çöküşünün sonunda kaçınılmaz olarak varılacak aşama sayar.

Eğer sol kaynağını Marksizm'den almıyorsa bunu açıkça söyleyip içinde dayandığı felsefeyi ifade etmelidir. Eğer amaçlanan kapitalist düzen içinde kalarak onun insanlar üzerinde yarattığı baskıları hafifletmek ise bunun adı sol olmayabilir veya Marksist düşünceye dayanan solun önü açık tutulur.

Bütün bunları söylemek için Marksist olmak gerekmez. Ama eğer kendi hatalarınızı en aza indirmek istiyorsanız, hasımlarınızın varlığına katlanmak zorundasınız. Sol, Kemalizm'den Marksizm'e kadar bütün cepheyi kendi hayat sahası ilan ederek Türkiye'de bu dünya görüşlerinden hiçbirinin gelişmesine imkan vermemiştir. Ne gerçek bir solun yeşermesi mümkün olmuş ne de Kemalizm'in gelişmesini tahrik edecek bir yarışma ortamı yaratılabilmiştir. Sol alan yeniden düzenlemeye muhtaç görünmektedir.

[Mayıs 1996]

Gizli işler

ARJANTİN, Şili'de yönetime karşı ayaklanan General Martinez'i destekliyordu. Ajantinli yönetici, Martinez'in istediği silahların listesini görünce sevindi. Menşei belli olmasın diye silahlar ABD'den sağlanıyordu. Ayrıca bu alışverişten komisyon alma imkanı da vardı. Liste, ABD'deki silah kaçakçısına yollandı ve Rus silahlarının tercih edildiği bildirildi. Kaçakçı listeye bakmadan CIA merkezine faksladı. Birkaç uzman önlerindeki listeyi inceledi ve birisi,

— Şu bizim Martinez askerlikten başka herşeyi öğrendi. Bu silahlarla kızılderilileri bile yenemez, diye mırıldandı.

İlgili bölüm silahların sevki ile görevlendirildi. Silah kaçakçısının parayı Arjantinliler'den tahsil edip gerekli komisyonu İsviçre'deki banka hesabına geçirmekten başka işi kalmamıştı.

Silahlar Şili'ye ulaştığında bir Katolik papaz en kısa duayı en hızlı biçimde okuyup haberi Vatikan'a ulaştıracak kişiye bildirdi. Vatikan'ın görünen yüzü ne kadar ilahi ise, iç işleri o kadar dünyeviydi. Şili'deki papazlara uygun dinsel telkinlerde bulunuldu. Bunlar olurken KGB haberi değerlendirmiş ve bilinenin dışında bir gelişme olmadığına karar vermişti. Onları asıl endişelendiren, asi General Martinez'e karşı sert tutumu ile tanınan Şilili, General Salvatore'nin bir suikastle ortadan kaldırılacağı konusundaki

haberdi. Gerçekten Arjantinli yöneticiler asi General Martinez'i rahatlatmak için bir suikast timini Şili'ye göndermişlerdi bile. Ancak bu işi yapacak birim Amerikalılarca eğitildiğinden CIA haberi karar alındığı anda öğrendi. Suikastın başarılı olmamasına karar verdiler. Şili'deki adamlarına bu yolda talimat iletildi. Suikastçiler yakalandı; idam edildi. Zaten bunlar pek dizginlenemeyen ve Arjantin milliyetçiliğinden vazgeçemeyen kişilerdi! Kayıplarına kimse üzülmedi ama herhalde yakınları çok gözyaşı dökmüş olmalıydı. Vatan için yapılacak fedakarlıklar bazan ne kadar da büyük olabiliyordu!

CIA görevlilerinden biri,

— Bıraksaydık şu Rus piyonu geberseydi, diye hayıflandı. Amiri,

— Bildiğin Rus bilmediğinden daha iyidir, diye itiraz etti. Hayıflanan önlendiğini anlayınca, adamlarının kimliğinin bilindiğine karar verdi ama buna pek üzülmedi. Çünkü asıl önem verdikleri adamları güvenlik içinde görevini sürdürüyordu.

Bir süre sonra Şili'den bir askeri heyet, asileri bastırmak için silah almak üzere ABD'ye geldi. Ellerinde son derece modern silahları içeren uzun bir liste vardı. Bunların bir kısmının satılması kabul edildi ve Şilililer büyük uğraşlardan sonra, finansmanı sağlayacak krediyi bulabildiler. Gerekli komisyonlar hak edenlere ödendi.

Daha sonrasını benim anlatmama gerek yok. Herkes bir ABD ekonomik heyetinin Şili'ye gittiğini ve Şili ekonomisini düştüğü kötü durumdan kurtarmaya çalıştığını tahmin edebilir.

Gizli işler aynı zamanda zor işlerdir.

[Mayıs 1996]

Dış dinamikler

RP'NİN taze bakanlarından biri, bir televizyon programında, dış dinamiklerin Türkiye'yi önemli ölçüde etkileyeceği iddiama karşılık, bunun sömürgeci mantığı olduğunu, aslında teşhislerimin bir temenni sayılması gerekeceği türünden şeyler söyledi.

Her gün ülkeyi Batı kulüpçülerin ve siyonistlerin yönettiğini, Milli Görüş'ün yabancı etkinliğine son vereceğini haykıran bir partinin dış etkenlerden söz etmemi sömürgeci yardakçılığına bağlamasının hafifliğini "Hangi konuda ciddiler ki" sorusuyla karşılayıp, dış dinamiklerin sınırlarını tarife çalışacağım.

Büyük güçler, etkinliklerini siyasî sınırları içine hapsedip, başkalarının keyfince davranmalarına izin vermezler. Çünkü büyüklüklerini, sınılarını aşan etkinliklerine borçludurlar. ABD, Orta Doğu'daki çıkarlarını, burada yaşayanların tercihine bıraksa ve bunun ahlaki bir gerek olduğunu düşünse bile karşıtları, yani bu zenginlikleri kontrol ederek güçlenecek ülkeler, ortaya çıkan boşluğu hemen doldururlar. Rusya Orta Asya'nın, güç odaklarının at oynattığı bir alan haline gelmesine izin vermez.

Etkinliklerini sürdürmenin veya bir bölgede yeniden nüfuz alanı yaratmanın yolları bellidir ve tarih boyunca ordular, bu amacı gerçekleştirmek veya yayılmaya karşı koymak için kullanılmıştır.

Bugün ABD ve Rusya'nın silahlı kuvvetlerini bir süs olarak tuttuğunu zannedenlerin yanıldıklarını anlamaları uzun bir süre almayacaktır. Dünya şartları savaşın gerekli olabileceği bir konuma hızla sürüklenmektedir. Bu orduların donanımı, yöneticilerin profesyonelliği iyi değerlendirilmelidir.

Şüphesiz güç kullanmadan önce yapılabilecek çok şey vardır: Dünya ekonomisinin kontrol mekanizmaları büyük güçlerin elindedir. Bu ülkeler, çıkması muhtemel krizlerde nasıl davranacaklarını önceden planlarlar. Hasımlarını ekonomik olarak çökertmek için, bu ülkelerde, uzun süren hazırlıkların ürünü olan bir yapı oluşturulmuştur. Küçük ülkelerdeki yapısal zayıflıklara bilgi eksikliği eklenince ciddi sonuçlar ortaya çıkar. Bu ülkelerin tek tesellisi büyük yıkımlara katlanacak bir halka sahip olmalarıdır.

Her biri orta büyüklükte bir devletin tüm bütçesine eşit mali imkanlarla donatılmış, en yetenekli kişilerin çalıştığı istihbarat teşkilatlarının amacı "Acaba başkaları ne yapıyor" türünden bir merakla açıklanamaz. Toplanan bilgiler bir eylem planının keşif safhasından ibarettir. Eylem gerçekleşme aşamasına geldiğinde, önceden hazırlanmış kadrolar, büyük bir beceri ile işlerini yaparlar. Eğer nelerin yapılacağını önceden kestiremezsek, gerekli tedbirleri almamışsak, yapacağımız şey hamaset nutukları atmaktan ibaret kalır. Böyle bir durumda hamasi tavrınızın karşınızdakinin işine yaramayacağından emin olamazsınız.

Taze bakanın televizyondaki tavrı, her kadere razı ve her durumda hizmetkar insanları hatırlattı ve zaten partilerinin de böyle olduğunu düşünüp ülkem adına hayıflandım.

[Temmuz 1996]

İhanet burcu

TÜRKİYE'DE siyasetle uğraşanlar veya düşünce üretenler iki farklı yıldızın etkisi altındadır. Çizgilerini hiç değiştirmeseler bile, hayatlarının bir döneminde, hainliğe kadar uzanan ithamların altında kalırlar, bazen de kahraman sayılırlar. Yıldızınızın bir burca girişi gibi, iradeniz dışında, iyilikler veya kötülüklerle karşılaşırsınız.

Başka ülkelerde sadece rejim değişiklikleri insanların kaderi üzerinde böyle etki yaparken, ülkemizde hiç değişmeyen bir rejim –darbeler rejimi korumak için yapılır– insanları bir uçtan diğerine savurur.

MGK, son toplantısında, Dünya'daki ve bölgedeki siyasî gelişmeleri değerlendirmiş, iç güvenlikle ilgili sorunları görüşmüş, enerji darboğazına çare aramış, orman yangınları ile ilgili tedbirleri tesbit etmiştir. Toplumumuzdaki her alan giderek güvenlikle ilgilendirilmekte ve her karar güvenlik adına alınmaktadır. Bu durumda yapılan her eleştiri ve her karşı duruş güvenliğimizi tehlikeye sokacak bir nitelik kazanmaktadır.

Kürt politikasını eleştirirseniz, ülkenin bütünlüğüne karşı olma yanında şehitlerin ruhuna saygısızlık etmiş ve askerin elini soğutmuş olursunuz. Kıbrıs'taki Rum tahriklerine tepkiyi ölçüsüz bulursanız ülke savunmasına darbe vurur ve böylece, yönetenle-

rin keyfine göre, kötü vatandaşlıktan hainliğe kadar bir sürü sıfatı hakedersiniz.

Eğer şansınız varsa ve bu dönemlerde ilahların istediği kurbanlardan biri olmazsanız geleceğiniz aydınlıktır ve bir süre sonra yıldızınız parlayacak ve size muteber vatandaşlıktan kahramanlığa kadar uzanan sıfatlar bahşedecektir.

Çevrenizde gördüğünüz, ülkeyi yöneten veya yönetimde etkili olan insanların çoğu, on veya onbeş yıl önce idam talebiyle yargılanmış, bazıları mahkum olmuş veya siyaset yapmaları ülkenin zararına sayılmıştır. Bugün bunlar kendilerinden medet umduğumuz saygıdeğer büyüklerimizdir.

Yüzlerce örneğe gerek kalmadan bugün devletimizi temsil eden sayın Demirel'in yıldızının, şu anda, kahramanlar burcunda olduğunu ama geçmişte dilimizin söylemeye elvermediği ithamlarla karşılaştığını kaydedebiliriz.

Bugünlerde kendini kötü konumda hissedenlerin, eğer bu dönemde başlarına birşey gelmezse, önümüzdeki günlerde kahraman olmaları en doğal beklentidir. Herkes sırayla vatansever ve hain olmanın tadına bakacaktır.

Eğer hayattayken bu sıfatlardan birini kaçırırsanız endişelenmeyin. Mezarlarınızın yeri ve şöhretiniz ölümünüzden sonra uygun bir biçimde değiştirilecektir.

Ama her zaman iyi vatandaş olmak da mümkündür. Yıldızı bir burca girdiğinde yeniden doğanlar ve uygun konum alanlar hiçbir terslikle karşılaşmazlar. Yani iki seçeneğiniz vardır: Ya tek kişi olur değişik akıbetlerle karşılaşırsınız ya da hergün değişir, tekdüze bir hayat yaşarsınız.

[Eylül 1996]

Cevapsız sorular

KUZEY Irak'ta olanları yorumlayanlar, söyledikleri her doğru sözün arkasında bir sürü yanlışın olduğunu farkedemiyorlar. Clinton'un Irak'ı vurarak yaklaşan seçimde avantajlı konuma geçmek istediği iddiası bir büyük soruyu cevapsız bırakıyor: Körfez Savaşı'nda, teorik olarak kayıp vermeden Irak'ı yenen, onu kanatları kırılmış bir kuşa çeviren Bush neden seçimi kaybetmiştir? Neden minicik bir operasyon Bush'un sağlayamadığı seçim avantajını Clinton'a bahşedecektir?

Kuzey Irak'ta İran-Talabani işbirliğine karşı Irak-Barzani tepkisinin olaylara sebep olduğu ve bu çatışmada ABD'nin İran'ın içinde bulunduğu kampı desteklediği iddiası bu çelişkiyi çözümsüz bırakıyor: ABD'nin İran'la çıkarları neden uyum içindedir ve neden bugüne kadar ABD ile yakın ilişkiler içinde bulunan Talabani, temel politikası ABD aleyhtarlığı olan İran'la birliktedir?

Harekatın bir misilleme, ikaz niteliğinde olduğu söyleniyor ama Irak'ın hava savunma sistemi hedef alınarak, ilerdeki daha büyük boyutlu bir operasyonun altyapısı hazırlanıyor. Olay bir cezalandırmadan çok, önceden planlanmış bir projenin ilk adımı olarak görünüyor. Sınırlı bir cezalandırma söz konusu ise, yani bu harekattan sonra herşey eskisi gibi devam edecekse, daha açık bir

ifade ile yaramazlık yapana iki tokat atmaktan ibaretse, neden Kuzey Irak'taki Çekiç Güç Karargahı Türkiye'ye nakledilivor ve Birleşmiş Milletler görevlileri bölgeyi terkediyor? Bu çelişkiler ve cevapsız sorular olayı yeniden yorumlamamızı gerektiriyor.

ABD, ayrıntılar bir yana, bölgedeki varlığına yönelik bir tehdit olduğunu algılıyor. Bunu sürekli olarak bertaraf etmek için bölgeyi yeniden şekillendiriyor. İslâmı ortak bir payda olmaktan çıkarıyor. Arap ülkelerini Arap milliyetçiliği etrafında topluyor. Mısır ve benzeri ülkelerin ABD müttefiki olmalarına rağmen Irak'ı desteklemeleri ancak böyle açıklanabiliyor. Türk ve Kürtler, bunlardan ayrı bir cepheleşmeye itiliyor ve İran, dağıtılması gereken bir hedef ülke olarak görülüyor.

Şu anda hava savunma sistemi tahrip edilen, diplomatik sorunlara yol açmamak için Kuzey'ini yabancıların terkettiği Irak, bir savaş alanı olarak, adeta bir gelin gibi hazırlanıyor. Yani sınırlı olduğu söylenen harekat, sınırları belli olmayan yeni bir operasyonun ilk adımı oluyor.

Irak'ın geleceğinin önümüzdeki günlerde belirleneceği anlaşılıyor. Bu yeni oluşumda Türkiye'nin önemli bir rolü olacağı ve bundan Türkiye'nin haberdar olduğu, ancak bunu Başbakan'ımızın bilmediği görülüyor. İlginç bir deneme yaşıyoruz. Belki de tarihte ilk defa bir ülke, başbakanının politikalarına karşı büyük ölçekli bir çatışmanın içine giriyor. Erbakan'ın İslâm ortak temelinde, bölge ülkelerinin işbirliği ile bastırmak istediği Kürt inisiyatifi, ABD'nin desteği ile öne çıkıyor. İslâm ittifakı, Arap milliyetçiliğinin keskin kılıcı ile parçalanıyor ve RP'nin bölge için öngördüğü model, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de katkısı ile doğmadan ölüyor.

[Eylül 1996]

Zorluk ilerde

KUZEY Irak'taki görüntü ABD açısından iç açıcı değil. Bölgede etkin olan güçlerden Talabani İran'ın kontrolünde, Barzani Irak ile ittifak içinde ve her iki ülke de ABD'nin hasmı konumunda. Şu anda ABD karşıtı saymasak bile, Türkiye'nin bütün dış politikasını endekslediği PKK, işbirliği pahalı bir güç.

Bu manzara ABD'nin sıkıştığı, hatta bazılarının tesbitine göre Vietnam'dan sonra ikinci büyük yenilgi ile karşılaştığı intibaını veriyor. Eğer bu değerlendirmeler doğru ise, bunun Türkiye'ye yansıması RP'nin politikalarının başarı kazanması, gücünün artması ve ABD'nin Türkiye ayağını da kaybetmesi anlamına gelir.

Bu ABD'nin, uğruna Körfez Savaşı'nı verdiği, çok uzun hazırlıklara dayanan Kürtler'in siyasî gücünden yararlanma politikasının iflası ve petrol bölgesindeki bütün karakollarını kaybetmesi demektir.

Şüphesiz, herkes gibi, ABD de hata yapabilir ve oyunu kaybedebilir. Acaba bugün böyle bir duruma mı tanıklık ediyoruz, yoksa henüz tamamlanmamış bir süreçte daha değişik senaryolar mı izleyeceğiz?

İlk söylenecek şey henüz oyunun başında olduğumuz ve sonucun şu aşamada kestirilmesinin zor olduğu ve erken ilan edi-

len zafer veya yenilginin yanılma payının yüksek olduğudur. Ancak tarafların nasıl davranacağı konusunda bir tahminde bulunulabilir.

Saddam-Barzani ittifakı seçeneksiz bir yola girmiştir. Bunlar ABD ile çatışmak zorundadır ve bu safhada normal beklenti Barzani'nin tasfiyesidir. Bu durumda Kürt önderliğinin PKK'ya geçmesi tek ihtimal olarak görünmektedir. Zaten güçsüz olan Talabani, İran ittifakından sonra Kürtler'i kontrol edemez.

Bu sonuç ancak ABD'nin silahlı bir müdahalesi ile mümkün olur ve bu en yüksek ihtimaldir.

Saddam-Barzani ittifakının tasfiyesi Türkiye'yi çok ciddi bir açmaza sokar. Kuzey Irak'ta hasım saydığı gücün etkinliğinin artması ve ABD'nin bu güce dayanması önemli bir çelişki yaratır. En büyük hasmı ile en önemli müttefikini yanyana gören Türkiye ne yapacaktır?

Bu durum izlediğimiz politikalarda ciddi kırılmalara neden olur. Ne hasmı ile uzlaşmaya razı ne de müttefiki ile çatışmanın yüküne katlanmak istemeyen siyasî kadrolar çözümsüzlüğe sürüklenir. Kuzey Irak'ta oluşan yeni güçle çatışmaya devam etmek ülke içindeki istikrarsızlığın sürmesi sonucunu ve ödenen ağır ekonomik bedellere belirsiz bir süre daha katlanma zorunluluğunu doğurur. Beklenti Türkiye'nin kesin bir hesaplaşmaya girmek istemesidir.

İki ihtimal söz konusudur: Ya Kuzey Irak'taki güçle barışılır ya da bölge işgal edilir.

ABD'nin istediği de Türkiye'nin bunlardan birisini yapmasıdır. Hangisi olursa olsun farketmez.

[Eylül 1996]

Dikkat dinleniyorsunuz!

BÜTÜN vatandaşların telefon konuşmaları, ülke güvenliğinin gerektirdiği durumlarda veya suçların takibi amacıyla, yasal olarak dinlenecek.

Yeraltı örgütlerinin artan gücü ve terörün bir türlü önlememesi böyle bir tedbire gerekçe olarak gösteriliyor. Burada kritik soru, güvenlik amacıyla telefonlar her zaman dinlendiği halde neden bugün yasal bir zemine ihtiyaç duyulduğudur.

Yeraltı örgütleri ile yönetimin içiçe olduğu, halen kimsenin ek bir bilgiye ihtiyacı olmadığı bilinirken suçluların tesbiti amacı çok anlamsız görülüyor.

Herkesin ilk aklına gelen ve telefon dinlemelerinin siyasî amaçlı olacağı beklentisi doğru gözüküyor. Yönetenlerin güvenlik endişesi, tüm muhaliflerin rejim için tehdit oluşturduğu varsayımı gözönünde tutulursa, siyasî bir eyleme dönüşüyor.

Bugün karşılaştığımız durum, telefonlarımızın eskiden güvenli olduğu ama bundan sonra dinleneceği anlamına gelmiyor. Varolan bir tatbikat, yönetimdeki iç çatışma nedeniyle, tarafları kanun karşısında aklayacak biçimde yeniden düzenleniyor.

İnsanlarımızın, telefonlarının güvenli olmasını beklemek yerine dinlenerek yaşamayı öğrenmesi ve böyle bir durumun, sanıldığı kadar rahatsızlık vermeyeceğini anlaması gerekiyor.

Telefondaki tıkırtılar veya ses bozukluklarını bir dinleme işareti olarak görmemek gerekir. Kullanılan teknikler bunu tesbite imkan vermeyebilir. Ancak kendi konumunuzun rejim tarafından olumsuz algılandığını düşünüyorsanız konuşmanız merak edilebilir.

Ben böyle bir durumdan hiç şikayetçi değilim. Hatta herhangi bir kisve ile gelip, kışkırtıcı sorular soran ve bunları banda alarak eski bir istihbaratçıyı tuzağa düşürdüğüne inananları da keyifle karşılıyorum. Çünkü böyle bir durum, yönetenle aramızda sağlıklı ve doğrudan bir iletişim sağlıyor.

Telefonda rahatça konuşun. Herşeyi konuşun. Özel sırlarınız dinleyen için bir yük olacaktır. Bunları bilecek ama hiçbir biçimde kullanamayacaktır. Siyasal görüşlerinizi anlatın. Zaten dinleyenleri ikna etmek halkı ikna etmekten çok daha önemlidir.

Ayrıca dinleyen sadece duyar. Duymak anlamak demek değildir. İnsanlar, görerek değil anlayarak kazanırlar. Satranç, sırrı olmayan bir oyundur ama sadece birisi galip gelir.

Duyanın tek taraflı üstünlük sağladığı da doğru değildir. Mesela Tansu Çiller'in, kimsenin aklında yokken ve toplumsal bir talebi temsil etmeyen idam cezalarının kaldırılması teklifinin nedenlerini, bütün telefonları dinlesem anlayamam. Ama şu anda ve sadece düşünerek, onun bildiği kadar biliyorum.

Yönetenlerin, kolayca duyabildikleri için, anlama yetenekleri gelişmez. Oysa bütün bilgiler, anlayabilen için, etrafta uçuşup durmaktadır. Ben olsam memurlarımı telefon dinlemenin tembelliğine terketmezdim.

[Ekim 1996]

Rusya sahnede

RUSYA'NIN, bir süper güç olarak, sahneden çekildiği iddiasının erken ve temelsiz bir değerlendirme olduğu görülüyor. Rusya'da merkezi bir güç, varolan şartları iyi kullanarak ülkesinin etkinliğini sürdürüyor.

Son Birleşmiş Milletler toplantısında Çernomirdin, dünyanın herhangi bir yerinde yaptırım uygulamak ve güç kullanmak gerektiğinde, Güvenlik Konseyi'nin kararına uyulmasını istiyor. Bu, bazılarınca Rusya'nın ABD'yi frenlemek arzusu olarak yorumlansa bile asıl mesajın bir işbirliği çağrısı olduğu anlaşılıyor.

Çernomirdin aynı konuşmasında, devletlerin toprak bütünlüklerine saygı yanında, azınlıkların kimlik ve kültürlerinin korunması gerektiğini vurguluyor. Bu sözler Rusya'ya ek bir yükümlülük getirmezken, Türkiye'nin resmi politikası ile çelişiyor.

Bir başka Rus yetkilisi, Lebed, NATO'nun Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde genişlemesini Alman yayılmacılığı olarak algılıyor ve böyle bir duruma Rusya'nın izin vermeyeceğini, Rusya'daki Alman ve Amerikan ekonomik faaliyetlerinin engelleneceğini vurguluyor.

Seçimlerde Yeltsin'in arkasına saklanan bu ikili, hastalığı nedeniyle sahneyi terkedeceği anlaşılan başkanın çekilmesi ile

ön plana çıkıyor ve bundan sonra izleyecekleri politikanın ana hatlarını açıklıyor.

ABD'nin, Rusya'nın bu tekliflerine temelden karşı çıkması beklenemez. Bu politikalar ABD'nin desteği hesaba katılarak ve onun çıkarları da gözetilerek oluşturulmuştur. Açık anlamı Uzak Doğu ve Avrupa'da yükselen yeni güçlere karşı bir ABD-Rus ittifakının gerekliliğidir.

Böyle bir durum, Türkiye'yi yakından ilgilendirir ve ciddi sıkıntılara sokar. RP merkezli iktidarlar bu politikalarla çalışmak zorundadır. Rusya'yı hiç hesaba katmayan, ABD ile her düzeyde ihtilaflı olan bu dünya görüşü şüphesiz ciddi mukavemetlerle karşılaşacaktır.

RP dışındaki partilerin, bu çerçevede, ne düşündükleri bilinmemektedir. Dış politika, PKK başta olmak üzere, Yunanistan, Suriye, İran gibi ikincil aktörler üzerine kuruludur. Genel bir strateji tesbiti bir yana, bunları konuşmak bile gerçek dışı fanteziler olarak algılanmaktadır.

Kürt sorununu bir terör olayı olarak gören Türkiye, bunun arkasındaki ciddi siyasal yapılanmayı gözden kaçırıyor. Avrupa'nın PKK üzerindeki baskısını, kontrolünü kaybettikleri için başvurduklarını gözardı edip, kendi lehine yorumluyor. Bu arada Avrupa'dan uzaklaşan hareket Rusya'da sığınak, Kuzey Irak'ta barınak buluyor.

İktidar, İslâm dayanışması görüntüsü altında, ABD ve Rus çıkarları ile çatışan politikalarının bu ülkelerin tepkisine neden olacağını hesaplamıyor ya da İran ve Irak gibi, bunun sonuçlarına katlanmak gerektiğini düşünüyor.

Mevcut politikalar riskli ve yüksek maliyetli, alternatifi ise hiç yok!

[Ekim 1996]

Kim yapıyor?

DÜNYANIN çok önemli bir yerine oturmuş ülkemizde, çok anlamlı değişmeleri kimin gerçekleştirdiği sorusunun cevabını arıyorum.

Herşeyi Ordu'nun yönlendirdiği, MGK'nın gerçek belirleyici olduğu iddialarının abartılı olduğunu seziyorum. Görevleri süresince çok yakından tanımadığımız askerleri, emekliliklerinde, etek giyme polemikleri arasında izlerken, geçmişte neler yapabilmiş olacaklarını kestirebiliyorum.

Daha eskileri bir yana bırakarak, 27 Mayıs'ın önderi Cemal Aga'yı, 12 Mart'çı generalleri, 1980 Darbesi'nin mimarı Kenan Evren'i düşünüyorum: Sözlerindeki yüzeysellik, dünyaya bakışlarındaki sığlık, yaptıklarının sorumlusu olamayacakları kanısını uyandırıyor.

Ülkeyi yöneten siyasetçilerin hergün değişen tavırları, usta bir oyuncunun hamlelerinden çok, ne yaptığını bilmeyen, uzun erimli bir amacı olmayan kişilerin davranışına benziyor. Her düzeydeki yöneticinin görkemli ofisleri, etkileyici eskortları, gösterişli arabalarının ötesinde yarına kalacak bir düşünce kırıntısı bile üretemeleri, ilkel polemikleri aşan bir dünya görüşlerinin olmaması, insanı şaşırtıyor.

Üst düzey bürokratların, görevleri süresince çevrede uyandırdıkları korku ile karışık saygı, çok şey bildikleri konusundaki intiba, sonraları kayboluyor. Onları bir şeyler kazanmak için girdikleri iş âleminde sıradan kişilerin safında, çoğunlukla geçmişleri ile ilintisiz işlerin içinde görüyoruz.

Toplumda küme düşen bilimadamları, bir başvuru yeri olmak bir yana, yükselmek için yapışacak etek arıyor.

Amacım bu kişileri eleştirmek değil, sadece önümdeki değişmeleri kimin yaptığını arıyorum.

Ortada kocaman bir mermer kütlesi ve buna ellerindeki çekiçlerle sağından solundan bilinçsizce vuran minicik insanlar görüyorum. Hiçbiri ne heykeli yaptığının, hatta bir heykel yaptığının farkında bile değil. Kimi inançları uğruna, kimi çıkarları için, kan ter içinde, önündeki mermere saldırıyor. Ne yaptıkları sorusunun cevabı değişik ve çoğu zaman birbirine zıt. Kimi Türklük, kimi Kürtlük, bazısı ekonomiyi düzlüğe çıkarmak, bir başkası ülkenin bütünlüğünü korumak veya dinin emirlerini yerine getirmek için böyle davranması gerektiğini söylüyor. Ama ortaya çıkmaya başlayan siluet hiçbirinin kastettiği şeye benzemiyor.

Yavaş yavaş belirginleşen bu anlamlı yapıt, onu yontan herkesin dünyasına yabancı, hiçbirinin ruhunu yansıtmayan ve üstelik hepsini aşan bir yücelik içeriyor.

Bunu kimin yaptığı sorusuna beklediğiniz cevabı, yani başka yerlerdeki bir takım insanların eseri olduğu cevabını vermeyeceğim. Çünkü onlar da üç aşağı beş yukarı bizimkilere benziyor ve soru cevapsız kalıyor: Tarihi kim yazıyor?

[Ekim 1996]

Kazanın ardından

BİR trafik kazası, önümüze farklı açılardan bakıldığında değişik görüntüler veren resimlere benzer bir tablo çıkardı. Ülke için savaş verdiklerini söyleyen insanların bayrağa sarılmış tabutları, bir başka açıdan bakıldığında, uyuşturucu ticaretine kadar uzanan kanunsuzluklara eşlik etti.

Bu kişilerin vatansever bir kahraman olduğunu söyleyenler, geri plana attıkları kanunsuzlukları yapılan işin gereği sayarken, başkaları asıl amacın para kazanmak olduğunu ve ülke çıkarlarının bir paravan gibi kullanıldığını düşündüler.

Aslında kazadan önce de bu çelişik durumu gözlemek mümkündü. Örtülü ödeneğin, görevli devlet kurumları dışındaki bir kanaldan, ülke çıkarları için kullanıldığı savunulmuştu. Hangi amaç için harcandığının saklanması anlaşılabilirdi ama kimin eliyle kullanıldığı da bir sır sayılıyordu. Bu elin kanuni bir kuruluş olmadığı anlaşılıyordu.

Kaza anında bulunan eşyalar, özellikle susturucular ve dinleme cihazları, küçük bir bölümünü gördüğümüz örgütün gizli bir faaliyet içinde olduğunun tartışmasız deliliydi. Devletin içinde yer alan bazı insanlar, kurumlarından bağımsız olarak çalışıyor ve bunun devletin çıkarları için yapıldığını söylüyordu. Örgütün en önemli işinin Güneydoğu'da süren savaş olduğu anlaşılıyordu.

Nitekim İçişleri Bakanı olay üzerine yapılan spekülasyonların terörle mücadeleyi geriletmek amacını taşıdığı iddiasındaydı.

Bu tartışmalar çok önemli bir soruyu gündeme getirdi: Varlığı bu savaşa bağlı olan örgüt savaşın sürmesini mi istiyordu? Mücadele edildikçe büyüyen terör, izlenen yanlış politikalar, bilinçli bir tercihin ürünü müydü? Bu örgüt ve çevresindeki marjinal siyasî akımlar savaş içinde, kitlesel olmasa bile örgütsel gücünü arttırarak iktidarı ele geçirmek mi istiyordu?

Karşı tarafın böyle bir talebi olmamasına rağmen sürekli bölünme temasının işlenmesi, halkı kendi arkalarına toplamak için kullanılan bir propaganda metodu muydu? Yoksa savaşın sürmesi, mevcut olan düzen içinde, belli bir oy oranını sağlamanın güvencesi mi sayılıyordu?

Bütün bu sorulara verilecek cevaplar meselenin şu anda hemen hemen hiç tartışılmayan siyasî yönünü aydınlatabilirdi.

Daha açık bir ifadeyle, bayraklara sarılmış şehitlerimiz ve sıra sıra ölüleri dizilmiş Kürt gençleri, inandıkları dava için değil de, bir grubun siyasal ve parasal hesaplarının kurbanı mıydı?

Bütün bu ihtimallerin açıkça tartışılması, aldatıcı ışıklarla olduğundan çok farklı gösterilen durumu açıklığa kavuşturacaktır. Bu konuda hamaseti bir tarafa bırakıp akılcı olmaktan başka yol yoktur.

[Kasım 1996]

Küçük olamayız

TÜRKİYE, Cumhuriyet döneminin en kapsamlı operasyonlarından biriyle karşı karşıya olduğunun henüz farkında değil. Etrafı saran toz duman bir süre sonra ortadan kalkacak ve herkes eskisinden farklı bir konuma geldiğimizi hissedecek.

Bütün bunların bazı kimselerin, yanlış veya doğru, davranışlarının sonucu olduğu düşünülecek, ülkenin karşılaştığı bölünme tehlikesine karşı üretilen çözümlerin giderek dejenere olduğu, kişisel çıkarların, siyasî ihtirasların ön plana çıktığı söylenecek, bazı kişilerin sahneden çekilmesi ile sorun çözülmüş olacak.

Oysa 1980 öncesini hatırlayanlar benzer çizgileri derhal bulabilirlerdi. Ülke ciddi bir sol tehlikeye maruzdu, terör o güne kadar görülmemiş boyutlardaydı. Devlet fitneyi bertaraf etmek için bütün gücü ile mücadele ediyor ve milliyetçiler buna destek veriyordu.

Sonuç hiç kimsenin beklemediği bir biçimde tezahür etti: Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik yaklaşımları değişti.

Amaç Türkiye'nin değişmesiydi ve istenen biçimde değişti. Bugün bütün bu hengâmenin, kanın ve sayısız insanın çektiği acıların tek amacı Türkiye'nin değişmesidir ve kesinlikle değişecektir.

Türkiye'yi yönetenler kendi ütopyalarını gerçekleştirme şansları olmadığını, bulunduğumuz yerin ve varolan şartların ülkemizi bir dünya devleti gibi davranmaya mahkûm ettiğini anlayıncaya kadar, rüzgârın önünde sürüklenip gideceklerdir.

Bu topraklarda soygunların en büyüğü yapılabilir, cinayetlerin en acımasızı işlenebilir, ama bir şey kesinlikle mümkün değildir: Kimse çok önemli dengelerin kesişme noktasındaki bu ülkede, dünyayı belki de sınırsız sorunlara itecek politik kararlar alamaz.

Dünyayı bir bütün olarak görenler, onun sorumluluğunu taşıyanlar "ne yapalım, Türkler konumlarını ve önemlerini anlamadılar ve sonuç böyle oldu" demeyeceklerdir. Türkiye kendi sorumluluğunu anlamadığı sürece başkaları tarafından res'en yönetilecektir. Bu oyunun kuralları bellidir ve kimse bunun dışına çıkma riskini göze alamaz.

Şu anda herkes, sansasyonel boyutları nedeniyle önemsediği, küçücük aktörlerin oynadığı oyunun cazibesine kapılmış görünüyor. Önüne serilen bir sürü politikacı, görevli ve bunlara karışmış tetikçilerin, gerçek yapının yongaları olduğunu anlayamıyor.

Bunların hepsi süpürülüp gidecektir. Yenileri çıkacak, onlar da süpürülecektir. Geride değişmeden kalacak şey, bu ülkenin mutlaka büyük beyinler tarafından ve bir dünya devleti gibi yönetilmesi gereğidir. Türkiye, güçsüzlüğü nedeniyle sıradan olmaya itilirken, konumu nedeniyle büyük davranma gereğinin çelişkisini yaşamaktadır. Bunun gereklerini yerine getirebilecek kişileri ülke içinde bulamıyorsanız bu sizin günahınızdır. Dışardakiler bu işi pekâlâ beceriyor.

[Aralık 1996]

Ne yapmalı?

TÜRKİYE çok önemli sayılmayacak, telafisi mümkün sebeplerle ortaya çıkan bir iç çatışmayı, ülkenin geleceğini tehdit edecek boyutlara taşımıştır. Karşı tarafın kusurlu davranışı, devletin yaptıklarının doğru olduğu anlamına gelmez. Karşılaştığımız sorunu bu ölçüde büyüten, yapılan ciddi hatalardır.

İsyanı bastırmak için kullanılan metodlar, ABD'nin ülkesi dışındaki muhalif ayaklanmaları bastırmak için geliştirdiği metodlardır. Bunları bir ülkenin kendi sınırları içinde kullanması vahim bir hatadır. Devlet rejim muhaliflerine, Amerikan yönetimi Güney Amerika'daki ya da başka yerlerdeki ABD karşıtlarına nasıl bakıyorsa öyle bakmaktadır.

Bir iç çatışmanın yeneni ve yenileni olmamalıdır. Taraflar, ortadaki sorunu çözmekten ve iç barışı sağlamaktan öte amaç taşımamalıdır. Olayın bu çerçevede sürdürülmesinin sorumluluğu devlete düşer. Oysa devlet, sanki bir düşman karşısındaymış gibi, zafer peşinde koşmuştur. Böyle bir zaferin, getirdiğinden daha fazla şey götüreceğini düşünmemiştir.

Bir çatışmada, çatışma alanının tümünde güvenliği sağlamak mümkün değildir. 12 Eylül öncesinde, banka soygunlarını önlemek için her bankanın önüne iki asker dikmek gibi komik, etkisiz metodlar bu kez bütün Güneydoğu'da yaygınlaştırılmıştır.

Bunun, etkisinin şüpheli, verimsiz ve pahalı bir yol olduğu açıktır. Sonuç olarak çok büyük bir güç bölgede kilitlenmiştir.

Bir çatışmada aşırı kuvvet kullanmak yanlıştır. 12 Mart döneminde, bir kızı rehin alan iki eylemciye karşı, bir general komutasında bir zırhlı tugayın önemli bir bölümünün kullanıldığı hatırlardadır. Oysa yapılacak işe beş altı kişi yeterdi ve fazlası anlamsızdı.

Bir çatışmada saflar kesin çizgilerle ayrılmamalı, karşılıklı geçişe imkan sağlanmalıdır. Bastıran tarafın stratejisi bertaraf etmek değil kontrol etmek olmalıdır. Devlet kontrolü ele geçirince ihtilaf uzlaşılabilir bir çizgiye indirgenmeli ve bu çerçevede bir barış sağlanmalıdır. Oysa devlet karşı taraf üzerindeki bütün etkisini kaybetmiş ve diyalog yollarını kapamıştır.

Yabancı bir ülkede yapılan askeri operasyonlarda karşı tarafın ekonomik gücünü kırmak bir zorunluluktur. Bir iç çatışmada ise ekonomik kayıplar ülkenindir ve bunun minimum düzeyde tutulması gerekir. Çatışma süresince ekonomik faaliyetin aksamaması gözetilmeli ve insanların kaybedebilecekleri birşeyler kalmalıdır. Türkiye bunun tam tersini yapmıştır. Çatışma, bölgedeki tek gelir kaynağı konumuna gelmiş ve barış birçok kimsenin korkulu rüyası olmuştur.

Aynı konumdaki insanların, yapay tedbirlerle karşı karşıya getirilmeleri yanlıştır. Çatışma bittiğinde bunların yanyana yaşamaları ciddi sorunlar yaratır. Tümünün muhalif olması çözümü zorlaştırmaz, aksine kolaylaştırır. Büyük kitlelerin ortak talepleri daha yüzeysel ve sınırlı olur.

Bir iç çatışmanın en önemsiz yanı silahlı mücadeledir. Siyasî, kültürel ve ekonomik boyut belirleyici olurken, şiddet sadece bir propaganda aracıdır. Hiçbir isyancı, ülkenin silahlı kuvvetlerini yenmeyi hesap etmez. Buna göre şimdi herkes kimin en az araçla, en iyi sonuç aldığını hesaplayabilir.

[Aralık 1996]

Zafer bazen prangadır

ÇEÇENİSTAN'DA on binlerce cana malolan savaş Çeçenler'in zaferi ile sonuçlandı. Yapılan anlaşma ile perçinlenen bu zafer bütün soru ve şüpheleri anlamsız bıraktı. "Çeçenler silahları nereden sağladı? Finans kaynakları neydi? Acaba Ruslar, savaş süresince, belirledikleri kişileri bertaraf edip Çeçen direnişinin gerçek temsilcilerini ortadan kaldırdılar mı?" Bu sorulara bir tek cevap yetti: "Zafer kazanıldı!" Oluşan yapıyı eleştirmek bu mücadeleye ve ulaşılan sonuca gölge düşürmek anlamına geleceği için kimse böyle birşeyi göze alamayacaktı.

Koskoca Rusya, bir avuç kahramanın önünde diz çöktü ve yenilgiyi kabul etti. Bütün bunların anlamlı olması için direnişin Ruslar'ca yönlendirilmemesi ve yeni yönetimin Ruslar'dan bağımsız olması gerekirdi. Ama bunu kim tartışmaya cesaret edebilirdi ki? Ortada muhteşem bir zafer varken buna kim dil uzatabilirdi?

Orta Doğu'da birçok ülke, emperyalizme karşı verilen mücadelenin kahramanları veya onları izleyenlerce yönetilmektedir. Kaddafi'ye ya da Saddam'a karşı olmak, emperyalizmin uşaklığından başka ne anlama gelir? Batı, bu ve benzeri liderlerin önünde diz çöküp yenilgiyi kabul etmiştir. Onları ayakta tutan arkalarındaki zaferlerdir. Batılı emperyalistlerle mücadele eden

bu yönetimlere varlığını borçlu olan halk, bağımsızlıklarının ve onurlarının da teminatı olan önderlerinin arkasında olacaktır elbette!

Dünyada örnek sayılacak bir mücadeleyi yürütüp ABD'yi yenen Vietnamlılar'ın savaştan sonra, eskiyi aratacak kadar kanlı ve üstelik onursuz bir yönetime mahkûm olmaları nasıl açıklanabilir? En büyük zaferler neden en acı günlerin başlangıcı olabiliyor? Yönetenler, sırtlarını dayadıkları zafer büyüdükçe, herkesi borçlu ve sadece kendilerini alacaklı sayarak, dayanılmaz ve karşı konulmaz bir rejimin yaratıcısı mı oluyorlar?

Ölümü göze almış bir insandan daha tehlikeli bir silah ve ulusal kurtuluş savaşından daha yenilmez bir mücadele olmadığı efsanesini yayan Batı'nın, sürekli yenilmesine rağmen, neden refahından ve gücünden birşey eksilmiyor?

Batı'nın yönetim merkezlerinde "çok şükür bu sefer de yenildik" deyip sonucu kadeh tokuşturarak kutlayan insanları görür gibiyim. Hasımlarının ayaklarına zafer prangasını vurup onları konuşamaz, karşı koyamaz, başka bir şey talep edemez hale sokan bu insanları hayranlıkla izliyorum.

Bu yüzden zaferden huylanıyorum. Her başarının insanlığımı, onurumu, özgürlüklerimi hatta can güvenliğimi tehdit ettiğini görüyorum ve yönetenlere sesleniyorum: Lütfen biraz yenilmez misiniz? Batılılar gibi yenilmenin faziletlerinin farkında değil misiniz? Şu anda yürüttüğünüz savaşta yenilmeniz gerektiğini hâlâ anlamadınız mı?

[Aralık 1996]

Dünya kaç kutuplu?

ULUSLARARASI çatışma, uzlaşma ve rekabetlerin taraflarının devletler olduğunu söylerken ciddi bir yanılgı içinde olduğumuz giderek daha belirginleşiyor. Alışkanlıklarımız yüzünden ülke sınırlarını herşeyi birbirinden ayıran yüksek duvarlar olarak algılarken, aslında bunların bir kalbur kadar delik deşik olduğunu, içinden herşeyin geçebileceğini göremiyoruz.

ABD yönetiminin Rusya seçimlerini, kendi seçimleri kadar önemsemesi anlaşılabilir. Ama eğer Demokratlar'la Cumhuriyetçiler'in Rusya için tercihleri farklı ise, mesela Demokratlar Yeltsin'i, Cumhuriyetçiler komünistleri desteklerse, ABD'nin Rusya'yı bir bütün olarak algılamadığı, iki ülkedeki farklı eğilimlerin çıkarlarının birleştiği sonucu çıkar.

İsrail'de sertlik yanlıları ABD'de bir grup tarafından desteklenirken, başka bir eğilimin bu yönetimi bir düşman kadar uzak görmesi, iki ülkenin bir bütün olarak ittifak içinde olmadığı, iki ülkenin birer yarısının diğerinin uzantısı haline dönüştüğünü gösterir.

İktisadi çıkarların ağır bastığı, doğal kaynakları zengin, yönetimi güçsüz ülkelerde bu eğilim çok daha belirgindir. Aynı ülke çıkışlı iki şirket kıyasıya rekabet ederken, ülkeleri birbiri ile çatışma içinde olan şirketlerin işbirliği şaşırtıcı bir görüntü sergiler.

Bir bütün olarak ABD'nin Almanya ve Japonya ile çıkar çatışması içinde olduğu iddiası, rakip ülke firmalarının birçoğunun iç içe olduğu, bunların rekabeti değil işbirliğini arttıracağı savı ile karşılanır.

Birbirine zıt iki görüşün, yani dünyada tek süper güç kaldığı ve bunun ABD olduğu savının, çok kutuplu dünyadan sözeden görüşle aynı zamanda ve aynı derecede geçerli sayılması nasıl açıklanabilir? Doğru bu iki yanlışın orta noktasında değildir ve bakış açımızı değiştirmek zorunlu olmaktadır.

İyi tanımlamasak bile, çatışmanın iki kutup arasında olduğunu ve bu kutupların ülke sınırlarından bağımsız bir biçimde oluştuğunu söyleyebiliriz.

Analizi bu çerçeveye oturtmak, somut sorunları anlamak ve çözüm üretmek için tek yol olarak görünüyor. Aynı ülkenin farklı güç odaklarından kaynaklanan etkileri, ülkemizdeki çatışmaların önemli bir özelliği durumundayken şaşkınlıktan kurtulmanın başka çaresi kalmıyor.

Susurluk'la başlayan çatışmayı, ülke içindeki kişiler ve kurumlarla sınırlamak, bunların dünya ölçeğinde bir anlam ifade etmediğini sanmak, kendi irademizin etkisizleşmesi sonucunu doğurur. Oysa genel bir eğilimle karşı karşıyayız ve Avrupa'da Gladyo'nun tasfiyesi ile başlayan süreç, başka kurumlar ve kanallar aracılığı ile oluşturulan Türkiye çetesinin tasfiyesi ile sürmektedir.

Ortadaki soru çok açıktır: Bu Gladyo ve çetelerin arkasındaki global gücün yenilgisi midir yoksa modası geçen bir örgütlenme, yerini başka birine mi bırakmaktadır? Eğer bir yenilgi söz konusu ise yenen kimdir ve bunun örgütlenme biçimi, genel politikası nedir?

Birçok çıkarın kesişme noktasında bulunan ülkemizde, bunların kendi aralarındaki mücadelelerini seyirci gibi izlemek, bugüne kadar olduğu gibi, ağır bedeller ödemekle sonuçlanır. Türkiye bu çatışmaları barışçı bir rekabete dönüştürmeyi ve bundan en büyük payı almayı başarmalıdır. *[Ocak 1997]*

Komik bir kriz

TÜRKİYE ile Yunanistan arasında ansızın patlak veren krizlerin iki özelliği vardır: Çok vahim sonuçlara gebe görünür ve oldukça komiktir.

Kardak Adası krizi, üzerinde otlatılan birkaç keçi ile önemin yanına komediyi katmayı başarmıştır. Ama son füze meselesinin bunu da aşacağı anlaşılmaktadır.

Söz konusu füzelerin teknik özellikleri pek iyi bilinmiyor. Hakkında söylenenlerin, tehlikenin büyük olduğu kanısını uyandırmak amacıyla, epey abartılı olduğu anlaşılıyor. Temelde bir hava savunma sistemi olduğu kanısını uyandıran bu füzelerin, istendiğinde Anadolu'nun içlerindeki hedefleri de vuracak biçimde değiştirilebileceği iddiası çelişkili görünüyor.

Şu sıralarda ortaya çıkacak uluslararası bir sorunun iç politikadaki gerginliği azaltacağı, olayları örtmek için yapılacak operasyonların gözden kaçırılabileceği hesaplanıyor.

Bir ülkenin savunma amaçlı silah almasına kimsenin karışması mümkün değildir. Hiçbir ülke "Ben sana saldırmak niyetindeyim, savunmanı güçlendirmen zayiatımı artırır ve buna müsaade edemem" diyemez.

Bir saldırı hazırlığı ile karşılaşıldığında ya önleyici müdahalede bulunulur ya da karşı tedbir alınır. Yaygara koparılmaz.

Ama "Bizi yönetenlerin bir bildiği ve hesabı vardır elbette" demeye hazırlanırken, olayı Küba krizi ile mukayese etmeleri bütün iyimserliğimi alıp götürdü.

ABD, kriz esnasında Küba'yı karşı taraf olarak görmedi. Küba'ya getirilen silahlar nükleerdi ve kitle imha silahlarıydı. ABD bunu bir Küba tehdidi olarak değil, bir Sovyet tehdidi olarak değerlendirdi ve buna kimsenin itirazı olmadı.

Kıbrıs'a getirilen silahlar ne büyüklük ne de nitelik olarak bunlarla kıyaslanamaz. Böyle olsa bile, o kriz ile paralellik kurmak için hasım olarak Rusya'yı seçmek zorundasınız. Yani bu nedenle savaşmak niyetindeyseniz hasmınız Rusya'dır. Çünkü ABD'nin oynadığı satrancın karşı tarafında SSCB oturmaktaydı.

Kıbrıs'a silah satan Rusya'nın bunun siyasî sonuçlarını hesaplamadan hareket ettiği düşünülemez. Varılmak istenen hedefin, Türkiye'ye yönelik tehditleri arttırarak onu belli bir çözüme razı etmek olduğu ve bunun Kıbrıs'la sınırlı olmadığını, Güneydoğu sorununu da kapsadığını düşünmek gerekiyor. Tehdidin küçük bölümünün silahla, büyük bölümünün bunların etkisini alabildiğine abartarak sağlanacağı anlaşılıyor.

Bütün bunların arkasında, Çiller'in bilgisizliğinden yararlananların bulunduğu açık. Ama koskoca bir devleti, bütün ülkelerin horlamasından üzüntü duyuyorum. ABD'nin desteklemediği, Rusya'nın silahları sağladığı için zaten karşı safta bulunduğu, Avrupa'nın karşı çıktığı bir konuma gelmek yanlış politikalarla mümkün değildir. Bunu başarmak için komik olmak lazımdır.

Bütün bunları düşünürken Başbakan Erbakan'ın müthiş demeci ile karşılaşıyorum: "Dünyanın en büyük ve güçlü ordusu Türk Ordusu'dur" diyor. Karmaşık duygular içinde "İnşaallah öyledir" diyorum.

Peki ama durum buysa, birkaç bataryalık işporta malı füze için bunca gürültü neden?

[Ocak 1997]

Hikâye bitti

SON günlerde bütün medya, Susurluk kazası ile ortaya çıkan Çete ile ilgili bilgi ve belge arıyor. İnsanlar geceleri bir dakika ışıklarını söndürüyor. Çoğunluk, bütün kuralsızlıklara son verecek temiz bir toplum peşinde.

Ancak MİT Müsteşarı, Komisyon'a yüzeysel bilgiler vermekle yetiniyor. Orgeneral Koman, Komisyon'un davetine uymuyor. "Acaba bu iki yüksek bürokrat, olayların aydınlanmasından yana değiller mi?" sorusu herkesin aklını kurcalıyor.

Kişisel olarak herhangi bir itham altında olmayan, ortaya çıkacak bilgilerden gocunması için bir sebep bulunmayan bu kişiler, hangi nedenlerle çekimser davranmış olabilirler?

Konumuz bu iki kişi değildir. Bunların davranışları ülkedeki siyasî manzarayı aydınlatacak ipuçları verdiği için onların tavrı ile ilgileniyoruz.

Erbakan, başlangıçta olayın "faso fiso" olduğunu söyleyerek, daha sonraları "Susurluk Susurluk dediniz, altından bir şey çıkmadı" diyerek, Çete olayında nasıl bir tutum içinde olacağını açıkça belli etmiştir. Buna rağmen Komisyon'un samimi bir gayretle olayları öğrenmek istemesinin sebebi nedir? Komisyon Başkanı, "Bugüne kadar Mehmet Ağar ve Sedat Bucak'ı suçlayacak bir bulguya rastlanmamıştır" derken, hâlâ aranan nedir?

Anlaşıldığı kadarı ile RP, olayın bütününü öğrenmek istemektedir. Ancak varılan sonuca ilişkin iktidar ortaklarının kararı, reddedilen soruşturma önergelerinin benzeri olacaktır. Elde edilen bilgiler adalete yardımcı olmak ve bazı kişilere mahkeme yolunu açmak için değil, siyasî bir koz olarak kullanılacaktır.

RP, siyasî iktidara esir pazarına girer gibi girmiştir. Olabildiğince çok şey bilmek ve bütün bunları sadece siyasette kullanmak istemektedir. MİT Müsteşarı, Komisyon'da sohbet ederek ve muhatabın Başbakan olduğunu söyleyerek, sorumluluğu ve inisiyatifi ona bırakmıştır. Orgeneral Koman, kendisinin şahıs olarak muhatap alınamayacağını, muhatabın MİT'le ilgili konularda MİT Müsteşarı, ordu konusunda Genelkurmay Başkanlığı olduğunu ifade ederek, Başbakan'ın uzaktan seyretmeyi tercih ettiği oyunun aktörü olmayı kabul etmemiştir.

Taraflar durumun farkındadır. Devlet, siyasî amaçla kullanılacak bilgileri vermemekte kararlıdır. İktidar, sorumlu olmayacağı bir yoldan olan biteni öğrenmekte ısrarlıdır. Bu yüzden, devlet açısından kapalı bir yanı olmayan Çete olgusu, Komisyon'a giden birçok kişinin birbirini reddeden ifadeleri ile arap saçına dönmekte, medyada her gün yeni bir senaryo üretilmektedir.

Artık iş çığırından çıkmıştır. Susurluk Komisyonu raporunun, diğer araştırmaların âkıbetine uğrayacağı ve birkaç kurbanın göstermelik bir biçimde yargılanmasından öte birşey olmayacağı anlaşılmaktadır. Bunun böyle olduğu bilindiği için, temiz toplum arayışları genel bir istek olmaktan çıkmış ve siyasî bir harekete dönüşmüştür. Artık geceleri lambaları söndürenler bir tarafta, diğerleri karşı taraftadır. Temiz toplum hikâyesi bitmiştir.

[Mart 1997]

Final

28 ŞUBAT muhtırasının önemi, yumuşak görüntüsü nedeniyle yeterince anlaşılamamış görünüyor. Gerçekte bugüne kadar yapılan darbelerden daha köklü bir biçimde siyasî değişiklikler öngörüyor. Bundan önce hiçbir siyasî akımın tasfiyesi söz konusu olmadı. Siyasî hayat çizgileri üzerinde, bazen yeni kadrolarla, çoğunlukla eskilerin yönetiminde sürüp gitti. Oysa bugün RP'nin ve benzeri bir partinin siyaset sahnesinde bulunamayacağı vurgulanıyor.

RP'den istenen şey, ufak tefek kozmetik değişiklikler değildir. Din temeline dayalı bir siyasî faaliyete izin verilmeyeceği ve böyle bir akımı besleyen kurumların tasfiye edileceği söylenmektedir.

Askerlere göre olay, sadece rejimi biçimsel olarak korumakla sınırlı değildir. RP'nin izlemek istediği politikalar devletin güvenliğini ve varlığını tehdit etmektedir. Sorun sadece rejimle ilgili olsaydı, bir pazarlık ve uzlaşma söz konusu olabilirdi ve güçlü bir siyasî kanadı karşıya almanın riskine girilmezdi. Oysa istenen şeyler kesindir ve bunlardan kısmen bile vazgeçilmesi beklenemez.

Meclis'in MGK'nın taleplerini reddetmesi veya değiştirmesi mümkün görünmüyor. Böyle bir tavrın riskini göze alamazlar ve

ayrıca, bunların RP dışındaki partilere zarar vermeyeceğini düşünürler. Kaldı ki, baskı altında kalan ve dağılma sürecine girmesi muhtemel olan RP'nin seçmen kitlesinin gideceği adres kendi partileridir.

Bütün bunlar 28 Şubat muhtırasının amacının siyasî yapıyı yeni bir temele oturtmaya yönelik olduğunu göstermektedir. Siyasî yapı değişikliğinin RP ile sınırlı kalmayacağı, MHP'de bir süredir görülen liberalleşme eğiliminin, bu partinin başka bir partiye katılmasıyla sonuçlanacağı beklenir. Hatta orta soldaki bölünmüşlüğü sona erdirecek gelişmeler olabilir.

MGK'nın amacı güncel politikaları etkilemeyi aşan boyutlara sahiptir. Eğer RP'nin somut konulardaki tavrı değiştirilmek istenseydi, mesela İran'la ilişkilerin niteliğinde bir uzlaşmazlık söz konusu olsaydı, bu kolayca aşılabilir ve Erbakan yeterince esnek davranırdı.

Şu anda söz konusu olan duruma, RP'nin uyum sağlaması imkânsız görünmektedir. Eğer RP açısından bu durumdan nasıl kurtulabileceği düşünülürse, teorik bir çözüm bulunabilir. Erbakan'ın liderliği bırakması halinde, yeni birinin önderliğinde RP, İslâmcı kimliğini koruyabilir. Bu değişimle birlikte, yeni yönetimin akılcı ve gerçekçi politikalar izlemesi halinde, İslâmcı kimlik kimse için sorun teşkil etmez. Ancak RP'nin bunu yapması imkânsız denecek kadar uzak bir ihtimaldir ve sürecin dağılma yönünde işlemesi beklenir.

Bu duruma bir günde gelinmediği açıktır. Bir süredir medyada İslâmcı akımlara karşı yayınlar sürdürülmekte, Aczimendi ve Kalkancı tarikatındaki olaylar sadece bunları değil bütün İslâmcıları töhmet altında bırakmaktadır. RP'nin, neden gerginliği azaltacak yönde davranmadığı, hatta bu süreci hızlandıracak tartışmalara yol açtığı ciddi bir soru olarak ortada durmaktadır.

Yaklaşan fırtınanın birçok işaretleri görülmesine rağmen, ideolojik konularda suskunluğun tercih edilmesi gerekirken, Taksim'deki camiden başörtüsüne kadar birçok konuda tartışma açılması, Sincan'daki talihsiz toplantı anlaşılamaz.

Bu soruya öngörü eksikliğinden kendine aşırı güvene kadar birçok cevaplar verilebilir. Ben, Aktüel'in 14.8.1996 tarihli sayısında "Kavalcı" başlığı ile yayımlanan bir yazımdan alıntı yapmakla yetiniyorum.

"Şimdi de İslâmcılar Erbakan'ın kavalının sihirli nağmelerinin peşine düşerek mukadder akıbetlerine düzgün adımlarla ilerliyorlar. Bugüne kadar kulaklarına fısıldanan bütün aşırı hedefler, anlamsız düşmanlıklar, yanlış ekonomik ve siyasal çözümler sadece onları bir arada tutmak içindi. Bunlar gerçekleşemezdi. 'Şimdi ayakları suya erdi, akılcı yolda yürüyecekler' demek fazla iyimserlik olur. Nehre gidiyorlar. Boğulacaklar ve sağ kalanlar hasım saydıklarının hizmetine girecekler."

[Mart 1997]

Bürokrasinin yeri

TÜRKİYE'DE siyasetçilerle bürokrasi arasındaki ilişkiler iyi tanımlanmamıştır. Genel kanı, siyasetçilerin ve onları temsil eden Meclis'in herşeyi belirlemesi gereken bir kurum olduğu, böyle olmamasının demokrasinin bir eksiği sayılması gerektiği yönündedir.

Bu doğru değildir ve her çağdaş ülkede bürokrasi, sanılanın ötesinde bir role sahiptir. Tersine, siyasetçilerin herşeyi belirlemesi gelişmemiş ülke özelliğidir.

Bu iki kurum arasındaki ilişkiler şöyle tanımlanabilir: Bürokrasi ülke yönetimi ile ilgili projeleri hazırlar. Bu konuda siyasî iktidar önceden bir istikamet belirleyebilir. Genelde bu projeler birkaç seçeneklidir ve siyasî iktidar bunlardan birini tercih eder. Bürokrasi, iktidarlardaki değişiklikler yapıyı etkilemez. Bürokrasi ülke yönetiminde sürekliliği ve uzun vadeli politikaların uygulanmasını sağlar.

Bu durum siyasî iktidarın önceliklerinin ve tercihlerinin gözardı edilmesine sebep olmaz. Muhalefetin siyasî eleştirileri yanında, bürokrasi teknik denetim görevini yerine getirir.

Böyle bir işleyiş, temelde her kurumun bir başkası ile denetlenmesi gerektiği varsayımına dayanır. Hukukî denetleme yargı gücü ile yapılırken siyasî alanın hiçbir denetime tâbi olmaması

çelişkidir. Eğer siyasî yapıda bir bozulma varsa ya da bu alana ciddi bir sızma olmuşsa ne yapılacaktır?

Önümüzdeki seçenekler bellidir. Bütün yetki bir kuruma bırakılır ve bu yolla hızlı kararlar alınmasına ve köklü değişiklikler yapılmasına imkân sağlanır. Bunun etkin olma özelliği yanında, eğer başka bir güç tarafından kontrol edilmezse, telâfisi imkânsız zararlara yol açması gibi bir sakıncası vardır. Kaldı ki demokrasi deneyimi sınırlı ülkelerde, herhangi bir partiyi kontrol etmek ve bunu iktidara taşımak, büyük güçler açısından mümkündür.

Türkiye'de siyasî partiler kamuoyunun, hatta kendi delegelerinin tanımadığı kimseleri lider seçebilmekte, bu liderler partilerinin yönünü ve yapısını tamamen değiştirebilmektedir. Bütün siyasî partiler dar bir kadro tarafından yönetilmekte ve parasal kaynakları çok iyi bilinmektedir. Teorik olarak halktan başlayıp lidere doğru uzanması gereken süreç, tersine, bir kadrodan başlamakta ve partinin tüm yapısı bunlar tarafından belirlenmektedir.

Böyle bir yapı ancak kurumlar tarafından dengelenebilir. Kaldı ki, böyle bir riski olmayan gelişmiş ülkelerde bile bürokrasinin belirleyiciliği çok daha fazladır.

Türkiye'de bürokrasi her zaman gelişmenin engeli sayılmış ve siyasetçinin eleştiri hedefi olmuştur. Bunun çaresi, bürokrasiyi devre dışına çıkarmak değil, onu çağdaşlaştıracak önlemler almaktır. Eğer, meselâ Silahlı Kuvvetler ülkeyi yönetenler için sürekli bir ayakbağı sayılıyorsa, onu güvenlikle ilgili kararların dışında tutmak yerine, daha doğru karar vermesini sağlayacak bir yapıya kavuşturmak gerekir.

Demokrasimizin kırk yılı, bu kan uyuşmazlığının etkisiyle kesintilerle geçmiştir ve şu anda aynı sorun bütün ciddiyeti ile önümüzdedir. Bürokrasi devletin, siyasetçiler demokrasinin tehdit altında olduğunu söylemektedir. Birbiri ile uyum içinde olması gereken iki güç karşı karşıyadır ve sonucun herhangi birinin

istekleri doğrultusunda olması herşeyin çözümlendiği anlamına gelmeyecektir.

Çare bellidir: Ülke yönetimi hızla kurumlaşmalı ve var olanların etkinliği korunmalıdır. Silahlı Kuvvetler, istihbarat, dışişleri ve iç güvenlik, partiler üstü programlarla güncel siyasetin konusu olmaktan çıkarılmalı ve tüm personeli profesyonellerden oluşmalıdır.

Şu anda ülkemiz, renginin koyulaşması muhtemel gri bir müdahale yaşamaktadır. Meseleyi bir siyasetçi-bürokrat çatışmasına dönüşterecek yerde, bu fırsattan yararlanarak etkin ve profesyonel bir yönetim oluşturulabilir. Bu, belki liderlerimizin padişahlık özlemlerini engeller ama Türkiye ciddi bir devlet olur.

[Mart 1997]

Kurgu

ADI Fernandez değildi. Güney Amerika'nın dağlarında, kimin hesabına çalıştığı bilinmeyen bir gerilla örgütünün elemanı olduğu iddia edilmiyordu. Ülkenin güvenlik güçlerinin erişemediği uzak bir diyarda da yaşamıyordu. Aksine polis düğünlerinin kirvesi, Meclis'in sık rastlanan ziyaretçilerinden biri olduğu biliniyordu. Hakkındaki iddialar, suç yelpazesinin birçok yerinde olduğuna işaret ediyordu. İşkence ile adam öldürmelerde, darbe karşıtı ünlü bir yazarın katlinde, uyuşturucu kaçakçılığında, Papa suikastinde rolü olduğu söyleniyordu.

Emniyet, o ve benzerleri için uygulanan gayri resmî bir prosedüre göre ona silah taşıma ruhsatı vermişti. Herkesin bilmediği, polisin verdiği veya bildiği çok sayıda ismi ve bu isimlere çıkarılmış pasaportları vardı. Aranan bir adamdı ve onu arayanlarla iç içe yaşıyordu.

Günün birinde, bir kazada öldü. Onu eşine az rastlanan bir kahraman sayanlar kadar, birçok kanunsuzluğun sanığı olduğunu söyleyenler de vardı. Onu sevenler, devlet için çalıştığına inanıyorlardı.

İş bundan sonra zorlaştı. Çünkü devlet bu kişinin kendisine çalışıp çalışmadığını merak etmeye başladı. Başbakan, Emniyet ve MİT'e sorup, durumu öğrenmek yolunu seçmedi. Bu ve ben-

zerlerinin ne olduğunu, ne yaptıklarını öğrenmek için bir araştırma komisyonu kuruldu. Emniyet'e göre MİT adına, MİT'e göre de Emniyet için çalışıyordu. Bu ifadelerden dört ihtimal çıkıyordu: MİT'e, Emniyet'e ya da her ikisine birden çalışıyordu veya hiçbiri ile ilişkisi yoktu.

Halk, bu iş neyin nesi diye Başbakan'a veya kendi partilerinin liderlerine soramadı. Çünkü liderler soru sorulan değil, emir alınandı ve eğer lütfedip söylemezlerse, başka kanallardan öğrenmekten başka çare yoktu. Komisyon aylarca uğraştı. Aslında öğrenilecek şey devletin ne yaptığıydı ama bunu görevlilerden öğrenemiyordu. Sıradan tetikçiler, kıyısından köşesinden bu işin bir yerine değenler, şarlatanlar dinlendi. Komisyon üyeleri her gün basını bilgilendirdi. Ama Abdullah Çatlı'nın ne olduğuna dair en ufak bir ipucu yoktu.

Dul eşi, özel şoförün kullandığı bir Mercedes'le komisyona geldiğinde, Abdullah'ın sadece vatanı için çalıştığını, aslında para sıkıntısı çektiklerini ve gayri meşru gelirlerinin olmadığını söylüyordu. Yaşadıkları hayatı sürdürmeye yetecek parayı nasıl kazandıkları anlaşılamadı.

Buna şaşmamak gerekirdi. Hepsi memur olan polis şeflerinden vatanını çok sevenlerin lüks içinde yaşadıkları, pahalı arabaları olduğu biliniyordu. Hiçbirinin boğazından haram lokma geçmemişti ama ülkeyi ayakta tutanlara sağlanan bu imkânların çok görülmemesi gerekirdi. Fakat bunun nasıl bir mekanizmanın sonucunda gerçekleştiği anlaşılamadı.

Bir adam vardı ve devlet bu adamın, kendisi için çalışıp çalışmadığını merak ediyordu ama öğrenemedi. Bir takım insanlar Güneydoğu'daki çatışmanın kurallara uyarak durdurulamayacağına inanıyordu. Kadrolarını kurdular ve etkinliğine inandıkları metodlarla bir mücadele yürüttüler. Günün birinde bir kaza, on-

ları devre dışı bıraktı. Etkin gücün yokluğu olayları tırmandırması gerekirken, çatışma neredeyse durma noktasına geldi.

İnsanlar garip bir duyguya kapıldılar. Devlet neye karşı tedbir alsa, sorun küçülecek yerde büyüyordu. İki anahtar vadedenler, iktidara gelince, halk geçimini bile zor sağlıyor; orta direği rahatlatmak iddiasında olanlar adaletsizlikte rekor kırıyorlardı. Teröre karşı tedbir alındıkça karşıt güç büyüyor, küçücük bir sivilce âdeta bütün vücudu saran bir yaraya dönüşüyordu.

Dinin toplumdaki etkinliğini artırmak isteyenler, 28 Şubat muhtırasıyla sımsıkı bir çemberin içine alınıyordu. Sanki herşey tepetaklak duruyordu.

Oysa gerçekleri öğrenmenin hâlâ bir yolu var: Gözlerinizi ve kulaklarınızı kapatın, bu işlerin nasıl yapılmış olabileceğini düşünün. Doğruya en yakın cevap aklınızla bulduğunuzdur. Gerisi hikâyedir ve zaten bize yansıtılanlar bir gerçekten çok masal kurgusuna benzemektedir.

[Nisan 1997]

Yangın

AYNI nitelikteki olaylar, değişik şartlar altında farklı tepkiler görürler. Avrupa'da kundaklanan evlerde yanan vatandaşlarımıza basında önemli bir yer verilmemesi, siyasîlerin tepkisiz kalması, geçmişten farklı bir görünüm sergilemektedir.

Eğer bu olayların durması istenseydi, yöneticiler cenaze törenlerine katılır, ölenler için tazminat ödenir, basın kamuoyunun tepki göstermesine öncülük ederdi. Oysa şu anda Batı cephesinde sessizlik ve vurdumduymazlık hâkim. Buna karşılık, Avrupa'da yaşayan bütün Türkler kendilerine yönelik tehdidi iliklerine kadar hissetmekte, saldırıların birgün kendilerine de yöneleceğinin tedirginliğini yaşamaktadır.

Bu, yanyana yaşayan insanların kaderlerinin ve yollarının ayrılmakta olduğunun ilk işaretidir. Birisi gündelik yaşantısında olumsuz hiçbir değişiklik görmezken, hemen yanındaki şiddetli bir fırtınanın ilk uğultularını duymaktadır.

Şüphesiz insanlık, hesapları ve beklentileri küçük dünyaları ile sınırlı kişilerin, kendilerini aşan politik hesapların kurbanı olduklarına ilk defa şahit olmuyor. Büyük felaketlerin ve kitlesel dramların altında, onu yaşayanların herhangi bir kusuru olması gerekmiyor.

Türkiye AB ile bütünleşmeyi değişmez bir kader olarak görürken, yurttaşlarımıza giderek artacağı anlaşılan saldırılar ve buna karşı kayıtsız tavır, çelişkili görünüyor. Hatta bu durumun, Avrupa'dan ülkemize bir ters göçü tahrik edebileceği anlaşılıyor. Çünkü saldırılar Avrupa'da güçlenen milliyetçilik akımları ile aynı zamanlara rastlıyor ve ortam, gerginliği arttıracak yönde oluşuyor.

Yani olayları isterseniz bilinçli bir politikanın sonucu sayın, isterseniz kendiliğinden oluşan şartların bir sonucu olarak görün, sonuç değişmiyor ve baskıların artacağı anlaşılıyor.

Bütün bunların Türkiye'deki gelişmelerle ilgili olduğu da düşünülebilir. Bir darbe veya benzerinin kaçınılmaz göründüğü şu günlerde, ülkemizin çok farklı bir konuma geleceği anlaşılıyor. Türkiye-ABD-İsrail üçgenini temel alan yeni bir siyaset uygulanacağının ilk işaretleri görülüyor. Belki de bugüne kadar sözü bile edilmeyen yeni bir yapılanmanın, bölgedeki güç boşluğunu doldurması bekleniyor.

Şu anda siyaset sahnemizi dolduran kişilere, gereğinden fazla güç ve rol atfetmiş olabiliriz. Aslında bu görüntünün altında, göz önündeki kişi ve grupların dışında kararlaştırılmış bir geleceğe doğru gidiyor olmamız mümkün.

Avrupa Türkiye'deki gelişmelerden huzur duymuyor. Almanya ve Fransa dışişleri bakanlarının ziyaretleri, ilgi ve kaygının boyutlarının çok küçük olmadığının işaretlerini veriyor. Üstelik bu seferki dönüşümün çok köklü ve etkileri uzun süre hissedilecek nitelikte olacağı anlaşılıyor. Belki de Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, Almanya ile ticaretimizin Sekizler'in on katı olduğunu söylerken, ağırlıklarını hatırlatmak istiyor. Bütün bunların üzerine, Avrupa'daki yöneticilerin üstlerine almayacakları, milliyetçileri sorumlu tutacakları baskılar eklenebilir ve

Türkiye boyutları istendiği gibi ayaklanabilecek bir göçün ağırlığını taşımak zorunda kalabilir.

Bir savaşta, silahlı çatışmanın henüz başlamadığı dönemde toplum, hastalığın ilk işaretlerini alan ama bunu kendisine kondurmayan insanların ruh durumunu yaşar. Yavaş yavaş içine çekildiği girdabı pek fazla önemsemez. Oysa taraflar savaş dansına başlamıştır bile. Herkes kozlarını karşı tarafa hissettirmekte ve daha başlangıçta üstün konuma geçmek istemektedir. Şu andaki durumumuzun bu aşamayı andırdığını sanıyorum.

[Nisan 1997]

Demokrasi sürecek

SON günlerde gündemin birinci maddesine demokrasiye yönelik tehditler yerleşti. Bazılarına göre, MGK kararları ve askerlerin tavırları, herhangi bir sorunu olmayan demokrasimize gölge düşürüyor. Hatta yapılacak bir askeri darbe ile rejimin yıkılacağı söyleniyor.

Bunlar doğru değildir. Askeri bir yönetim getirme hazırlığına işaret eden hiçbir bulgu yoktur.

Herhangi bir olay karşısında doğru tavır belirlemenin ilk şartı, meseleyi tarafsız olarak değerlendirmektir. Bunun yapılmadığı, herkes kendi çıkarlarına uygun olarak, olayın farklı fotoğraflarını verdiği gözleniyor.

İlk soru şu olmalıydı: Eğer askerler yönetimi ele geçirmek isteseler, Türkiye'deki kriz bugün gördüğümüz biçimiyle ve hafif bir dozda seyreder miydi? Bunun cevabı kesin bir hayırdır. Yüzeysel bir yönetim tecrübe ve anlayışına sahip hükümet ortakları, ellerinde bir ülkeyi cehenneme çevirebilecek güçleri olmasına rağmen, bunun kullanılmadığını anlamalıdırlar. Bununla askerlerin ellerindeki silahları kastetmediğimizi, ama bir yönetimi darmadağın edebilecek karışıklıkların çıkabileceğine işaret ediyoruz.

Demokrasi, sadece seçimlerden ibaret değildir. Seçimle gelenler, yönetimleri süresince, halkın uzantası ve temsilcisi konu-

munu korumalıdırlar. Davranışları ile, sadece kendilerine oy verenlerin değil, bütün vatandaşların desteğini, hiç değilse rejimin sürmesi açısından sağlamalıdır. Bugünkü iktidarın en büyük eksikliği, onlara yönelik kural dışı davranışlara karşı vatandaşın kayıtsızlığıdır. Bu tavır halkın yetersizliğinin ve duyarsızlığının bir sonucu değildir. Sadece müdahale edenlerin, yönetenlerden daha kötü olmadığı şeklindeki sezgidir.

"Adalet mülkün temelidir" sözü, tek taraflı ve halka gösterilen bir lütuf olarak algılanmamalıdır. Adaletinden şüpheye düşülen iktidarlar ayakta kalamazlar. Yani adalet, halka verdiğinden daha fazlasını, yönetenlere sağlar.

Bu hükümetin adil olmadığına dair şüpheyi aşan bir kanaat oluşmuştur. Herkesin gözleri önünde uçuşan bir sürü haksızlık ve kanunsuzlukların üstünün örtüldüğü konusunda en ufak bir tereddüt bile yoktur.

Bütün yönetimler, diktatörlükler dahil, açık ve şeffaf görünmeye, yapılanların halktan gizli olmadığı intibaını uyandırmaya çalışırlar. Bu hükümetin herşeyi kapalı kapılar arkasında, belki de açıkça savunulamayacak pazarlıklarla yürüttüğüne inanılmaktadır. Söylenen bir sözün doğruluğundan kimse emin değildir.

Bu şartlarda, halkın gözünde, yönetimdeki olumsuzluklarla dışardan yapılan müdahaleler dengelenmektedir.

Ancak görünen, sadece adı demokrasi olan bir rejimi, kimsenin ortadan kaldırmak niyetinde olmadığıdır. Bir takım küçük yönlendirmelerle yönetimler, devletin öngördüğü çizgiye çekilecektir.

Bazı kimselerin, halkla Ordu'nun karşı karşıya geldiği biçimindeki teşhisleri ve kendilerini demokrasi savunucusu konumunda görmeleri temelsizdir. Eğer yönetimler halkla bütünleşseydi, kimsenin müdahaleye cesaret etmesi bile mümkün olmaz-

dı. Bugün siyasî iktidar o kadar muallakta ki, uzun boylu hazırlıklara, toplumun direncini kıracak eylemlere ihtiyaç bile duyulmadan, doğrudan yönlendirmeler yapılabilmektedir.

Olayların hafif dozda sürmesini memnunlukla karşılıyoruz. Rejim üzerinde yapılacak mücadelenin hiç de kolay olmadığını, herkese maliyetler getireceğini biliyoruz.

Adı demokrasi olan düzenimiz sürecektir ve kimsenin kaygılanması için sebep yoktur.

[Nisan 1997]

Öldüren sürüklesin

CESEDİ öldürene sürükletirler. "Bugünkü bunalımın sebebi DYP'dir ve eğer yapılacak birşey varsa, bu görev öncelikle ona düşer. Silahlı Kuvvetler ve diğer siyasî partiler işin içine gereğinden fazla girer, sorumluluğu yüklenirse DYP'nin uğursuz oyununundan onlar da yara alabilir.

Bugün asıl sorun, DYP'nin kim ve ne olduğunun bilinmemesidir. Ortada ne doğru dürüst bir fikir ne de bunu destekleyecek bir parti örgütü vardır. Yukarıdan aşağı kurulmuş, daha doğrusu görevlendirilmiş birtakım kimselerden oluşan parti yapısı, üreten ve yol gösteren konumda değildir. Toplumla herhangi bir bağı kalmamıştır. Parti adeta tek bir kişiye indirgenmiş, sadece medya ve belirli bir sermaye kesiminin desteği ile varlığını sürdüren bir siyasî harekete dönüşmüştür.

Bu, cevaplandırılmadığı takdirde hiçbir şeyin açıklanamayacağı, çok önemli ikinci bir soruyu gündeme getirir: DYP'yi tek başına temsil eden Çiller kimdir ve gücünü nereden almaktadır?

Başlangıçta sadece bir şekil ve ihtirastan ibaret olan bu ham maddeden, bugün bütün bir ülkenin kaderini etkileyen figürü kim yarattı? Herhangi bir siyasî eğilimi bile olmayan, üzerinde oynamak için sadece kazanacak atın hangisi olacağını kestirmeye çalışan, birşey yapmayı değil kazanmayı hedef olarak gören bu

kişi, belirleyici rolü kendisinden mi almaktadır? Yoksa başlangıçta ihtiraslarının, şimdi de korkularının yönlendirdiği bu insan, aslında rüzgârın önünde savrulan bir yaprak gibi çaresiz midir?

Bu soruların cevabını bilmiyorum, ama bilmekten daha fazla güvendiğim tahminlerim var. Kaldı ki olayın başlangıç noktası, ister Çiller'in kendisi, isterse onu bu işin içine sürenler olsun sonuç değişmez.

Manzara açıktır: Siyasete girmemekte kararlı ve bu ihtimalden adeta dehşete düşen Ordu, RP'nin karşısına dikilmiştir. Başlangıçta siyasal İslâm'a yol veren, onun karşısındaki en sağlam güç olan orta sağı; Çiller'in elinde, yok etmekten öte, negatif bir çizgiye çekenler, RP'nin önünü kesmeyi birinci hedef sayan DYP'yi onunla ortak edenler, şimdi ülkenin tehlikede olduğunu ve bunu elbirliği ile düzeltmek gerektiğini söylüyorlar.

Yağma yok beyler! Sabahtan akşama kadar koalisyonun uyum içinde olduğunu, ülkenin ancak bu hükümetle düzlüğe çıkabileceğini söyleyeceksiniz, sonra da el altından kendinizin çıkardığı yangını başkalarının söndürmesini isteyeceksiniz.

Yapılacak şey bellidir: Eğer DYP halinden memnunsa, hepimiz memnunuz. Ordu'nun telaşa kapılmasına gerek yoktur ve RP, Erbakan'dan ibaret değildir. Eğer günün birinde ülkemiz gerçekten bir sıkıntının içine girerse, RP'lilere, Çiller ve ekibinden daha fazla güvenebilirsiniz. Büyük çoğunluğu ülkesinin geleceğini herşeyin üstünde tutan RP tabanını, sırtlarında taşımak zorunda oldukları Erbakan kamburu yüzünden karşıya almak haksızlıktır. Bir avuç siyaset oyuncusunun sahnelediği bu çirkin bunalım senaryosunun heyecanına kapılıp halkın herhangi bir kesimini iç düşman saymak aymazlıktır. Güneydoğu'da PKK'yı gösterip, bizi Kürtler'le karşı karşıya getirmeyi başaranlar, şimdi de İslâm'ı siyasete kurban etmekten çekinmeyen bir avuç muhteri-

sin yüzünden, bizi halkın bir bölümünün karşısına dikmek istemektedir.

Sakin olun. Herşey yolunda, RP'nin arkasındaki milyonlar iç düşman falan değil, bizim sevgili kardeşlerimizdir. Bırakın DYP'yi kendi çalıp oynasın. Biz hayatımızdan memnunuz.

[Mayıs 1997]

Öğütülebilirsiniz

SABAHA kadar süren bir televizyon programından sonra, uyanıklığım kısa bir uyku molası ile bölündü. Güne erken başlama alışkanlığımdan mı yoksa cevap alamadığım sorular yüzünden mi bilmiyorum, her zamanki dışı düz, içi çalkantılarla dolu yaşamımın yeni bir gününe erkenden başlıyorum.

1971'e giden yolda bağımsız ve sol bir Türkiye için mücadele veren insanlara sorum çok sade: Emperyalizmi ülkeden kovmak için verdiğiniz kavga takdire değer. Ama, sizin de söylediğiniz gibi, karşınızda ABD önderliğinde koskoca bir Batı bloku var. Halk içinde örgütlü değilsiniz. İşçilerin desteği yok. Bir yönetimi zora sokacak hiçbir maddi güce sahip olmayan öğrenciler, bu savaşı nasıl kazanabilirlerdi? Siz romantik misiniz, yoksa sizi destekleyen bir güç mü vardı?

Çok klasikleşmiş ve o dönemdeki solcuları SSCB'nin piyonu olarak gören iddialara, o gün de dahil, hiç katılmadığımı soruma ekliyorum ve tekrarlıyorum: Söylediğiniz mücadelenin senaryosu gerçekçi değil. Siz farkında olmasanız bile, sizi amaçlarınızın ötesinde bir yerlere götürmek isteyenler olup olmadığını hiç sorguladınız mı?

Akılcı cevap almak mümkün değil. Kuvayı Milliye ruhunun onlara, düşman ne kadar güçlü olursa olsun, mücadeleyi emretti-

ğini ve bağımsızlık savaşının zaferden başka sonucu olmayacağı söyleniyor. Karşınızda her biri bir masal kahramanını andıran, yiğit savaşçılar var. Konuştuğunuz düzlemler farklı ve ortak bir noktaya varmak imkansız.

Yıllar sonra, oyunun aktörleri ve senaryo farklı da olsa, özüyle aynı şeyleri tekrar yaşıyoruz. İslâmcı kesim, parmağı ile aynı düşmana işaret ediyor. Bugün belki adı değişmiş ve emperyalizm sözcüğü yerine Hristiyan âlemi, siyonizm gibi isimler konmuş ama savaşın ne hedefi, ne de biçimi değişmiyor.

Aynı soruyu soruyoruz: Bu kadar güçlü bir hasma karşı mücadele verirken içerideki desteğiniz bile çok zayıf. Ekonomik açıdan, savaştığınız kimselere muhtaçsınız. Bütün etkili silâhları onlardan alıyorsunuz. Siz bir romantik misiniz, yoksa bu eksiklikleri giderecek bilmediğimiz bir müttefikiniz mi var?

Görünüşleri, konuşma biçimleri, referansları çok farklı olsa bile soyut düzeyde bakıldığında bir ikiz kardeş kadar birbirine benzeyen insanlar, özü aynı olan şeyler görüyorlar. Bu Allah'ın emridir ve onu yerine getirirken içinde bulunulan şartlar sorgulanmaz. Zafer mutlaka doğru yolda olanındır.

Farklı kavram ve referanslarla yapılan bir tartışmadan da hiçbir sonuç çıkmayacağı belli. Kavganın sonunun benzemesinden, bataklıktaki insanın çırpınışının onu daha çok çamura batıracağından kaygı duyuyorum.

Yollar gene ayrılıyor, ama artık eskisi gibi üstü kapalı bir biçimde değil. Apaçık ve bağıra bağıra yanlış yaptıklarını söylüyorum. Sadece bir kadronun değil, kültürel varlığımızın çok değerli bir unsuru olan inançlarımızın da zarar görebileceği endişesini dile getiriyorum.

Kendini, bilginin ve aklın merkezi sanan, her sorunun en kolay çözümünü bildiğine inanan lider, onu sorgusuz sualsiz des-

tekleyen kitleleri peşine takıp tarihin değirmeninde öğütmeye götürüyor.

Aslında öne sürülen hedefler ne imkânsız ne de gereksizdir. Ama işin yolu bu değil ve bu mücadele kahramanlardan çok, zaman içinde ve bir fikir etrafında birleşmiş halkla yapılır. Büyük mücadeleler, fani insanların değil, ebedi olan düşünce ve bunu sürdüren halkın işidir.

[Mayıs 1997]

Görülen köy

EĞER insanlar gücü gerçekten ellerinde tutmuyorsa, eskortlu arabalara binmeyi ve bir makamda oturmayı iktidarlarının tek göstergesi sayabilirler. Bugün yönetim imkânlarını kaybeden hükümet, işin dış görünüşü ile yetinmektedir.

Artık cepheler belli olmuştur. Bir yanda Silahlı Kuvvetler'in önderlik ettiği bir güç, karşı tarafta hükümet vardır. Zıtlığın temelinde, görünüşün aksine, din belirleyici rol oynamamaktadır. RP'nin, dini sloganlarla peşinde sürüklediği kitleler, gerçek çelişkinin farkında bile değiller. Hükümete itiraz, özellikle RP kanadının Türkiye'ye biçtiği rolden kaynaklanmaktadır ve bunun ülke güvenliğini tehdit ettiği düşüncesi, kaçınılmaz bir biçimde iç ve dış çatışmaların içine sürükleneceğimiz kanaati kemikleşmiştir.

Böyle bir durum uzlaşma kapılarını aralık bile bırakmaz. Ya RP bugüne kadar ileri sürdüğü, iktidara geldiğinde ürkek bir biçimde de olsa uygulamaya çalıştığı, dış politika ve güvenlik anlayışını terkedecek, ya da iktidardan uzaklaştırılacaktır.

Bu tablo içinde DYP'nin rolü muğlak görünüyor. Bazılarına göre Çiller, kişisel hesapları nedeniyle, iktidarda kalmak istememiş ve aklının ucundan bile geçirmediği bir koalisyona razı olmuştur. Bize göre, Çiller böyle bir manevrayı değil yapmak, telaf-

fuz edecek güce bile sahip değildir. O yenik bir kişidir ve kendisinden beklenen son görev, iktidarda yıpratılmak istenen RP'nin ayağında pranga olmaktır. Bütün umudu, bu görevi başarıyla yaptıktan sonra itibarının iade edilmesi veya en azından, geçmişin hesabını vermekten kurtulmasıdır.

Oysa, kimse için Çiller'in geleceği dert değildir. Çok önemli bir siyasî operasyon uygulanırken, hiç kimse için kişisel hesaplaşma yapılmaz. Bu badireden kazançlı veya kaybederek çıkması kişisel sorunudur. Başkaları siyaset yapmakta, o kendi serüvenini yaşamaktadır.

Askerler, yaptıkları işin öneminin ve ciddiyetinin farkındalar. Ayrıntılı bir projeleri vardır. Şüphesiz bu projelerin doğru olduğu ve mutlaka kazanacakları anlamına gelmez. Sadece hareketleri günübirlik tepkiler değildir ve her ihtimale göre nasıl davranacakları belirlenmiştir. Bunların içinde, şartlar gerektirirse, darbe yapmaları da vardır. Bunu en son seçenek olarak saklamaları, riskli bulduklarından değil, gerekli görmediklerindendir.

Hükümetin yanılgısı bu noktadır. Ordu'nun darbe yapmayacağı kulaklarına fısıldanmakta ve somut göstergeler bunu doğrulamaktadır. Yanlışlık Ordu'nun darbenin sonuçlarından ürktüğü biçimindeki değerlendirmededir. Gerçekte cerrah, ameliyat yapmak yerine, ilaçla tedavinin yeterli olacağı kanısındadır.

Ordu'nun ve onu yönetenlerin, yapacakları işi, doğru veya yanlış, bir plana bağlama disiplini karşı tarafta yoktur. Davranışları tepkiseldir ve bu yüzden hükümet ortaklarının tavırlarından hareket ederek politikalarını tesbit imkânı yoktur. Mesela DYP, Ordu ile ittifak yaparak RP'yi bertaraf etmeye ne kadar yatkınsa, RP ile birlikte Ordu'nun siyasî gücünü kırmaya da o kadar hazırdır. Önceden yerini belirleyip, bulunduğu cephenin kazanmasına uğraşmak yerine, ne pahasına olursa olsun, galip tarafta olmak istemektedir.

Böyle bir tavrın başarılı olması mümkündür, ama böyle oynayanlar belirleyici değil, belirlenen konumunda olurlar. Bu bakımdan DYP üzerinde hesap yapmanın gereği kalmamıştır.

RP'nin tek kişiye bağlı yönetimi, hem avantajı hem de açmazıdır. Almanya her iki dünya savaşında yenilmesine rağmen bugün bir süper güçtür. Bu halkın yeteneklerinin ürünüdür. Oysa Erbakan yenilirse, kitlesinin aynı performansı göstermesi zor görünüyor. Bu yüzden bütün manevralar, onu kitlesi ile ters düşürecek yönde uygulanıyor.

[Mayıs 1997]

Tülün ardındaki

BAHARIN ilk günlerinin ilginç bir özelliği vardır. Birdenbire fışkıran yapraklar henüz dalları örtmemiştir. Ağaçlar şeffaf bir elbise giymiş gibidir ve küçücük yaprakların arasında gövdesinin bütün âhengini, estetiğini görebilirsiniz. Bir süre sonra bütün bunlar, yaprakların oluşturduğu bir şalla örtülecek ve yemyeşil bir toptan birşey göremeyeceğiz. Artık örtünün arkasını sadece tasavvur edebiliriz.

Şimdi Türkiye'ye bakmanın tam zamanıdır. Henüz olgunlaşmamış politikalar tıpkı bahardaki dallar gibi, ince bir tül arkasından kolayca farkedilebiliyor. Bir süre sonra, bütünü görsek bile onu ayakta tutan iskeleti farkedemeyebiliriz.

Dünyada yeni dengeler oluşurken arayışın sona erdiği, nerede olacağımıza karar verdiğimiz seziliyor. Ama "biz" derken bunun herkesi kapsamadığı, güçlü bir odağın bu oluşuma adım atarken ayaklarına dolananlarla mücadele ettiği görülüyor.

MGK'nın 28 Şubat'ta açtığı yolun sadece iç politikayı ilgilendirmediği, sorunun rejimle ilgili kaygılardan ibaret olmadığı apaçık. İçerdeki düzenlemelerin Türkiye'nin yeni konumunu garantiye almak amacı taşıdığı, asıl büyük değişmenin dış dengelerde oluştuğu ve ülkenin uzun yıllardan beri sürdürdüğü konumunu değiştirmeyi amaçladığı anlaşılıyor.

Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesi, İslâm âleminin merkezi olması gibi iddialar büyük gürültülerle tartışılırken, yeni oluşum sessiz sedasız gerçekleştiriliyor.

Türkiye-ABD-İsrail arasında, küçücük bir kurtarma tatbikatı ile hayata gözlerini açan bir işbirliğinin giderek büyüyeceği ve bölgenin yeni şekline damgasını vurma eğiliminde olduğu anlaşılıyor.

Siyasetin ve siyaseti oluşturduğu varsayılan kurumların günlük kavgaları arasında geleceğimizi şekillendirecek oluşumlar, hemen hemen hiç tartışılmadan gerçekleştiriliyor.

RP'nin devre dışına çıkarılmak istenmesi, bu yeni şekillenmeye karşı oluşuna bağlanabilir. Kuruluşlarında hiçbir rolü olmadığı imam hatip liselerinin ona kapattırılmak istenmesi, bu okulların sorun olmasından kaynaklanmıyor. Sorun buradan yetişenlerin, siyasal İslâm tarafından belli bir dış politika ve güvenlik anlayışına göre yönlendirilmesi. Eğer bu kişilerin talepleri sadece yaşam biçimleri ile sınırlı kalsa, herhangi bir çatışmanın olmayacağı çok açık.

Ama bir ülke, bütün dünyayı ilgilendiren kararlar alıyor ve kendi konumunu yeniden belirliyorsa, bunun sıkıntısız ve kavgasız olması imkânsız. Zaten bütün savaşlar ve iç çatışmalar, görüneni çok aşan hesaplardan kaynaklanmıyor mu?

Bugün askerlerin öncülük ettiği bu yeni yapı, Türkiye çevresinde oluşacak güç odağının, dünya üzerindeki büyük meblağlara varan sermayenin bir bölümünü çekeceğini, teknoloji transferinin hızlanacağını umuyor.

Mutlak bağımsızlık kavramı yerini, işbirliği ile tarafların herbirini eskisinden daha güçlü hale getirmek hesabına bırakıyor.

Avrupa Birliği'ne girmek, farklı bir çerçevede de olsa, aynı sonucu verecek olmasına rağmen ciddi bir itirazla karşılanmıyor.

Ama bugünkü tercihin ülke içinde ve dışında büyük fırtınalar koparması kaçınılmaz görünüyor. Herkesi hesaplarını yeniden yapmaya zorlayacak bu girişimin pürüzsüz gerçekleştirilmesi beklenemez. Bu yüzden dışarıda başlayan kasırgaların içeride de şiddetle hissedilmesi sürpriz sayılamaz.

Bu işin en esrarlı yanı, kavgada tamamen farklı yerlerde ve karşı karşıya olması gereken RP ve DYP'nin birbirine sımsıkı sarılmış görünmeleri. Bu inanılması güç birlikteliğin, ne samimi olduğu söylenebilir ne de devam edeceğine inanılır.

Birinin varlığı diğerinin en azından etkisiz olmasına bağlı bu iki odak, sonunda birbirini hançerleyecektir. Bir filmde dövüşürken kapalı kapılar arkasına giden iki kişi gibi, bunlardan birinin sağ çıkması beklenir. Siz hangisini şanslı görüyorsunuz? Bence o kapıdan kimse çıkmayacak.

[Mayıs 1997]

Üç boyut

SİYASET üç boyutludur ama tartışmalar genellikle tek boyut üzerinde yoğunlaşır. Bazılarına göre, ülke sınırları hiçbir etkiyi geçirmeyen ya da geçirmemesi gereken bir zırhtır. Herşey bu kapalı adacığın içinde gerçekleşir. İnsanların hür iradeleriyle edindiği kültürel değerleri, inançları ve beklentileri seçimlerde somutlaşır ve seçtikleri iktidarların politikalarına dönüşür. Bu sonuca saygı, hem ahlâkî bir borçtur, hem de aksine davranışlar halkın tepkisiyle karşılaşır. Dünya ile ilişkiler her ülkenin kendi tercihleri ile belirlenir.

Bazılarına göre bir ülke insanları, toprağı ve bütün zenginliğiyle devlet denilen tek bir varlığı oluşturur. Herkesin amacı ve görevi bu bütünün varlığını sürdürmesine ve mümkünse etki alanını genişletmesine yardımcı olmaktır. İnsanlar ancak bu çerçeve içinde özgür olabilir.

Başka bir boyut da dünyanın tek bir organizma olduğu, ülkeler arasında vazgeçilmez ve koparılamaz bağlar bulunduğu, hiçbir ülkenin sadece kendisiyle sınırlı hesaplar yapamayacağı, yapsa bile sonuç alamayacağı söylenir.

Aslında bütün bunlar siyasetin birbirini dışlamayan özellikleridir ve hepsi bir arada olmadan doğru bir siyaset oluşturmak mümkün değildir. Olsa olsa aralarında bir öncelik sıralaması ya-

pılabilir ve bu sıralama herkes için, her zaman geçerli olmayan, şartlara bağlı olarak değişebilen niteliktedir.

Genel kanı, asıl belirleyicinin ve değişmeyenin inançlar ve kültürel özellikler olduğudur. Bunların bireylerin hür iradelerinin ve toplumun tarihsel deneyiminin ürünü olduğuna, insanın şekil kadar değişmez bir özelliğini teşkil ettiğine inanılır. Bu özelliklerin toplumun geçmişinin bir damgası olduğu ne kadar doğruysa; bireysel tercihlerin eseri olmadığı, yukarıdan aşağı, hükmedenler tarafından empoze edilmiş özellikler olduğu da o kadar doğrudur. Bu yargı çok önemli bir kapı açar: Şartlar uygun olduğu zaman, yönetenler toplumlarına yeni değerler empoze edebilirler. Türkiye Cumhuriyeti böyle bir değişmeyi denemiş ve önemli ölçüde başarılı olmuştur.

Bu konuyu tartışmamızın nedeni, ülkemizin yeniden bu ölçüde büyük bir değişmenin eşiğinde olup olmadığını irdelemek ve eğer öyleyse bunu gerektiren nedenleri araştırmaktır.

Bugün karşılaştığımız krizin sıradan bir yönetim krizi olmadığı anlaşılıyor. Toplumdaki eğilimler geçmişte önemli bir sorun sayılmazken, hatta bu yöndeki gelişmeler engellenmezken şimdi radikal bir biçimde değiştirilmek istenmektedir. Mevcut yönetim dışlanırken, ülke içindeki başka bir eğilim yönünde tercih belirtilmektedir. Yani 27 Mayıs'ta olduğu gibi DP'yi devirip yerine beğenilen CHP'yi ikame etmek anlaşılmakta, yerine neyin konacağına dair en küçük bir ipucu bulunmamaktadır.

12 Mart'ta olduğu gibi, mantar gibi büyümüş ve ülkeyi kontrol edecek güce ulaşmış bir askeri darbeyi bertaraf etmek gibi sınırlı bir amaç taşımamaktadır. Çünkü hedef alınan bir ideolojidir ve küçük bir operasyonla bertaraf edilemeyecek kadar kökleşmiştir.

12 Eylül'deki gibi mevcut siyasî eğilimleri sadece dış politika ve ekonomik konularda yönlendirmek gibi, halkın hissetmeyeceği alanlara yönelik değildir.

Bundan önceki müdahaleler toplum değerleriyle ve sosyal yapıyla çatışmayan, halkı doğrudan etkilemeyen alanlarla sınırlıydı. Bugün, Cumhuriyet'in kuruluşundaki gibi, yapısal değişiklikleri içeren bir büyük dönüşümün eşiğinde olduğumuzu düşünüyorum.

Değişme siyasetin sadece bir boyutu ile sınırlı kalacak gibi görünmüyor. Dünya ile ilişkilerimizi başlangıç noktası olarak alacak, devletin hedeflerini ve misyonunu yeniden belirleyecek ve buna uygun değerler sistemi yaratacak bir büyük değişimin eşiğinde olabiliriz.

Herkes Meclis içindeki sayılarla uğraşırken, önünü bile zor görebilen politikacıların manevralarını değerlendirirken, bir hercümerci andıran böyle bir senaryolu düşünmek bana da biraz abartılı geliyor ama ülkedeki gelişmeleri açıklayacak başka bir model bulamıyorum. Etraftaki küçücük şeylerin zihnimde böyle devleşmesi, belki de bir göz aldanmasıdır.

[Mayıs 1997]

Çatışma senaryosu

İKİ yıl kadar önce, Türkiye'nin siyasî geleceği konusundaki bir söyleşide, sorunlarımızın temelinde dünya üzerindeki konumumuzun yeniden belirlenmesinin yattığını ve bunun barışçı veya çatışmacı bir model içinde gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştim. Beklentim, barışçı bir yolun izleneceği ve bu sürecin güçlü bir orta sağ partinin önderliğinde sürdürüleceği yönündeydi. DYP'nin çatışmacı bir modele uygun olarak yapılandığını, ancak Çiller'in tasfiyesiyle bu durumun değişebileceğini, ANAP'ın lider ve kadrolarında global bir bakış olmadığını ve bu yüzden böyle bir role uygun düşmediklerini düşünüyordum.

Gelişmeler beklentimiz yönünde olmadı ve hem Kürt sorununda hem de siyasal İslâm'a karşı, sertlik politikaları tercih edildi. Bu yolun izlenmesinde, siyasal kadroların uzun vadeli ve stratejik hesaplarının olmaması, devlet içinde böyle bir işlevi yerine getirecek kurumların bulunmaması önemli bir rol oynuyordu. Siyasî liderler, belli bir projenin gerçekleştirilmesinden çok, iktidarda kalmanın hesabı içinde görünüyorlardı. İçerdeki bu dağınıklık, dışardan ülkemizi gözleyen ve yönlendirenlerin etkisinin artması sonucunu doğurdu. Bunlar açısından hedefe barışçı veya çatışmacı bir modelden ulaşılması farketmiyordu. Türkiye istenilen konuma herhangi bir yoldan gelebilirdi. Sürecin maliyeti, onların değil bizim sorunumuzdu.

İşin başından beri Kürt sorunu bölgenin yeniden şekillenmesi amacını taşırken, Türkiye bunu kendisine yönelik bir yıkıcı faaliyet olarak algıladı. Teşhisin yanlışlığı bugün Silahlı Kuvvetler'in Kuzey Irak'taki varlığı ve burada kalma zorunluluğu ile belgelendi. Bir iç soruna ülke dışında çözüm aramak zorunda kalmak, olayın boyutlarının genişliğine işaret ediyordu. Kaldı ki, bir terör olayı olarak tanımlanan sorun Irak'ın içinde gelişiyor ve İran'ı da içine çekiyordu. Suriye meselenin dışında kalamazdı.

On üç yıl sonra, işin başında yapmamız gereken hesapları, yani bölgenin geleceğini ve bu yapı içinde Kürtler'in konumunun ne olacağını aramaya başladık. Ödediğimiz bütün bedeller sorunu çözmeye değil sadece anlamamıza yaradı. Körfez Savaşı sonrasında bu sorun daha kolay çözülebilirdi ve o günden beri katlanılan maliyetler, bölgenin ekonomik ve siyasî restorasyonuna önemli katkılar sağlayabilirdi.

Bugün siyasî İslâm'a karşı da çatışmacı bir modelin uygulandığı görülüyor. Hareketin temelinde sadece dini eğilimlerin yattığını sanan Silahlı Kuvvetler, bütün Kürtler'i potansiyel bir tehlike sayarak düştüğü hataya burada da düşüyor, olaya ideolojik bir pencereden bakıyor ve bütün İslâmcılar'ı karşısına alıyor. Oysa İslâmcılar'ın önce iki büyük kategoriye ayrılması gerekirdi. Bu kategorilerden birincisi Türkiye'nin hem rejimi, hem de içinde bulunduğu dengeyle ihtilaflı olanlar, diğeri sadece rejimden şikâyetçi olanlardı. Birinci kategoridekiler ülkedeki rejim karşıtlarını yanlarına almakla kalmadılar, beklentileri refah düzeylerini arttırmakla sınırlı olan kitleleri de saflarına kattılar. Kendilerini ifade edecek başka kanalları ve durumlarından şikâyetçi olmaktan öte bir iddiaları bulunmayan Kürtler'le de dirsek temaslarını sürdürdüler.

Bu birbirine hiç benzemeyen, karşıtlıkları uyumlarından fazla olan geniş kitleyi tek bir "gerici" sınıfına sokmak vahim bir hataydı ve bu günümüzü belirleyen olay haline geldi.

Oysa modernizmi solculuk sayan partiler yerine, ekonomik çıkarları savunan sol partiler, cemaatlerin dini eğilimleri ile çatışmayan orta sağ oluşumlar ve Kürtler'in siyasî geleceğine, ülkenin bütünlüğü içinde çözüm arayan ve diyaloğu reddetmeyen yönetimler bu bloku darmadağın edebilirdi.

Kuvvet akla tercih edildi. Akıl hasmını esir eder, kuvvet ezer ve yokeder ama zafer zordur ve sonuçları güvensizdir.

Şimdi birçok kişinin kendisinin de içinde olup olmadığını sorguladığı irtica yerine, çok daha dar bir hasım tanımı yapılabilirdi. Ve bu tanım ideolojik değil siyasal kriterlere dayanabilirdi.

[Haziran 1997]

Casus yakalanmaz

EN yeteneksiz istihbaratçılar, tesbit ettikleri casusu yakalayanlardır. Gazetelerde Deniz Kuvvetleri'ne sızan köstebeğin âkıbetini duyunca bizim, istihbaratı öğrenemeyeceğimiz konusundaki kanaatim iyice pekişti.

Ülke "çete" olayı ile çalkalanırken, Kürt sorununun gerisinde Ordu'ya alternatif silahlı bir güç yaratma hesaplarının yattığını, bölücülük tehlikesinin illüzyon ama ülke içindeki güç dengelerinin değişmesinin gerçek bir proje olduğunu söylemiştim. Kürt sorunu konusundaki tavrım nedeniyle neredeyse beni hain ilan edecek olan ve uzun yılların dostluklarını bozan asker arkadaşlarıma "Dikkat edin, PKK'ya atfedilen birçok eylem ülke içinden yönlendirilmiş olabilir" demek isterdim. Bundan vazgeçtim. Nasıl olsa anlamazlar ve gereksiz yere husumetlerini çekerim diye düşündüm.

Ancak askerlerin istihbarata hiç yatkın olmadıklarını, yılların deneyiminden sonra bugün tekrar görüyorum. Tesbit ettikleri bir ajanın etrafında yaygara koparark, ellerine geçen bir fırsatı nasıl heba ettiklerini üzüntü ile seyrediyorum. Üstelik darbeye karşı istihbarat yaptıklarını söylemelerine imkân vererek, bunu meşrulaştırmış olacaklar.

Bir istihbaratçı için en değerli şey, bizim başkaları içerisine saldığımız ajanlar değil, onların bize yönlendirdikleridir. Bir ajan, karşı tarafa verdiği zarardan çok fazlasını kendi örgütlerine verebilir. Kendi ajanlarıma, muhtemel bir hasım olarak hep endişe ile bakarım. Karşı tarafın ajanları, eğer tesbit edilebilirse, bir maden kadar değerlidir.

Eğer Emniyet, Silahlı Kuvvetler içinden bilgi almak istiyorsa, bu engellenmemelidir. Böyle bir örgütü kendi kontrolümüzde kurup onlara hediye etmemiz gerekir. Tesbit edilmiş bir ajan, bunun ilk basamağını oluşturabilir. Uygun kişiler karşı tarafın hizmetine verilir ve bunların tavrı uygun senaryolarla kabul edilebilir hale getirilir.

Karşı tarafa doğru bilgiler verilir. Herşey söylenir demiyorum ama söylenenler doğru olmalı, en azından yanlışlığı kolayca anlaşılamamalıdır. Bu konuda herhangi bir zorluk çıkmaz. Herkesin bildiği şeyleri bir kağıda döküp altına ve üstüne "gizli" damgası vurmak yeterlidir. Bu, karşı tarafta sizin cahil olduğunuz intibaını yaratacağı için faydalı da olur.

Birgün, karşı taraf tam olarak gözetlenirken darbe alarmı verin. Bu haberin hangi kanallardan geçtiğini, hangi karşı tedbirlere başvurulduğunu, yurtdışından ve içinden tepkileri toplayın. Bu, gerçek bir darbe durumunda nelerle karşılaşacağımızı gösterir. Provasız darbe yapılmaz.

Darbe, içinizden birinin karşı koyması sonucu ertelenir. Karşı koyan daha önce müstereddit tavırlar sergilemekle görevlendirilen ama gerçekte size tam bağlı olan biri olmalıdır. Bu müstereddit kişinin etrafına bir sürü insan doluşacaktır ve bunlardan çok şey öğrenebilirsiniz.

Bu oyunlarla sizin de karşılaşabileceğinizi unutmayın. Eğer adamlarınızdan birinin karşı tarafın eline geçtiğini anlarsanız,

paniğe kapılmayın ve hiçbir şey olmamış gibi devam edin. En iyisi, adamlarınızdan birinin karşı tarafın eline geçmesini sizin sağlamanızdır. Böylece dikkatleri o yöne çekilen hasmınız, başka adamlarınızın rahat çalışmasını sağlayabilir.

İki tarafın aynı şekilde oynadığı bu oyunu kim kazanabilir sorusunun cevabı hazırdır: Satrançta da, futbolda da herkes aynı kurallarla oynar ama biri kazanır. Kazanmak için gözlerinizi yumun ve düşünün. Büyük şeyler düşünün. Genel eğilimleri gözleyin ve tarihin akışına ters düşmeyin. Bir de dua etmeyi unutmayın.

Bunları söylerken amacımız, darbe yapanlara yol göstermek değildir. Çünkü bu işi onlar benden daha iyi bilirler. Benim sözlerim istihbarat üzerinedir.

[Temmuz 1997]

Karmaşık ilişkiler

İSTİHBARAT karmaşık bir iştir, gizlilik ve yanıltma onun iki temel öğesidir. Önümüzdeki anlaşılmaz ilişkiler yumağından doğru sonuçlar çıkarmak zor olsa bile imkânsız sayılamaz. Bunun için önce tutarlı bir yöntem geliştirmek gerekir.

Büyük istihbarat servisleri ülkelerinin çıkarı olduğu her yerde örgütlenir. Bu örgütlenme tekdüze değildir ve niteliğini, hedef ülkeden beklentilerin ne olduğu belirler. Etrafınızda gördüğünüz onbinlerce kişiden hangisinin yabancı bir ülkeye hizmet ettiğini anlamak için, kullanan ülke ile şüphelendiğiniz kişi arasında mantıklı bir bağ kurmak gerekir. Eğer yabancı ülkenin amaçları hakkındaki teşhis doğru değilse, onlar için çalıştığı zannedilen kişi hakkında da yanılmak kaçınılmaz olur.

Özellikle küçük istihbarat servisleri önce yabancı ülkenin politikasını tesbit edip sonra kimlerin bu politikaları, kendi öz düşüncelerinden farklı olmasına rağmen, desteklediğini kestiremez. Çünkü böyle bir yaklaşım doğru siyasî tahlillere, geniş bir bilgiye ihtiyaç gösterir. Ajanları tesbit etmek için kullandıkları tek metod, kişinin yabancı servislerle ilgisini belgelemektir. Bunun yolu da yabancı misyonları sürekli gözetlemek ve ilişkiye girenleri tesbit etmekten ibarettir.

Bu yol istihbarata karşı koymanın en verimsiz metodudur. Arada sırada, kişisel hatalardan faydalanarak birkaç ajan yakalansa bile, bütünü görmek mümkün değildir ve sistem kontrol edilemez.

Günümüz istihbaratında haber toplamanın önemi azalmış ve bu daha çok, teknik ve açık istihbaratla sağlanır olmuştur. Asıl önemli olan bir ülkeyi yöneten ve yönlendiren örgütlenmelerdir. Bir ülke için tesbit edilmesi gerekli asıl faaliyetler bunlar olmasına rağmen gözardı edilmekte ve Genelkurmay'dan çalınan önemsiz bir belge etrafında fırtınalar koparılmaktadır. Kaldı ki, yabancı servisler fonksiyonlarını yitirmiş ajanlarını üstü kapalı bir biçimde teşhir eder; halkın ve karşı tarafın casus yakalama tutkusunu tatmin eder.

Bir yabancı örgütlenmeyi teşhis metodu, yabancılara çalışan kişilerden hareket ederek örgütü bulmak olamaz. Tersine, önce bir başka güce atfedilecek faaliyet teşhis edilmeli ve bu faaliyet içinde yer alanlar konusu ikinci aşamada düşünülmelidir.

Böyle bir faaliyete katılanların pek azı yabancı ülke hesabına çalışır. Büyük çoğunluk masum, hatta vatanseverdir. Yapılacak iş bazen örgütün dağıtılması olabilir. Ama en etkili yol, örgütü olduğu gibi koruyarak yönünü değiştirmek, hatta örgütleyen ülkenin aleyhine kullanmaktır. Meselâ bir azınlık hareketi bir A ülkesi tarafından destekleniyorsa, bunun içinde A ülkesi aleyhtarı bir akım yaratmak örgütün onu destekleyen ülke tarafından dağıtılması ile sonuçlanır.

Türkiye'de son zamanlarda istihbarat servislerince örgütlenen oluşumlar gözlenmektedir ve bunlara karşı bütün parmaklar yargıyı işaret etmektedir. Şüphesiz bir ülkede kanunsuzluklar yargılanmalıdır ama bu bir tedbir ve karşı koyma değildir. Şu anda kamuoyu önünde çatışan taraflar, daha doğrusu onların arkasındaki güçler oyunun niteliğini bilmektedir. Türkiye'nin bu süreç-

te bilinçli bir rol oynayıp oynamadığı belirsizdir. Kaldı ki tarafların zımnî bir ateşkesle çatışmayı sürdürmemesi de mümkündür.

Bizim sorunuzumun ise devam edeceği anlaşılıyor. Yani ülke politikasına yön veren örgütlenmelerin kimin eseri olduğunu, daha önemlisi hangi siyasî hedefleri gerçekleştirmek istediklerini anlayamayacağız ve insanlarımızı bölücüler, komünistler, gericiler diye itham etmeyi sürdüreceğiz.

Paradoksal olarak itham edilen herkes, hemen hemen her devirde, ülkesinin esenliği için büyük fedakârlıklara katlandığını söylemektedir. Bu iddia da, subjektif olarak yalan sayılamaz.

[Ağustos 1997]

Yeni bir strateji

BU yazının amacı, Güneydoğu sorununu incelemek veya ona bir çözüm aramak değildir. Bu olayı örnek alarak, belli bir mücadele metodunun ana çizgilerini ortaya çıkarmak istiyoruz.

"Stratejiyi, hasmın stratejisi içine yerleştirmek" olarak adlandıracağımız bu yaklaşımın en önemli özelliği, hasmın gücünü kendi amacınız için kullanmanın sağladığı avantajdır.

Genelde çatışma iki zıt gücün birbirini etkisiz kılma süreci olarak algılanır. Burada tarafların davranışları birbiri ile ters yöndedir ve çatışma boyunca her iki taraf kayba uğrar. Önce tükenen mücadeleyi kaybeder.

Türkiye'nin PKK sorununa yaklaşımı şöyle özetlenebilir: Çatışmayı destekleyen kitleleri caydırmak ve silâhlı militanları imha etmek. Herhangi bir müzakereyi ve uzlaşmayı kabul etmemek ve bu tür teşebbüslerin kesinlikle bertaraf edileceği imajını pekiştirmek. Bölgede sivil halkın şikâyetlerinin gözardı edilmesi, çekilen sıkıntıları hafifletecek çareler aranmaması bu stratejinin bir parçası görünümündedir ve beklenen sonuç kesin bir teslimiyettir.

İlk bakışta bunun başarılı olduğu, silahlı eylemlerin kontrol altına alındığı, bölgede askeri üstünlüğün devletten yana olduğu söylenebilir. Ancak, daha geniş bir açıdan bakıldığında, alınan

sonucun PKK'dan daha tehlikeli oluşumları da birlikte getirdiği görülür.

Körfez Savaşı'ndan sonra ABD, bölgedeki Kürt varlığını siyaset sahnesine çıkarmak istemiş ve bu gücün kendi safında olacağını düşünmüştür. Kürtler'in büyük çoğunluğunun yaşadığı ülkemizin, bu operasyonun ana alanı olması kaçınılmazdı. Turgut Özal ile belli uzlaşmalara vardığı anlaşılan ABD'nin, belki de Özal dışındaki bütün kesimlerin muhalefeti ile karşılaştığı hatırlanacaktır.

O günden sonra, ABD'nin Kürt sorunundaki stratejisi değişmiş ve politikasını Türkiye'nin izlediği politikanın içine monte etmiştir. Özal ile aynı dış desteği paylaşan, en azından başlangıçta, içerde aynı güçlere dayanan Çiller, Özal'ın tam tersi görünen bir politikanın destekçisi konumundadır ve Kürt sorununda şahinlerin başını çekmektedir. Kürt hareketinin siyasal kanatları çökertilmiş, bu konudaki yayınlar engellenmiş ve bütün Kürtler ya devletin ya da PKK'nın yanında yer almak zorunda bırakılmıştır.

Artık ABD tahterevallinin her iki ucundadır. Devletten yana olan Kürtler silahlanmış ve örgütlenmişler, aldıkları parasal destek bir müktesep hak haline dönüşmüş ve bunun ötesinde her türlü kaçakçılığın kontrolünü ele geçirmişlerdir. İlk bakışta onları kontrol eder gözüken çete, bir fiske ile atılacak durumdadır. Bunlar da aynı ölçüde Kürt kimliğine sahiptir. Tek farkları devletle çatışmıyor olmalarıdır.

Bu konuda devletin temel bir varsayımı vardır: İnsanların bir konudaki tavrı süreklidir ve bu, doğruyu görebilme yeteneğinin bir sonucudur. Eğer insanlar devlete bağlılık tarafını seçmişlerse, ilerde bunun değişmesi beklenemez.

Bu varsayımın ne kadar doğru olduğunu önümüzdeki günlerde göreceğiz. Ancak bazı gelişmelerin ilginç rastlantılar olduğunu sanıyoruz. Bölgede devletten yana güçleri kontrol eden çete-

nin dağıtılmasından sonra buradaki yapılanmayı kim yönlendirmektedir? Çeteyi biz dağıtıyoruz ve bunu yapmamız gerekir, ama sonuç kimin işine yarar? Devletten yana olanla olmayan arasındaki ilişki nedir? İlginç bir açmazı yaşıyoruz. PKK'nın tasfiyesi, bölgedeki bütün dengeleri altüst edecektir. Artık, sürekli bir düzen haline gelmiş çatışmanın durması, bir kaosu da birlikte getirecektir. Şu anda devlet, böyle bir durumda ortaya çıkacak sorunlara çözüm aramakla uğraşmaktadır ve işinin kolay olmadığı açıktır.

Benim üzerinde durmak istediğim, karşınızdaki gücün kanını, parasını ve aklını kendi amacınız için kullanmanın olağanüstülüğü. Buna şapka çıkarılır.

[Eylül 1997]

Susurluk'u anlamak

SUSURLUK kazası ile ortaya çıkan olaylar genelde, cezalandırılması gereken eylemler olarak algılanmış ve gereğinin yapılması beklenmiştir. Bu bakış doğru olmakla birlikte eksiktir ve bu eksiklik onun gerçek niteliğini gözden kaçıracak boyuttadır.

Çete suç işlemek amacıyla kurulmamıştır. Bazı kişilerin servet elde etmek veya herhangi bir nedenle birtakım insanları ortadan kaldırmak amacıyla biraraya gelmelerine benzetilemez. Oysa genelde çete böyle bir oluşum gibi algılanmakta ve suçluların cezalandırılması istenmektedir. Bu beklenti yerine getirilse bile çözülmüş sayılamaz.

Çünkü bu yapılanmanın amacı siyasîdir. Bu amacın ne olduğu kamuoyunda pek fazla tartışılmamıştır. Hafiyelik eğilimlerinin ağır bastığı toplumumuzda ilgi çeken kimin ne yaptığıdır, ama niçin yaptığı önemsiz bir ayrıntı olarak kalmaktadır.

Çetecilere göre, kural dışı bir savaş yürüten PKK'ya karşı devletin varlığını korumayı kurallara uymaktan daha önemli sayan insanların mücadelesi söz konusudur. Çete mensuplarının bu özverisi ve hem hayatlarını tehlikeye atarak, hem de kanunlar önünde suçlu olmayı göze alarak yaptıkları fedakârlık gözardı edilmemelidir. Kaldı ki devlet bu mücadeleden haberdardır, açık veya örtülü mutabakatı vardır.

Bu iddia kolaylıkla reddedilemez. Binlerce faili meçhul cinayeti ve nerdeyse bütün dünyanın bildiği uyuşturucu ticaretini devlet merak bile etmemiş olamaz. Kaldı ki çeteye karşı olanlar PKK yandaşı da değildir ve PKK'ya karşı yürütülen mücadelenin yükünü omuzlamaktadır. Neden sırf adalet adına bu etkili müttefikini bertaraf etmek istesin?

Olayların düğüm noktası buradadır. Silahlı Kuvvetler ve MİT yıllarca omuz omuza savaştığı gücü tasfiyede kararlı gözüküyor. Neden?

Bunun sebebi çetenin, savaşın yanında kendi çıkarları için birşeyler yapması olamaz. Kimse müttefikini hataları yüzünden terketmez. Eleştirir, engeller ama karşısına almaz. Eğer ona hasım gibi davranıyorsa, ihanete uğramış olmalıdır.

Kamuoyunda kanunsuzlukla yargılanan çete, ona karşı çıkanların gönlünde ihanetle yargılanmaktadır. Kimse çalıp çırptıklarının hesabını sormamaktadır ama el altından oynadıkları oyun yürekleri burkmaktadır. PKK bahane edilerek Silahlı Kuvvetler ve MİT'in etkisizleştirilmesi, çete ve onun çevresinde oluşacak siyasî gücün ülkeyi yönetmesi planlanmıştır. DYP'nin RP ile ittifakının temelinde, "Düşmanımın düşmanı dostumdur" düşüncesi yatmaktadır. Silahlı Kuvvetler'i kendi siyasî amaçları için engel olarak gören bu iki güç, farklı yapılarına rağmen ortak bir hedefte birleşebilmiştir.

Bu haliyle olay bir hukuk sorunu değildir ve meselenin bu yanı önemsizdir. Bu yüzden halkın beklentisi gerçekleşmeyebilir ve kimse ceza almayabilir. Ceza tehdidi, ortaya sürülen bir koz olarak algılanmalıdır. Yani cezalandırma nihaî amaç değil, karşı tarafı dize getirmek için kullanılan bir araçtan ibarettir.

Olay, gerçek anlamıyla hiçbir zaman hukuk alanına taşınmadı, bundan sonra da taşınmayacaktır. Çete karşıtları bu gücün tasfiyesini istemektedir ve bununla yetinecekleri anlaşılmakta-

dır. Çete, ceza tehdidinden kurtulmak için dağılmayı kabul edecektir.

Geride ciddi bir tortu kalacağı su götürmez. Ağır bir bedel ödenerek yürütülen savaştan sonra, Güneydoğu'da devletin askeri gücünden başka birşeyi kalmamıştır. Hem PKK, hem de ona karşı olan güç devletin kontrolü dışındadır.

Bu sonuç başkalarının kazancıdır ve Susurluk sorununun çözüm şeklinden etkilenmeyecektir. Bu nedenle Susurluk, benim için önemsiz ve gereksiz bir ayrıntıdan ibarettir. Bu sorunu çözmeye kararlı olduğunu söyleyen siyasî iktidar, olayların ve pazarlıkların dışındadır. Tavrı da bir teminniden öte anlam taşımamaktadır.

[Ekim 1997]

İki tez

SON zamanlarda Silahlı Kuvvetler'in etkisi ile sağlanan istikrarın siyasî bir temele oturması gerektiği anlaşılmış görünüyor. Siyaset sahnesindeki dağınıklığın kısa sürede giderilemeyeceğine ve yapılacak bir seçimin güçlü –aslında dengeli– bir yönetim çıkarmayacağına inananlar çözümü başkanlık sisteminde arıyor.

Mevcut sistemin, 'kuvvetler ayrılığı' ilkesinin işlemesine imkân vermediği ve bütün gücün hükümette toplandığı iddiası görünür bir gerekçe olmamakla birlikte, temelde siyasal istikrar arandığı anlaşılıyor.

Bugünkü iktidar, milletvekili dokunulmazlığının sınırlandırılması, yargı bağımsızlığının sağlanması ile sistemin düzeltilebileceğini ileri sürerken, önümüzdeki dönemde seçim sonuçlarının, tek başına iktidar sağlamasa bile, uyumlu bir cephe yaratılmasına imkân vereceğini düşünüyor.

Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımızın vereceği oyların, büyük bir çoğunlukla Avrupa yanlısı partilere yöneleceğini ve bunun zaten ciddi bir dağınıklık içindeki ABD yanlısı cepheyi, iyice azınlığa iteceğini bekliyor.

RP'nin kapatılması halinde muhtemelen iki kampa ayrılacak RP'lilerin ana gövdesinin, ABD karşıtı cephede yer alacağı umuluyor. MHP'nin, hangi yönetim gelirse gelsin eski konumda olmayacağını, belki de bölüneceğini ve eskisi gibi karşıt cephenin sadık bir müttefiki olamayacağını hesaplıyor.

RP'nin âkibetinin belli olması ve Çiller'in bir şekilde Yüce Divan'a gönderilmesi anında, karşı cephenin en zayıf konumda olacağı ve bunun hemen arkasından yapılacak seçimde, galip belli olmasa bile, mağlubun Çiller cephesi olacağı bekleniyor.

Bu hesaplar doğrudur ve yapılacak ilk genel seçim Türkiye'deki ABD etkinliğini ciddi biçimde sınırlayacaktır. Ancak bu sonucun istikrar getireceği şüphelidir. İktidarın belirlenmesiyle siyasette kullanılacak araçlar tükenmiş olmaz ve mücadelenin ağırlığı dış politikaya, yıkıcı faaliyetlere doğru kayar.

Böyle bir durumda içeride zayıflayan tarafın, sıcak bir çatışmayı tahrik etmesi, Kürt sorununu daha büyük boyutlara taşıması sürpriz olmaz.

Başkanlık sistemi, bu oluşumun etkilerini bertaraf etmek ve belirli bir süre mütareke ilân etmek amacını taşımaktadır. Yönetim gücünü elinde bulunduracak başkan, siyasî partilerin tamamen kontrol edemeyecekleri bir süreç içinde seçilecek ve özellikle medya ve güç odakları belirleyici rol oynayacaktır. Kaldı ki sayın Demirel, kamuoyuna sunulacak yeni bir adaydan daha şanslı olacağını düşünmekte ve bu dönemde dengeyi sağlayacağına inanmaktadır.

Silahlı Kuvvetler'in, bu iki tez arasında, hangi tarafa ağırlık koyacağı belirsizdir ve böyle hesaplar yaptıkları da şüphelidir. Olayın bir siyasî denge sorunu olduğunu farketmeyip sadece rejim kaygısı taşıyor olabilirler. Oysa dışarıdan bakıldığında, Türkiye'deki rejim, sadece yaratacağı siyasî sonuçlar açısından anlam taşımaktadır.

Bugünkü sistem içinde dış dengeleri koruyacak bir siyasî partiler yelpazesi oluşturmak için gerekli zaman giderek azalıyor, hatta tükeniyor. Bu durumda başkanlık sistemi kaçınılmaz bir çözüm haline geliyor. Başkan'ın nasıl belirleneceğini, yani seçimle mi başka türlü mü olacağını, şartlar gösterecek. Bu defa Demirel'in şanslı olması belki de ülkenin şanslı olması anlamına gelecektir. Böyle bir sonuca "kader" der, katlanırız.

[Ekim 1997]

Kime karşı?

EGE'DE sular ısındıkça, çevre ülkelerden biri silahlandıkça ya da terör uç verince, içimizde hiç öldüremediğimiz bir kurt kımıldamaya başlar. Sorumuz hep aynıdır: Gene ülkemize karşı kasteden mi var?"

Cevabını bildiğimiz bir sorudur bu. Hiç kimse varlığımıza katlanamamaktadır. Küçüklü büyüklü bir sürü ülke bizi tarih sahnesinden silmek için bitmeyen oyunlarından birini daha sahneye koymaktadır. Güvenebileceğimiz bir dostumuz da yoktur üstelik. İçimize kapanır, bu saldırıyı püskürtmek için silaha sarılırız.

"Neden herkes bize karşıdır?" sorusunun siyasî ve anlamlı bir cevabı yoktur. Herkes çevresindeki insanlarla ihtilâfını hangi nedenlere dayandırmışsa, ülkemize yönelik olumsuz tavırları da ona bağlar.

Bize atfedilecek bir kusur yoktur. Bizden beklenen ve istenen şeyler kavga çıkarmak için uydurulmuş bahanelerdir. Ağzımızla kuş tutsak bunlara yaranamayız.

Yunanistan, Batı medeniyetinin bir uzantısıdır. Doğu'nun en güçlü temsilcisi olan ülkemizi küçülten, ama tamamen yoketmeyi başaramayan güçler, bu misyonlarını tamamlamak için fırsat kollamaktadır. "Neden Birinci Dünya Savaşı'nda işimizi bitirmediler?" diye sormak abestir.

Bu düşünce modeli içinde ne uluslararası siyasetin gerekleri konuşulabilir, ne de rasyonel bir tahlil yapılabilir. Sanki yeryüzündeki bir ülkede değil de, bir masal diyarında yaşar gibiyiz. Güçlü kötüler, küçük iyiye karşıdır ve gerçeküstü boyutlarda süren bu mücadelede iyi, ayakta kalmayı başarmaktadır.

Alışageldiğimiz bu söylemi bir yana bırakır gerçek dünyaya dönersek, bunların hiçbirinin doğru olmadığını görürüz. Türkiye'nin çökertilmesi için, bölgede onun yerine konulabilecek bir gücün olması gerekir. Böyle bir güç şu anda yoktur. Yunanistan Türkiye'nin yerini alamaz. Çünkü ondan beklenen hiçbir rolü oynayamaz. O, aslan terbiyecisinin elindeki kırbaç gibidir. Kırbaçla aslan birbirinin rakibi değildir.

Kaldı ki eğer bu kadar çok düşmanımız gerçekten olsaydı, böyle uzun boylu hesaba gerek kalmazdı ve hepsi birleşip bir gecede işimizi bitirirlerdi. Herkes düşmansa hesabımızı kim soracaktı?

Ege'deki sorun iki tarafı keskin bir kılıç gibidir. Türkiye'yi belli bir yöne çekmek için kullanılabileceği gibi Yunanistan'a da yönelebilir ve bu sefer çanlar Yunanistan için çalmaktadır.

Avrupa'yı Balkanlar'ın kenarında tutmak isteyen ABD ve Rusya'nın, Yunanistan yoluyla anlamsız bir biçimde sınırı aşmış Avrupa'yı geriletmesi çok muhtemeldir. Başbakan Simitis'in yumuşama politikası şahinler eliyle bir kenara itilmiştir ve şahinlerin çoğunlukla karşı tarafa hizmet ettikleri tezi geçerlidir.

Henüz ne olduğu pek anlaşılamayan, hakkındaki yazılara bakılırsa kara ve hava hedeflerine karşı kullanılabilen, uçanı ve kaçanı vuran, boş vakitlerinde kahve de pişiren S-300'ler, İran ve Suriye'nin silahlanma gayretleri, Yunanistan'ın hasmane tavrı karşısında Türkiye, çaresiz silahlanmakta ve ABD-İsrail ittifakına doğru hızla yol almaktadır.

Bir arabanızın olması her istediğiniz yere gidebileceğiniz anlamına gelmez. Yolu olan yere gidilir ve şu anda önümüze açılmış

dümdüz bir yol bizi beklemektedir. Böyle bir yolu öngörmemenin tedirginliği içindeyiz. Akıllı olan, gitmek zorunda kalacağı istikamete yönelmek için bedel ödemez. Türkiye, işin başından beri kendisinden beklenen rolü anlasa ve bunu en az ödünle ve en çok getiri ile çözümleyecek bir formül üretebilseydi, yıllardır terör nedeniyle bedel ödemez ve kendi halkının bu kadar eziyet çekmesine neden olmazdı.

"Bizi kim ve neden yıkmak ister?" sorusuna duygusal olmayan bir cevap verilmeden politika üretmek zor görünüyor.

[Ekim 1997]

Yine kaza

TÜRKİYE'NİN dünya dengelerindeki yerini, gelecekteki ittifaklarını, ekonomisinin göbek bağlarını düşünürken, bir trafik kazası derin bir uykuyu bölercesine gündeme oturdu. Herkes cevaplandıramadığı bir sürü sorunun cevabını, parçalanmış bir otomobilde bulabileceğini sandı.

Herkesin birşeyler söylediği, ama söylenenlerin bir cevap olmaktan çok yeni soruların ortaya çıkmasına sebep olduğu bir ortamda, herşeyi bildiği kabul edilen bir kişi, şüpheli bir kazada hayata veda etti. Olaydaki sır çözülürse, ölenin araştırmaları gün yüzüne çıkarılırsa birçok şeyi öğreneceğimiz düşünüldü.

Karşılaştığımız meseleye bakışımız, çözüm için izlediğimiz yol yanlıştır. Söz konusu olan bir zabıta olayı değildir ve işimiz bazı suçluların yakalanmasından ibaret sayılamaz. Rahmetli hakim Akman Akyürek'in araştırmaları, bulguları, siyasî bir projeyi değil, bu projede rol oynayan ve çoğu alt düzeyde bulunan birtakım kişilerin faaliyetlerini ortaya çıkarabilir. Bunların tümü, aynı nitelikte başka bilgiler elde edilse bile, bazı kişilerin suçlanmasından öte bir yere varamaz.

Kişisel kahramanlarla sorun çözmeye kalkmanın doğal bir sonucu ile karşı karşıyayız. Kahraman ortadan kaldırılınca, orta yerindeki halkası koparılmış bir zincir gibi iş göremez hale geli-

yoruz. Olaylarda kaybettiğimiz hakim, herhangi bir kurumun bir parçası gibi gözükmüyor. Çalıştığı komisyonlardaki görevinin, teknik bir desteğin ötesinde, yönlendiricilik ve etkileyicilik düzeyinde olduğu anlaşılıyor. Komisyon üyeleri kime, ne soracaklarını ondan öğreniyorlar. O, tek başına, başka bağlantıları olup olmadığı bilinmeden iş görüyor.

Devlet yönetimindeki kişilerin bir organizmanın parçaları olmaları gerekirken, o başlı başına bir organizma gibi hareket ediyor.

Söylediklerimin Akyürek'in kişiliğiyle bir ilgisi yoktur. Ben devleti eleştiriyorum. Hiç kimsenin kuralların ve kurumların belirlenmiş politikaları dışında davranmaması gerektiğini söylüyorum. Eğer herkes, doğru bildiği çizgide ve kendi hesabına iş yapacaksa, çeteden neden şikâyet ediliyor? Kural dışı ve bağımsız davranışlar, amacına bakarak mı değerlendirilecek? Çete de amacının ülkenin varlığını korumak olduğunu söylüyor. Tartışmayı bu iddiayı sorgulamak için mi yapacağız? Gerçekte bir devleti kurumlar oluşturur. Kişiler bu kurumların içinde bir anlam taşır. Kurumsal olmayan davranışlar, niteliği ve amacı ne olursa olsun dışlanmalıdır.

Kurumlar ve onların eylemleri tartışılmaz değildir. Herkesin devletin yaptıklarını tartışmak, yapmadıkları için onu eleştirmek hakkı vardır ve bu hak kamuoyu önünde kullanılmalıdır.

Oysa, devlet içinde kuralsız davranışlar hoşgörüyle karşılanıyor, ama bir kişi kamuoyu önünde ve açıkça kurumları eleştirirse kınanıyor. Bu olay da bir süre tartışıldıktan sonra kapanacak ve bir devlet memuruyla anılan büyük miktardaki paralar, tartışma konusu bile olmayacak.

Bütün bu hengâmenin arasında kimse çıkıp "Çeteyi kişiler değil, kurumlar izlesin. Mücadeleyi kahramanlar değil, devlet yürütsün" demeyecek.

Oysa bol paralı, aşklı, gizli ilişkili bu ikinci sınıf Yeşilçam filminin arka planında senaryosuyla, tekniğiyle ve oyuncusuyla birinci sınıf bir oyun oynandığını görmek gerekiyor.

Bu filmin kurgusunda Türkiye'nin geleceği de yazılı ama biz aşk, ihanet ve para çerçevesinde dönen kişisel dramlarla oyalanıyoruz. Üstelik çete ve onlarla mücadele edenlerin arkasında devlet kurumları da az ya da çok bulunuyorlarsa onların kusur ve beceriksizliklerinin üstleri kalın bir toprakla örtülüyor.

Bir ülkenin, onu yönetenlerin bireysel davranışlarını aşan bir ivmesinin olması gerekiyor.

[Kasım 1997]

Şimdi biniyorlar

YÖNETENLER, ya halkı sırtında taşır ya da kendilerini taşıtırlar. 1960'a kadar ülkenin sorumluluğunu yüklenen yöneticiler iktidar oldu. Atatürk'ün ya da halefi İnönü'nün davranışlarını, eylemlerini devlet adamı sorumluluğundan uzak saymak mümkün müdür?

Birbirlerine tahammül bile edemeyen İnönü-Menderes ikilisinin belki de tek ortak yanı, devlete duydukları engin saygı ve sorumluluk duygusuydu. Bu, onların yaptıklarının doğru olduğu anlamını kesinlikle taşımaz, ama böyle kişilere devletin gözü kapalı emanet edilebileceğini, onları gözetleyen ve denetleyen kimse olmasa, halkın tepkisinden korkmasalar bile ilkeleri dışına çıkmayacaklarını gösterir. İnönü'nün cıvık ve sıradan olmasını, Menderes'in devlete zarar verecek birşeyi, bilerek yapacağını düşünebilir misiniz?

Bunlar sevmeyenlerin de saygı duyduğu kişilerdir. Halk yönetimlerinden hoşnut olmayabilir ama onlar için şüphe ve endişe taşımaz. Ülkenin kötü yönetildiği söylenebilir ama emin ellerdedir.

Halk 1946'da Demokrat Parti ile tanıştığında, demokrasi hakkında herhangi bir fikri yoktu. Kendisini birey sayan bir yönetim, ne tarihinde vardı ne de böyle bir şeyi tasavvur edebiliyordu.

Demokrat kelimesini anlamadı bile. Onun yerine "Demirkırat" gibi canlı bir varlığı ifade eden kelimeyi koydu ve bu kelimenin içini kendisi doldurdu. Türkiye, tarihinde ilk defa, dışardan alınmamış bir değişimi yaşadı. Halk demokrat olmak yerine "Demirkırat" olmayı tercih etti. Bu dönüştürme, dilinin dönmemesinden kaynaklanmıyordu. Otomobili, treni ve daha binlercesini söyleyenler, iyi veya kötü, demokratı da söyleyebilirdi. Oysa halk, kendini ifade eden düzene yeni bir isim vermeyi tercih etti.

Gerçekte at simgesi, halkın ona atfettiği değerlerin hiçbirini çağrıştırmıyordu. Daha sonra moda olan ortalıkta kır bir atın dolaştırılması, halkı hiç etkilemedi ve komik bir orta oyunundan öte anlam taşımadı. Halk at aramıyordu ki! Onun temsil ettiği değerleri vermediğin zaman, kır bir atın uyuz bir eşek kadar bile değeri yoktu.

Demirkırat, halkı sırtında taşıyanları temsil ediyordu. Yönetmeyi bir imtiyaz değil, ağır bir görev sayanları anlatıyordu. İnsanların değer olduğunun, insanca yaşamak haklarının bulunduğunun simgesiydi. Bütün bunları unutup halkı ata tapan bir putperest yerine koymak, aymazlıktan da beterdi.

Bugün halk, yöneticilerin halkı sırtında taşımadığının, aksine onun sırtına binen bir yük olduğunun farkında. Siyasîlerin sözlerinin kendisini ilgilendiren bir yanının olmadığını, kimsenin halkın sorunları ile gerçekten ilgilenmediğini, yaptıklarının birer gösteriş ve onu kandırmaya yönelik şovlar olduğunu biliyor.

Halkın yaşadığı açmazı görmek gerek. Askerlerde devlet adamlarının sorumluluk duygusunu, güvenilirliği görüyor. Ama onların devlet kavramı içinde kendisinin ikinci planda tutulduğunu ve onların gözünde görevin kutsal, hakkın anlamsız olduğunu biliyor.

Ülkeyi yönetenlerin, sadece ayakta kalabilmek için, kendisine birşeyler vermek zorunda olduğunun farkında. Dürüstlüklerini

sorgulamıyor bile. Pazardan mal alırken nasıl hep aldatılmaktan korkuyor, ama mecbur olduğu için yine de birşeyler satın alıyorsa, siyaseti de böyle bir alışveriş gibi görüyor.

Şu anda gördüğümüz manzara budur. Halk devleti askere emanet edip, alışverişi siyasetçilerle yapıyor. Ama eğer devleti tehlikede görürse, siyasetçilerin hiç şansı olmaz ve bugün halkı arkalarında bulacaklarını sananlar hayal kırıklığına uğrarlar. Halk devleti yaşatmakta kararlıdır.

[Mayıs 1997]

Dışarıya bakın

GÜNEY Kıbrıs'a hava savunma füzelerinin yerleştirilmesi, bir yönüyle teknik bir konudur ve alınacak tedbirler askeridir. Ada'daki bir çatışmanın mevzî kalması mümkün olmadığından, Yunanistan'la yapılacak olası bir savaşın planlarına dahil edilir. Bu haliyle durumda radikal bir değişiklik söz konusu değildir.

Olayın diğer boyutu siyasîdir ve asıl önemli yanı da budur. Rusya, sorunlu bir bölgeye füze göndermekle konu dışında olmadığını göstermiştir. Çöktüğü ve dağıldığı kabul edilen ve bu yüzden izlediği etkili politikalar gözardı edilen Rusya'nın, önemli kazanımlar elde ettiği farkedilmemektedir.

Rusya'nın İran'daki konumunun giderek güçlendiği ve kalıcı bir nitelik kazandığı gözleniyor. Böylece önümüzdeki dönemde önemi daha da artacak olan doğalgazın bilinen en büyük rezervlerinin, yani Rusya ve İran'dakilerin kontrolünü ele geçirmiş olacaktır. Nüfuzunu Basra Körfezi'ne kadar ulaştıran Rusya'nın petrolünü İran üzerinden buraya taşıması ve özellikle Uzak Doğu'nun enerji vanalarını kontrol etmesi mümkün hale gelmiştir. Basra Körfezi'nin ABD yanlısı kıyılarındaki zayıflığa karşılık, İran güçlü bir bölge ülkesi konumundadır.

Türkiye'nin doğusundaki bu önemli değişmeye merkezdeki, yani Türkiye içindeki bir değişiklik eşlik etmektedir. RP'nin

temsil ettiği akımın dünya üzerindeki müttefiki bu ülke olabilir. Daha başka bir ifadeyle Rusya, RP çizgisini kendi hesaplarına aykırı saymayacaktır.

Balkanlar'da kendisini Bosna-Hersek'le özdeşleştiren Türkiye'nin etkisinin sınırlı kalması kaçınılmaz görünüyor. Buna karşılık Yunanistan Sırplar'la ittifak halindedir.

Bir Türk-Yunan savaşı bölgede Rusya lehine önemli avantajlar getirebilir. ABD ve Avrupa'nın taraflardan birinin yanında görünmesi, diğer tarafı Rusya'ya yaklaştırır. ABD ve Avrupa'nın farklı yerde olması, yani Avrupa'nın Yunanistan'ı, ABD'nin Türkiye'yi desteklemesi bu iki güç arasında erken bir zıtlığı tahrik eder. Rusya'nın öncelikli hedefinin Yunanistan üzerindeki etkinliğini arttırmak olduğu söylenebilir.

Herşeyi bir anda elde etmek mümkün değildir. Rusya, Doğu'daki kazanımlarını pekiştirmek için bu bölgede pazarlık masasına sürebileceği kozlar peşindedir. Bu pazarlıkta Türkiye'nin taraf olacağı söylenemez. Herşey ABD ile Rusya arasında kararlaştırılır ama Doğu'muz artık Doğu değildir.

Bugüne kadar sadece bir terör sorunu olarak algılanan ve çözümsüzlüğe itilen Kürt sorununun nitelik değiştirmesi ve daha üst düzey politikaların konusu olması kaçınılmaz hale geliyor. Bundan böyle Rusya destekli İran'ın, bu sorunun asli sahiplerinden biri olarak karşımıza çıkması sürpriz olmayacaktır. Bin yıl bir arada yaşamış insanlar, uzun sürecek bir ihtilafın tarafları haline gelebilirler.

Türkiye'nin önünde hepsi de önemli riskler taşıyan üç seçenek bulunuyor: Avrupa'yla bütünleşmek tercihi, bölünme riskini taşıyor. Rusya'yla ittifakın ancak İslâmcı bir çizgide mümkün olması, diğer kesimlerin bunu bir seçenek olarak bile düşünmemesi, değerlendirilmesi mümkün bir çözümü rejim sorununa dönüştürüyor. ABD gözetiminde Türkiye-İsrail işbirliğinin iç desteği-

nin zayıf olduğu ve belki de askeri bir yönetime ihtiyaç gösterdiği anlaşılıyor.

Aslında her sorunun uygun bir çözümü vardır. Bugünkü şartlardan çok daha güçlenmiş olarak çıkmak mümkündür. Ancak Türkiye siyaset konuşmuyor ve tartışmıyor. Siyaset sandığı şey yarım yamalak ifade edilen ideolojilerden ibaret.

Özellikle askerlerin, adı Atatürkçülük bile olsa, ideolojileri bir yana bırakıp strateji konuşmaları, dünyaya bakmaları gerekirken RP'nin dalgalandırdığı sularda boğuşmaları hüzün veriyor.

[Kasım 1997]

Gri siyaset

ABD'NİN, Türkiye'nin AB'ye katılmasını istediği ve bu amaçla siyasî nüfuzunu kullandığı biliniyor. Konu ile ilgili kurumlarımız, ABD desteğini doğruluğu ispatlanmış bir veri kabul ediyor ve bu desteği planlarının önemli bir parçası sayıyor. ABD'nin bu tavrının nedeni sorgulanmış olmalıdır. Bizim bildiğimiz, ABD'nin Türkiye'yi Batı'nın bir parçası saydığı ve önem verdiği bir müttefikini; demokrasisini güçlendirecek, ekonomisini geliştirecek bir birliğin içinde görmek istediğidir. Bu gerekçeler somut bir ABD çıkarını ifade etmemektedir. ABD moral değerler uğruna ve belki de dolaylı ama önemsiz çıkarları nedeniyle böyle davranmış olmalıdır.

Bunun bir başka sonucu da, bölgede kilit konumunda olan ülkemizin AB'nin ekonomik ve siyasî nüfuz alanına girmesinin, ABD'yi rahatsız etmeyeceğidir. Yani ABD, AB ile çıkar çatışması içinde değildir. Batı bir bütündür ve sorun Türkiye'ye uygun bir konum bulmaktan ibarettir.

ABD'nin bu tavrında, görünenin dışında bazı hesaplar olduğunu söyleyenlere göre ABD'in amacı, AB içinde güçlü manivelalar oluşturmaktır. ABD, siyasî ve ekonomik açıdan etkinliğini sürdüreceği Türkiye kanalıyla AB içindeki Almanya'nın ağırlığını azaltmak ve manevra alanını daraltmak istemektedir.

ABD'nin ısrarının ve Almanya'nın karşı koymasının temelindeki neden budur.

Bu yorum, öncekinin aksine ABD ile Almanya arasında bir çıkar çatışmasının varlığını kabul etmekte ama ABD politikasının farklılaşma ve çatışma yerine nüfuz etme ve zayıflama ilkesine dayandığını söylemektedir.

Ancak büyük güçler arasındaki ilişkileri tek boyutlu bir ittifak veya çatışma ikilisi içinde görmek yeterli olmayabilir. Aynı ülke bir alanda rakip veya hasım olurken, bir başka alanda işbirliğine uygun sayılabilir. Buna bir boyut daha eklenebilir ve izlenen politikaların belli bir zaman sonra sonuç vermesinin beklendiği ve bu yüzden anlık analizler yerine, belli bir dönemi kapsayan değerlendirmelerin daha uygun olacağı söylenebilir.

Böyle bir bakış açısı, karşıtlığın ve birlikteliğin yan yana olabileceğini kabul etmemize imkân sağlar. ABD, Almanya'yı iktisadi ve siyasî açıdan rakip saymakta ve onu bu alanda sınırlandırmak istemektedir. Oysa askeri açıdan herhangi bir sorunu yoktur ve tüm Avrupa'nın askeri tehditlere karşı savunulmasını üstlenmektedir. Bu yolla Almanya'nın askeri bir güç olmasını engellediği de açıktır.

Buna karşılık Rusya askeri alanda bir rakiptir. Bu gücün önüne, diğer alanlardaki rakipleri ile birleşerek çıkmakta ve onu, Almanya'nın ekonomik nüfuz alanına girmesini engellemek için desteklemektedir.

ABD açısından mutlak rakip ve müttefik yoktur ve belli katmanlarda roller değişebilmektedir.

Bu ara politikalar, nihai bir amaca yöneliktir ve soru, belli bir süre sonunda nasıl bir güç dengesinin kurulacağıdır.

Eğer bu bölgede denge, AB ile Rusya arasında kurulacaksa, ABD'nin bölgeden tamamen çekileceği açıktır. Böyle bir durum-

da Türkiye, AB veya Rusya'dan birinin yörüngesine girmek zorunda kalır. Eğer ABD bunu öngörüyorsa, Türkiye'nin AB'ye girmesini istemesi ve böylece Rusya alternatifini geçersiz kılması anlaşılabilir. Ama böyle bir durum olsaydı Almanya itiraz etmezdi.

Anlaşılan ABD bölgedeki varlığını sürdürmek arzusundadır. Bu da Türkiye etrafında oluşturulacak ikincil bir güç odağı aracılığı ile gerçekleştirilmek istenmektedir. Böyle bir oluşumun önündeki en büyük engelin Türkiye'nin resmi ideolojisi olduğu ve önümüzdeki dönemin bunu değiştirecek manevralara sahne olacağı söylenebilir. Her çatışma, taraflardan birşeyler koparır. İslâmcı-laik çatışması, kazanan kim olursa olsun, resmi ideolojiyi sorgulanır hale getirecektir.

[Kasım 1997]

Bilinmiyor

BİR ülke yönetiminin davranışlarını değerlendirirken gözönüne aldığımız ilk şey, onun açıklanmış ideolojisidir. ABD'nin liberal-kapitalist; Rusya'nın, en azından geçmişte, komünist ilkelere göre hareket edeceğini varsayarız.

Oysa komünizm devletin giderek yok olacağını; liberalizm, devletin rolünün en aza indirileceğini söylerken, her iki güç de tarihin en büyük ve etkili devlet örgütlenmelerini kurmuşlardır. Söylemle gerçekleşenler arasındaki bu büyük uçurum acaba diğer alanlarda da var mıdır? Eğer yöntemleri açıklanmış ideolojilerine uygun davranmıyorlarsa, onları yönlendiren, hedeflerini belirleyen, metodlarını tayin eden düşünce sistemi nedir?

Bir ülkenin yaptıkları, ancak kendi düşünce sistemi içinde değerlendirilirse bir anlam ifade eder. Olayları nasıl algıladığını, uzun dönemli hedeflerini, belirli bir amaca ulaşmak için hangi metodları kullandığını bilmediğimiz bir örgütün davranışlarına karşı nasıl tavır belirleyeceğiz?

Bu ülkelerin yönetimleri, halka belirli bir ideolojiyi empoze ederken, kendileri bunun tamamen dışında ve şu anda kesinlikle bilmediğimiz bir düşünce modeli içinde davranmaktadır. Oysa, onların davranışlarını gizleyen kapının şifresi, bu düşünce modelidir ve ilk işimiz bu şifreyi çözmektir.

Somut olayları gözlemlediğimizde ABD'nin, belki Rusya'dan da fazla, diyalektik düşünceden yararlandığını anlıyoruz. Herhan-

gi bir amacı gerçekleştirirken, bu amaca karşıt oluşumları da kendisi hazırlamakta ve bunu amacına hizmet edecek biçimde yönlendirmektedir. Komünist ideolojiyle mücadele ederken, cepheden saldıranın yanında, içine girerek onu yenilgiye hazır hale getirmiştir. Buna karşılık eski SSCB ve yeni Rusya, dinci ve milliyetçi akımlarla yakından ilgilenmektedir.

Buradan bütün büyük güçlerin ideolojileri dışlayan, akılcı ve pragmatik bir yol izlediğini ve metodlarının benzeştiğini söylemek aşırı bir basitleştirme olur. En azından yaşamın amacı ve kendi ülkelerinin misyonu konusunda, metafizik alanlarda farklı tavırlar içinde olduklarının birçok belirtilerine rastlanabilir.

İlk yaklaşım olarak bazı nirengi noktalarından sözedilebilir. Bu ülkelerin yönetimleri, kendilerini açıklanmış ideolojileriyle sınırlamamaktadır ve karşıt ideolojilere özgü analiz tekniklerini ve davranış kalıplarını reddetmemektedirler. Metodlardaki bu benzerliklere rağmen, dünyaya bakarken ve ülkelerinin misyonlarını belirlerken önemli farklılıklar sergilemektedirler.

Kendilerini bağlı hissetmedikleri ideolojilerini, mutlak bir doğru olarak görmemekte ve amaçlarına hizmet ettiği ölçüde ve sürede kullanmaktadırlar. Şu anda bile dünyadaki birçok faaliyet alanlarında, farklı ideolojilerden yana olabilmektedir. Gerektiğinde kendi ülkelerinde de bir değişimi gerçekleştirebilmektedirler. ABD'nin liberal-kapitalist dışında bir dünya görüşünü benimsemesi, teorik olarak mümkündür.

İdeolojileri aksini söylemesine rağmen, tarihin en güçlü o devlet örgütünü yaratan bu ülkelerin, bilinenler dışında çok etkili bir silaha da sahip oldukları gözlenmektedir. Her ikisi de güç kaynaklarının halk olduğunu söylemesine rağmen, kitleleri kolaylıkla yönlendirebilmekte, halkı temsil eden devlet yerine devleti temsil eden halklar yaratabilmektedir. Bir arslanın avının boğazına saldırması gibi, kendi dışlarındaki ülkelerin yöntemlerini ele geçirip halkları kontrol edebilmektedirler.

[Aralık 1997]

Zaman farkı

YAŞADIĞIMIZ olaylarla, bunları açıklamak için kullandığımız kavramlar ve analiz yöntemlerimiz arasında önemli farklılıklar oluştu. Bu farklılaşma, eski kalıplara bağlılığımız sürerse, hiçbir soruya cevap verememiz sonucunu doğuracak boyutta.

Eğer AB'nin Türkiye'yi reddetmesini, Başbakan'ın iddia ettiği gibi dini bağnazlıkla açıklarsak, ülkelerin somut ve çok önemli çıkarlarını ideolojilere feda edebildiklerini kabul etmek zorunda kalırız. AB, süper güç olmak için "olmazsa olmaz" şartı olan, Orta Doğu ve Orta Asya'nın kapısı konumundaki Türkiye'yi gözardı edecek ölçüde dinsel farklılığı önemsemektedir diyeceğiz.

Birçok kişinin artık folklorik bir öğe haline geldiğini iddia ettiği din, temel bir belirleyici sayılacaktır. Bunun doğruluğu çok şüphelidir.

ABD ile AB'nin karşılıklı konumları tanımlanmamıştır. Herhangi bir tartışma, bu konuda geniş bir varsayımlar yelpazesinde sürdürülmektedir. Batı'nın içindeki farklılaşmaları önemsiz sayıp, bir bütün olduğunu söyleyenler yanında, ABD ile AB arasında uzlaşmaz çelişkiler olduğunu iddia edenler de vardır. Analizlerimizi hangi temele oturtacağımız tam bir belirsizlik içindedir.

AB ile Rusya'nın, ABD ile Rusya'nın karşılıklı konumları, en azından analiz yapanların kafasında, henüz berrak değildir.

"Her kafadan bir ses çıkıyor" deyiminin somut bir örneğini yaşıyoruz. Bu karmaşa içinde sağlıklı sonuçlara varmamız mümkün görünmüyor. Ulaştığımız yargıların tümünün yanlış olması ihtimalinin yüksekliği, tedirginlik verici düzeyde.

Bütün bunlar bir yana bırakılarak çevremizi ve bizi etkileyen koşulları anlamamız imkânsız. Bilinmeyenler üzerine bina edilen politikaların isabeti tesadüfe bağlı.

Bilinmezlik sadece çevremizle sınırlı değil. Ülke içinde olup bitenlerin anlam ifade edenleri, kalın bir sır perdesiyle örtülü. Güneydoğu'daki çatışmanın bölücü bir başkaldırı mı, yoksa başka amaçlara hizmet eden bir operasyon mu olduğu kesin olarak bilinmiyor. Kürt muhalefeti, koro halinde, ülkenin bütünlüğüne yönelik bir kasıtları olmadığını, ülkeyi yönetenler ise, ısrarla, hareketin temelinde ülkeyi bölmek isteyen uluslararası bir komplonun yattığını söylüyor. Gerçeğin ne olduğu anlaşılamıyor.

Herkesin aklının bir ucunda, ülkede dış kaynaklı bir müdahalenin olduğu düşüncesi yatıyor. Ama bütün olayların içinde ismi geçenlerin tamamı ülkemizin insanları. Analizlerde ne yabancı bir kişinin, ne de bir kurumun adı var. Bazen, güçleri ve yetenekleri irdelenmeden, çevremizdeki küçük ülkeler itham ediliyor.

Büyük çıkarların çatıştığı bölgemizde, olaylara yön verdiği söylenen ülke ve kişilerin küçüklüğü insanı şaşırtıyor.

Bu yeni konum ve ilişkilerin, eski kavramlarla ve politikacılarımızın alışılmış üslubuyla kavranamayacağı açık. Ancak bunları doğru anlatacak bir dil kullanmak da, henüz alışılmadığı için, yadırganıyor.

Her çağ değişiminde olduğu gibi, günümüzde de, varolan yapılar ve düşünce biçimleri ile; yeni oluşumları, buna uygun kavram ve yöntemlerle açıklayanların çatışması kaçınılmaz görünüyor.

Geçmişteki dost-düşman karşıtlığının tarihe karıştığı, en büyük operasyonların yakın ilişki içinde bulunulan ülkelere yönel-

tildiği çağımızda, kitleler bunları hâlâ hasmane bir tavır olarak algılıyor. Böyle bir operasyonun varlığından sözetmek, bir düşmanın teşhiri olarak algılanıyor. Bunları, üzerine herhangi bir değer yargısı yüklemeden açıklamanın gerektiği anlaşılamıyor.

Tarihin doğal akışına bakılırsa, bu konuda öncülük edenlerin hırpalanması kaçınılmaz görünüyor.

[Aralık 1997]

Tepkisiz direnç

1997 Türkiye'nin önemli sorunlarla karşılaştığı, bunların hiçbirine çözüm bulamadığı, sadece pasif bir direnç gösterdiği yıl olarak anılacaktır. Bugüne kadar onbinlerle ifade edilen insan, bilinmeyen kimselerce öldürülmüş, devlet içinde yuvalanmış bir çete bütün boyutları ile gözler önünde iken, gülümseyen bir fotoğrafını seyretmekten öte birşey yapılamamıştır. Bilinmeyenlerin Meclis komisyonları aracılığı ile gün ışığına çıkarılmaya çalışmasının temelindeki mantığı anlamak zor. Eğer ülkede gizli işler yapılıyorsa, bunları açığa çıkaracak kurumlar varken, konunun uzmanı olmayan milletvekillerinin oluşturduğu bir gruptan ne beklenebilirdi? Kaldı ki bu komisyonların çalışmalarında ve ulaştığı sonuçlarda etkili olan bir raportör sır dolu bir kazada ölünce, ulaşılan sonuçların gerekçeleri değil önceden hazırlanmış bir senaryoyu aksettirmiş olması daha akla yatkın hale geldi.

Yaşadığımız dönem, ülkeler arasındaki mücadelede yeni bir metodun etkili biçimde kullanıldığı bir zaman kesitini ifade etmektedir. Ordularla yapılacak müdahalelerin ulaşacağı sonuçların çoğuna, gizli servis operasyonlarıyla ulaşılabilmektedir.

Bu tür müdahaleleri önlemenin yolu, öncelikle bunlar hakkında teorik bir bilgi birikimine sahip olmak, daha sonra müca-

deleyi yürütücek bir yapıyı oluşturmaktadır. Yani iç ve dış şer odaklarına lânet yağdırarak, olaya katılanları yargıya yollayarak bir sonuca ulaşılamaz. Eğer saldırganlar sadece bir suçludan ibaretse, neden sınırımızı aşıp bize karşı silah kullanan düşman askerini yakalayıp yargıya teslim etmiyoruz? Bunun bir hukuk sorunu olmadığı, güce karşı güç kullanılması gerektiği tartışılmaz bir gerçek sayılırken, bu yeni tür saldırıyı bir hukuk sorunu olarak görmenin anlamı ne?

Türkiye savaşmayı biliyor, suçluyu yargıya götürmek gerektiğini söylüyor. Ama bu yeni saldırı biçimini ne tanımlayabiliyor, ne de çare üretebiliyor. Bilmediği bir yaratığı elindeki değnekle sağından solundan dürtükleyip duruyor. Cevaplandıramadığı bir sürü soru karşısında bocalıyor.

Çete örgütlenmesini irdelerken birçok açmaz yaşıyor. Bir yanıyla devletin verdiği görevleri yapan, diğer yandan hukuku çiğneyen, daha da önemlisi büyük bir siyasî güç haline gelen örgüte nasıl davranacağını kestiremiyor. Mesele sadece hukuksuzluk olsa, bunun üstünü örtmeye razı görünüyor. Ama ülke içinde önemli bir siyasî desteği, ülke dışıyla bağlantıları ve büyük parasal kaynakları olan bu örgüte ne yapacağına karar veremiyor.

Birbiriyle çatışan orduların ne yapacakları, nasıl davranacakları yüzyıllardır belliyken, bütün olasılıklara karşı askerler eğitilip tatbikatlar düzenlenirken, bu yeni mücadele türünde kullanılacak ne örgüt bulunuyor ne de bu mücadelenin ön hazırlığı var. Ülke, uzaylıların saldırısına uğramış gibi bir şaşkınlık ve belirsizlik içinde.

Bazılarının bu işin İstihbarat Teşkilatı'nca yürütüldüğünü düşünmesi, iyimserlikten öte bir anlam taşımıyor. Ortaya çıkan gerçekler, çetenin bir kanadının bu kuruma yerleştiğini gösteriyor. Koruyucu sanılanın saldırının bir parçası olması, diğer kolluk kuvvetlerinin de aynı şekilde hatta bazen daha büyük ölçüde

bu hastalıktan etkilenmesi söz konusu. Üniforma giyilmeyen, kimin hangi tarafta olduğu bilinmeyen bir savaş yaşanıyor.

Sorunun bir diğer boyutu, olaya katılan insanların çok sayıda ve devletin önemli görevlerinde olması, motiflerinde devlete karşıtlık ve isyan olmamasıdır. Milliyetçilerin bu kişileri desteklemesi, en azından ideolojik açıdan çelişkinin boyutlarını büyütüyor.

Bütün bunlar ne yapılması gerektiğinin ipuçlarını vermektedir. Bu yeni bir tür savaştır ve kendine özgü kuralları olmalıdır. Silahlı mücadelelerde suç ve suçluluk kavramı nasıl genel hükümlerin dışındaysa, bu alan için de farklı bir düzenleme getirilmelidir.

Ama asıl önemlisi bu mücadeleyi yürütecek bir örgütün kurulmasıdır. MİT, ülkeyi içerde ve dışarda son derece zor durumda bırakan olayların adeta seyircisidir. Devlet, çetenin ne olduğunu öğrenmek için bu kuruma başvurmamakta ve bir Meclis komisyonundan medet ummaktadır. Ancak bu komisyonların bile gizli ellerin yönlendirmelerinden kurtulamadığı anlaşılıyor.

Bu konudaki temel yanılgılardan biri de, her müdahalenin düşmanca bir tavır olarak algılanmasıdır. Bazen yönlendirilenlerin amaçları ile bizim çıkarlarımız bazı müdahalelerle uzlaştırılabilir. Çoğu zaman yabancı operasyonları tamamen ortadan kaldırmak yerine, yönünü değiştirmek daha faydalı olabilir. Bütün bunlar bilinçli ve entellektüel düzeyi yüksek bir örgütle gerçekleştirilebilir.

Şu anda herşeyi duyan ama algılamayan ve hiçbir tepki gösteremeyen bir hasta konumundayız. Kendi halimize bırakılırsak bir iyileşme beklenemez. Hastalığımızın ciddileşmesi kaçınılmazdır.

[Aktüel-1997 Yıllığı]

Sert önlemler

HER MGK toplantısı öncesinde ülkem adına tedirginlik duyarım. Burada sorunlarımız masaya yatırılacak ve tedbirler önerilecektir. Bizde tedbir her zaman bir zor kullanımını içerir. Yasaklar, askeri önlemler, kolluk kuvvetlerine verilen görevler dışında birşeyle karşılaşacağımız aklımıza bile gelmez. Kısaca tedbir, zora başvurmaktır.

İdeolojik amaçlar kimse için anlamlı değildir. Bir siyasî hareketi yürütenlerin belli bir inanç veya düşünce biçiminin fedaisi olduğu görüşü de yanlıştır. RP yönetiminin yüklendiği siyasî rol ile kullandıkları ideolojinin ayrılmazlığı, ancak kişiler planında geçerli olabilir. Daha açık bir ifadeyle aynı siyasî misyon, başka bir ideolojiye ve kadrolara yüklenebilir. Eğer Erbakan - Le Pen görüşmesi zamanında iyi değerlendirilebilseydi, ideolojik açıdan en küçük bir benzerliği olmayanların, ortak bir siyasî hedeflerinin olabileceği anlaşılabilirdi.

Soru şudur: Türkiye'nin konumunu belirleyen uluslararası mutabakatlar, yeniden siyasal İslâm kullanılarak mı değiştirilmeye çalışılacak, yoksa bunu başka birileri mi üstlenecektir?

"Günü gelsin, çaresine bakarız" anlayışı maliyeti yüksek, başarı şansı şüpheli bir yoldur. Bunun için bir senaryo oluşturmak, tavrı buna göre belirlemek gerekir.

Bize göre siyasal İslâm rejimle çatışmaya devam edecektir. Bu temel stratejinin siyasal İslâm'ın başarısına dayandırıldığı anlamına gelmez. Rejim bu çatışma ile güç kaybederken ve dikkatini bu konuya yoğunlaştırırken başka bir alanda taze fidanlar yeşertilecektir.

Kürt sorunundaki yalnışlığın bu konuda da tekrarlanacağı, siyasal İslâm'la mücadele ederken bütün İslâmcılar'ın karşıya alınacağı anlaşılıyor. Gemiden atılan şeylerin artık safra olmadığı, giderek gerekli olanların da denizin dibine boyladığı anlaşılamıyor.

Kaldı ki, İslâm kuşağının siyasî rolü ülkemizin sınırlarını aşmakta, bütün büyük güçlerin ilgi alanına girmektedir. Bu konuda uygulanacak politikaların başkalarının müdahalesi ile karşılaşması kaçınılmazdır. Bu müdahaleler ülkemizde bütün ağırlığı ile hissedilecektir. Belki de iç boyutu dış boyutuna göre en önemsiz kalan siyasî akım budur. Bütün bunların bir iç sorun olduğunu iddia ederek, başkalarını devre dışı bırakmak mümkün gözükmemektedir.

Dünyanın tek kutuplu olduğu ve ABD'nin istediği çözümleri herkese empoze edebileceği, gerçek dışı bir basitleştirmedir. Sayıları çok olmasa bile, birkaç güç odağı bu güce karşı dişe diş bir mücadele yürütmektedir ve başarının yönü belli değildir.

Türkiye, üzerinde çatışan her güç için önemli riskler ve tuzaklar saklı bir ülke görünümünde ve başarı, öngörülen politikalar kadar, uygulamadaki özen ve ayrıntılara da bağlı.

Bu durum yeni yılın, eskilerini aratacak kadar dalgalı olacağını ve sorunlarımızın çözümünün güçlüğünden çok anlaşmazlığından bunalacağımızı gösteriyor. Karmaşa demokrasinin kesintiye uğramasıyla sonuçlanırsa hemen kusuru kendimizde aramayalım. Çünkü hava çok ağır.

[Ocak 1998]

İstihbarat

İNSANLAR bir olay hakkında ne kadar çok şey bilirlerse o kadar doğru karar verebileceklerini düşünürler. Bu, içi tuzaklarla dolu, yanıltıcı bir yargıdır. Bir olayı bütün çıplaklığı ile görmek, onu doğru algıladığımız ölçüde anlamlıdır. Bir futbol maçını başından sonuna kadar seyretmem, sadece bir bölümünü gören futbol adamının ulaşacağı sonuçların bir tanesini bile düşünmeme imkân vermez. Bilmediğimiz birşeyin bütün ayrıntılarını önümüze sermeleri; bizi sadece, doğruluğu çok şüpheli sonuçlara götürür. Ekonomik çökertme operasyonunu ticari bir kavga olarak algılayabiliriz.

Kaldı ki, önümüze serilen bilgilerin gerçeğin bir fotoğrafı olduğu da şüphelidir. Çoğu zaman nasıl bir sonuca varmamız isteniyorsa, buna uygun verilerle karşılaşırız.

Eğer yönetici, içinde bulunduğu şartları genel çizgileri ile görebiliyorsa, haber alma örgütünün sunduğu bilgilerin değerini kestirebilir. Elde ettiği bilgilerle politika üretmeyi planlayan yöneticinin, kendisini açmazlara götürecek raporlarla karşılaşması küçük bir ihtimal değildir. Bu durum, bir yalnızlığı ifade etse bile, çaresizlik sayılmaz. Sezgiler ve hiçbir ayrıntısı olmayan genel ama doğru bilgiler, hiç değilse geminin kayalara çarpmasını önler.

Çok iyi örgütlenmiş devletlerde bile, yöneticilerin kendilerini yalnız hissettikleri, büyük boyutlu kurumların hiçbir işe yaramadıkları zamanlar olmuştur. Büyük mücadelelerde liderleri devleştiren şey, kendi doğrularına olan güvenleri ve bunu uygulamaktaki cesaretleridir. Ama küçük bir yanılgı, tökezleme ya da başarısızlık, ölümcül yaralar açar.

Bir istihbarat örgütünün başında, ya da daha iyisi devletin yönetiminde, bir bilginin doğru veya yanlış olabileceğini anlayacak çapta insanlara ihtiyaç vardır. Ayrıntılardan ancak genelin doğruluğu ölçüsünde yararlanılabilir.

Kamuoyunun belli bir yönde şartlandırıldığı, istihbarat kaynaklarının bunları doğrulayacak haberler ulaştırdığı ortamlarda yönetici zor bir kararla karşı karşıyadır. Ya yelkenini esen rüzgarla şişirecek ve daha etkili güçlerin istediği yöne gidecektir, ya da direnecektir. Direnecekseniz aynaya bakın ve şu soruya doğru cevap verin: "Ben büyük bir lider miyim ve arkamda halk desteği var mı?"

Cevap olumsuzsa herşeyi oluruna bırakın. Üzerine bindiğiniz at başkasının çaldığı ıslığa doğru koşmaktadır. İnemezsiniz ve atı dizginleyemezsiniz. Hiç değilse atın sizi nereye sürüklediğini biliyor musunuz? Islığı çalanı tanıyor musunuz?

İstihbarat örgütleri bir at gibidir. İyi bakılmalı ve sürekli ilgilenilmelidir. Her at gibi acemi binicilerin altında huysuzlanır ve binicisini yere atar. Yokluğunuzda başkasının ilgilenmesine imkân verirseniz, sizi taşırken onun ıslığına göre davranabilir.

Kötü biniciler sümsük atları tercih eder. Rahvan giderler, üstündekileri sarsmazlar ve de hiçbir yarışı kazanamazlar. Yay gibi gerilip ok gibi fırlayan, çatlamayı geçilmeye yeğleyenlere binmek zordur. Beğenmezse ilk tekmeyi size atar.

Aslında genel bir kuraldan sözediyoruz. Yöneticilerin, başarılı olmak için, güçlü kurumlara ihtiyacı vardır ve her güç zayıf

olana hükmeder. Bu doğa kanunudur ve hukuk kuralları ile bertaraf edilemez. Terörle mücadele ettiği için hoşgörü ile bakılan çete, güçlendikçe iktidar olmak istemiştir. Ondan daha güçlü kurumların baskısı olmasaydı, sivil yönetimler onu durdurabilir miydi?

Zayıf yöneticiler, iktidarlarına rakip olmaması için, kurumların güçlenmesini istemezler. Meselâ Silahlı Kuvvetler'in siyasal etkinliği onları tedirgin eder. Oysa çare diğer kurumları güçlendirmektir. Özellikle siyasal partileri, liderlerin emriyle hareket eden kuru kalabalıklar olmaktan çıkarmaktır.

Bir de ata binmeyi öğrenmek gerekiyor.

[Ocak 1998]

Göç

YAŞADIĞI düzeni, çevresini terkedip dilini bile bilmediği bir ülkede yeni bir yaşam kurmak zor bir iş. Göçedenler açısından çok trajik görünen olayın bu yanını bir tarafa bırakırsak altından çıkan sorunların, ülkemiz açısından, aynı ölçüde trajik olduğu görülüyor.

Sınır güvenliğini sağladığımızı, kimsenin bir taraftan öbürüne geçemediğini söylerken, çoluk çocuk binlerce kişinin sınırı aşıp, ülkenin bir başından öbürüne geçmesi, gemilere binip umut yolculuğuna çıkması ciddi bir çelişki. Üstelik bunun artık etkinliğini tamamen yitirdiğini söylediğimiz PKK tarafından gerçekleştirildiği iddiası insanı şaşırtıyor.

Amacımız göç sürecindeki tutarsızlıkları ortaya dökmek değil. Bu konudaki resmi açıklamaları sorgulamanın hoş karşılanmadığını, üstelik faydasının da olmadığını biliyoruz. Sözlerimiz böyle bir sürecin ne anlama geldiği ve olaya nasıl bakılması gerektiği üzerinedir.

Siyasal olaylarda kişiler ve onların serüvenleri sadece birer ayrıntıdır. Bunların yakalanması, cezalandırılması veya uğrayacakları herhangi bir âkıbet siyasî sonuçların dışında düşünülebilir. Böyle bir tavır, bunların önemsizliği anlamına gelmez. Sadece başka birşey olduğunu ifade eder.

Göçün yarattığı sonuç, Türkiye'nin AB ile ilişkilerine yeni sorunlar eklemek ve ülkemizin insan haklarına saygısızlığını pekiştirmek olarak özetlenebilir. Böyle bir sonucun PKK tarafından gerçekleştirildiğini söylemek şu iki sonucu birlikte getirir: Birincisi, PKK'nın uluslararası siyaseti etkileyecek projeleri ve bunu gerçekleştirecek gücü vardır. İkincisi, bu sonuçlar başka birinin öncülüğü olmadan ve belki de onlara rağmen gerçekleştirilebilmektedir.

Bunlar doğru değildir ve bizi böylesine anlamsız yargılara sürükleyen, siyasî operasyonları anlamak ve önlemekteki çaresizliğimizdir.

Eğer göçün amacı bir grup insanı bir yerden başka bir yere taşımak olsaydı, gitmeye hazırlanan insanları engellemek; kısmen de olsa, operasyonun başarısızlığa uğraması anlamına gelirdi. Oysa amaç olumsuz bir Türkiye imajı yaratmaktır ve bu sonuca ulaşılmıştır.

Bir devlet veya onun güvenlik güçleri dünyaya "Neler oluyor?" diye bakamaz. Doğru soru "Ne olabilir?" sorusudur. Bunun için ülkemizi ilgilendiren siyasî gelişmelerin ne olacağını ve başkalarının amaçlarını gerçekleştirmek için neler yapacağını önceden kestirmek gerekir. Bunları tam olarak tahmin etmenin mümkün olmadığı açıktır ama en azından birkaç ihtimal için önceden hazırlık yapılabilir.

Önlem, birşeyin olmasını engellemek anlamını taşır. Olay gerçekleştikten sonra yapılan işler önlem değildir. Bir avcı gibi, avın geçebileceği yerlerde tuzaklar kurulur. Bunlardan birkaçının yanlış yerlerde kurulmuş olması doğaldır ama operasyon yapanların uğrayabileceği yerlerde önceden yuvalanmadan, bilgi toplamadan, operasyonu saptırmak için projeler hazırlamadan hiçbir başarı beklenemez.

Bir mücadele, sadece bazı kadrolara sahip olmakla yürütülemez. Bu kadrolar, karşılarında milyonlarca insan görmektedir ve hangisinin ne yapacağını bilmemektedir. Bir olay çıktığında, bunun sonuçlarını bertaraf etmek mümkün olmamakta veya bu olayın, genel stratejinin bir parçası olup olmadığı bilinememektedir. Karşı tarafın yanıltma amaçlı davranışları, gerçek operasyonlarına karışmaktadır. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin bozulmasını kimin isteyebileceği ve bu amaçla neler yapabileceği önceden bilinmeden tedbir alınamaz. Bu olay, ancak operasyonun temelinde Türkiye'nin bilinçli bir politikası varsa anlayışla karşılanabilir.

Yapılacak iş teorik düzeyde bellidir: Bizden kimin ne istediğini anlamak ve bunun için neler yapılabileceğini kestirmek. Bu alanlara tuzaklar kurmak.

Geriye küçük bir ayrıntı kalıyor: Karşınızdaki kadar bilgili ve tecrübeli misiniz? Değilseniz boş verin. Kısmetinizde ne varsa kaşığınızda o çıkar.

[Ocak 1998]

Irak krizi

HERHANGİ bir olayı incelerken, genellikle izlenen yol, sebeplerden başlayarak sonuçlara ulaşmaktır. Bu yolu tersinden katetmek daha ilginç olabilir. Meselâ son Irak krizine bu açıdan bakılır ve Rusya gibi büyük bir ülkenin devlet başkanı Yeltsin'in üçüncü bir dünya savaşından sözeden beyanı ile analize başlanabilir.

İnsanlığın karşılaşabileceği en büyük felâketin sebebi, küçük bir ülkenin diktatörünün saraylarını incelemeye açmamasından ibaret görünüyor. Söylenenlere bakılırsa, bu küçük ülke şimdilik çevresini, belki de giderek bütün dünyayı tehdit edecek silahlara sahip olma yolundadır. ABD, insanlık adına bu tecavüz hazırlığını bastırmak istemektedir. Ancak bir dünya savaşı söz konusu ise çatışmanın bir ucunda Irak'ın, diğer ucunda da bütün dünyanın olduğu söylenemez. Irak'ın arkasında, ABD'nin etrafında oluşacak güçle çatışmayı göze alabilecek bir blokun olması gerekir ve bu birinci sorumuzu gündeme getirir. Dünya ölçeğindeki bu ayrışmanın tarafları kimlerdir ve bu ayrışmanın sebebi nedir? Sorunun cevabı "bazı ülkelerin Saddım'ın silahlanmasından yana olması ve bu hakkın onun elinden alınmasını engellemek için dünyayı kana boyamayı göze alacakları" şeklinde olamaz.

Doğrudan bir tehdit altında olmayan ABD'nin, Irak'ın si-

lahlarının etkinliği konusundaki iddiaların doğruluğu varsayımı altında, tehdit altındaki bölge ülkelerini Irak'a yöneltilecek saldırıya razı etmeye çalışmasının garabeti anlaşılamaz. Gerçekte bölge ülkelerinin, bu tehdit karşısında ABD'yi iknaya çalışması gerekirdi.

İlginç bir durumla karşı karşıyayız. ABD, bizim de dahil olduğumuz bölge ülkelerine, "Saddam sizi mahvedecek, izin verin şunu durdurayım" diyor ama tehdide maruz kalanlar "ölümümüz Saddım'ın elinden olsun" dercesine ayak sürüyor.

Bütün dünya bu saçma sapan senaryonun peşine takılmış gidiyor. Saddam'ın bir tehdit oluşturacak boyutta olduğu çok şüpheli silahları karşısında can korkusuna düşen insanlar, ABD'nin operasyonuna yeşil ışık yakmaya çağrılıyor.

İddia anlamsız olunca, cevapları da komikleşiyor. Ülkemizdeki ABD karşıtları, muhtemel operasyonun halka zarar vereceğini söylüyor ve Müslüman bir halka yapılacak eziyete izin verilmemesini istiyor. Halka sıkıntı vermeden, aynı halk tarafından desteklenen bir yönetimle nasıl başa çıkılacağını anlatmak gereğini duymuyorlar bile.

Bütün bunları izlerken aklımız bambaşka bir yere gidiyor. Bu kadar kolay aldatılan, gerçekle uzaktan yakından ilgisi olmayan şeylere inanabilen halklarla oynanan demokrasi oyunu, ne kadar anlamlı olabilir?

Dünyanın en güçlü ülkesi olan ABD'nin başkanının, izlediği politikaların isabeti bir yana bırakılıp, bir aşk ilişkisi nedeniyle gözden çıkarılabileceğine inanılması ve siyasî olayların ahlâk ölçüleriyle değerlendirilmesi nasıl yorumlanabilir?

İnsanlar ebedi hayattaki mutluluğun sırrını veren dinleri bile kendi emrine ve hizmetine sokan siyasetin, tartışmalı bir ahlâk kuralı önündeki bozgunu nasıl açıklanabilir?

Yıllardır doğruları anlamak için verdiğim uğraşın anlamsızlığı, yazdıklarımın ve söylediklerimin beyhûdeliği yüzüme bir tokat gibi çarpıyor. Bildiğim ama içime sindiremediğim bir gerçeğin önünde eğiliyorum: Halkı yönetmek için onlara masal anlatmak gerekir. Anlatacağınız masal, bütün masallar gibi gerçek dışı olabilir. Onların aklına değil, içgüdülerine hitap edin. Korkutmak kamçınız olsun, çıkar vaatleri havucunuz. İstediğiniz yere gideceklerdir.

Ama asla aklını kullandığı zaman başarılı olmasına izin vermeyin. Dünya çok kişinin yöneteceği kadar büyük değildir. Kaldı ki insanlar, bütün hazları ve acıları düşünmeden de tadabilirler. Olayları doğru anlasanız bile, elinize bundan başka ne geçecek?

[Şubat 1998]

Çelişki

ABD'NİN Irak'a müdahalesi beklenirken, Bağdat sokaklarında genç-yaşlı, kadın-erkek gönüllülerin asker özentisi adımlarla yürüyüşü, gülünç olmaktan öte hüzün verici. Bütün bunlar bir halkın, zalim ve güçlü düşmanına karşı direnme kararlılığının bir simgesi sayılıyor ve moral değerlerin teknolojiyle altedilemeyeceği söyleniyor.

Ülkemiz insanlarının çoğunluğunun görüşüne de uygun düşen bu tavır, hiçbir dönemde başarılı olmamasına rağmen sürüp gidiyor.

Birçok başarılı mücadelenin, mesela Vietnam'ın ABD'yi yenilgiye uğratmasının temelinde inanmış insanların gücünün yattığı düşünülüyor. Böylesine bir zafere ulaşan Vietnamlılar'ın, bugün neden sefalet içinde oldukları ve hiçbir olumlu değer yargısına sahip olmayan bir yönetimi sürdürdükleri sorgulanmıyor. Savaşırken ulaşılması imkânsız görünen bir moral güç sergileyen insanların, bununla hiç bağdaşmayan ilkelliklere nasıl düştüğü hiç araştırılmıyor.

Temel yanılgı, teknoloji ve ekonomik gelişmenin moral değerleri yok ettiğine, insanları zavallı birer robot konumuna getirildiğine inanılması. Bu yüzden çatışmanın, bir anlamda teknoloji ile insan arasında cereyan ettiği sanılıyor.

Gelişmiş ülkelerin kendine özgü sosyal sorunları olmasına ve farklı kültürlerine rağmen, kan emen vampirler gibi algılanması anlamsız. Ayrıca Irak'ta yaşayanların, Saddam yönetimi karşısındaki destekleyici ya da en azından suskun tavırları, moral değerlerinin yüksekliği iddiası ile çelişkili.

Bugün Irak'ın sergilediği, RP ile ülkemizin kamuoyuna girmeye başlayan Batı aleyhtarlığı, rasyonel bir davranıştan çok, bizi aşan mücadelenin aracı niteliğindedir. Gelişmemiş ama zengin kaynaklara sahip ülkelerin Batılılarca sömürüldüğü, bu kaynaklara sahip olanlar tarafından kullanılması halinde bu insanların Batı'yı aşacakları, hatta onlara hükmedebilecekleri iddiası sağlam temellere dayanmıyor.

Çünkü sözkonusu kaynakların bir değer ve anlam ifade etmesi Batı'nın varlığı ile mümkün. Yani birileri uçakları ve otomobilleri yapmadan, evlerinde ve sanayilerinde enerji kullanmadan petrolün ne değeri olabilir? Zengin olmak için Batı'nın varlığına muhtaç; ama aynı zamanda onu acımasız bir sömürgeci olarak algılamak müthiş bir çelişki. Sihirli bir el bir gecede Batı'yı dünya haritasından silse, petrol zengini halklar deve sırtında vahadan vahaya gitmekten öte ne yapabilir?

Bu yüzden sorun gelişmiş bir Batı'nın varlığı değildir. Onu ortadan kaldırmanın işe yarar tek alternatifi, gelişmiş bir Doğu'dur ve bu, petrol zengini ülkelerin kaderini ve konumunu değiştirmeyecektir.

Bu sözleri Batı'nın savunuculuğu olarak algılamak, hiç anlamamak demektir. Amacımız, doğal kaynakların ancak kullanıldığı zaman bir değer ifade ettiğini ve bugün bu işi Batı'nın yaptığını belirtmektir. Herkes geliştiği ölçüde doğal kaynakları kullanma hakkına sahip olabilir ve bu gelişmişleri yıkarak değil, kendimizin gelişmesiyle gerçekleşir. Petrol fiyatlarını bugünkü yüksek düzeyinde tutan ABD'dir. Bunu petrol üreten ülkeleri dü-

şündüğü için değil, kendi çıkarı için yaptığı açıktır. Orta Doğu'daki bazı ülkelerin ve radikal İslâm'ın ABD karşıtı tavrının başarılı olması ve ABD'nin siyasal etkinliğini yitirmesi ABD'yi zarara uğratır ama böyle bir durumda, dünyanın yeni efendileri petrol fiyatlarını öylesine düşürürler ki kimsenin ne silah alacak gücü kalır ne de bugünkü zahmetsiz ama görkemli yaşantı sürebilir.

Türkiye bu çatışmadan en az etkilenecek ülkedir. Rakip ekonomik güçleri kontrol altında tutmak için petrol fiyatlarını yükseltip, hiçbir özelliği olmayan insanların üzerlerinde oturdukları petrol yataklarından para kazanmalarını sağlayan ABD'nin, bu halkların hışmına uğraması trajikomik bir olgudur.

Kimbilir, belki de bazıları deve sırtında gezmeyi, lüks otomobillere tercih etmektedir.

[Şubat 1998]

Ara rejim

SİYASETİN birinci aşaması, yani iktidara gelmek, gereğinden fazla önemsenir. Seçimle veya darbeyle yönetimi ele geçirenler, daha büyüğü olmayan bir başarıya ulaştıklarına inanırlar.

İkinci aşama, yani gücü doğru kullanma ve iktidarı sürdürebilme, siyasetin asıl amacı ve başarının gerçek ölçüsü olmasına rağmen hakettiği özeni görmez. Yıllar süren uğraşların sonucu iktidarı ele geçirenler yüksek kayalara kurulmuş şatolara hapsedilmiş gibi, yönetimin doruklarında gözükür ama herhangi bir inisiyatif kullanamaz. Kitlelerle bağlarının kesilmesi için yükseltilmiş gibidirler. Halk onlara ulaşamaz, onlar aşağıyı etkileyemez. Kurulu bir düzenin üzerindeki elbise gibi, yöneten öz değişmez, gelenler sadece modayı temsil ederler. Bu kılık bazen sol, bazen dinci veya başka birşey olabilir. Değişen sadece görüntüdür.

Refahyol'un devrilmesi ve RP'nin kapatılması, sivil siyasetin etkinliğinden ve bunların yönetimi belirlemesinden kaynaklanmadı. Siyasetin kalın çizgileri ve ana yönler zaten siyasî iktidarların yetki alanının dışındaydı. RP'nin, ülkedeki yönetici çekirdeği belirleyecek kadar oy alması beklenmiyordu. Zaten oy, tek başına ülkeyi yönetmeye yetmezdi.

Öyleyse bütün olanların sebebi neydi? Herhangi bir müdahale olmasaydı ve Çiller'in başbakanlığındaki bir DYP-RP ikti-

dan, bunların sınırlı etkinliklerinin sürmesinden ve hatta seçimlerin benzer bir tablo oluşturmasından başka ne sonuç verebilirdi? Dağınık bir sivil siyasî kesim, devletin etkinliğini ve gücünü arttırmaz mıydı? Dinsel eğilimlerin belirleyeceğinin sınırına dayanan RP, yönetimindeki başarısızlığının bedelini ödemeyecek miydi?

28 Şubat'ta siyasete müdahale edenler, kendilerini güçlü kılan ve hiçbir ciddi risk unsuru taşımayan bu yapıyı neden bozdular? Mücadele, sanıldığı gibi sivil siyasetçilerle derin devlet arasında mıydı? Çok dar bir alana sıkışmış sivil siyasetin daha da daratılmasının nasıl bir gerekçesi olabilirdi?

Asıl sorun kimsenin aklına gelmeyen yerdeydi. Derin ve anlamlı çatlak, sivil siyasetçi ile bürokrat devlet arasında değil, yöneten çekirdeğin içinde oluşmuştu. Ağacın gövdesini yaran kamanın kabuğu da kırması gibi, sivil siyaset asıl bölünmenin eteklerindeydi ve temel kavganın yansımalarından etkileniyordu.

Sivil siyaset bu çatışmayı ne anlayabildi ne de içine girebildi. Olayları araştıran komisyonlar gazete kupürleriyle yetinmek, bilerek sızdırılan bilgilerden çok anlamlı olmayan senaryolar üretmek zorunda kaldılar. Olaylar bilinenin dışında bir mantıkla gelişiyor ve alışılmadık bir kurallar dizisi hüküm sürüyordu sanki.

Tutuklamaları, salıverilmeleri, kimse varolan kurallarla açıklayamıyordu. Gerçek tehdit sayılan irtica iyi tanımlanmamıştı. Kastedilen şey, siyasî amaçla kullanılan din miydi yoksa dindarlık mıydı ya da bu kesimlerin Türkiye'ye biçtiği rol ve onu destekleyen güçlerin kabul edilemezliği miydi?

Sürdürülen tartışmalardan anlamlı sonuçlar çıkmıyorsa gerçeği başka yerde aramak gerekir. Bu konuda bazı tespitler yapılabilir.

Mücadelenin tabana yayılmasının ve bir iç çatışmanın, en azından şimdilik istenmediği anlaşılıyor. Mücadele tepede ve

devletin içinde cereyan edecektir. Çatışma özünde, Türkiye'nin dünya üzerindeki konumuyla ilgilidir ve ülke içindeki ideolojik yelpaze, bu konuda varılacak sonucun bir yan ürünü olacaktır. Sivil siyasetçiler belirleyici konumda değildir ve yöneten çekirdekle ilişki içinde olanların dışındakiler çatışmanın figüranı olacaktır.

Sonucun bir ara rejimle belirlenmesinin ve 12 Mart'ta olduğu gibi ava gidenin avlanmasının yüksek bir ihtimal olduğu gözüküyor. Herşeye rağmen kötümser olmak için ciddi bir neden olmadığı da söylenebilir.

[Mart 1998]

Silah tutkusu

BİR olayın içindeki gerçeği yakalamak için bazen fanteziler yardımcı olabilir. Mesela bugün Irak'ı yönetenlerle ABD'nin seçkinlerinin yer değiştirdiğini düşünebilir ve durumun ne kadar farklı olabileceğini kurgulayabiliriz.

Şu anda tarafları izlerken, bir yanda uzaylıları andıranları ve onun karşısında da ilkel bir topluluğun varlığını görüyoruz. Görüntülerin propaganda payı düşülse bile; birbirine benzemeyen, hiçbir terazinin denk düşüremeyeceği iki farklı yapıyla karşı karşıyayız. Acaba bu, hiçbir şekilde değiştirilemeyecek bir olgu mudur? ABD'nin mutlak görülen üstünlüğü karşısında yapılabilecek herhangi bir şey yok mudur? Eğer ABD'yi yöneten seçkinler Irak'ın başında olsalardı nasıl davranırlardı?

Bu seçkinler birbirine zıt iki olgunun kaderlerini belirlediğini düşüneceklerdi. Birincisi Irak'ın çok büyük gelir sağlayacak doğal kaynaklara sahip olduğunu, dünya dengelerinde önemli bir konumda bulunduğunu görecek ama bunun, aynı zamanda ciddi bir risk unsuru olduğunu anlayacaklardı. Öyleyse izlenecek politika, riski alabildiğine azaltmak ve geliri en üst düzeye çıkarmak yönünde belirlenmeliydi.

Böyle bir politika dünya üzerindeki güç dengelerini bozmamak, bölgede çatışan güçlerin herhangi birine engel olmamak

veya kolaylık göstermemek temeline dayanırdı. Silahlanma ikinci planda tutulur, büyük güçlerle çatışma hesap dışına atılır, bunların çatışmasıyla ulaşılacak sonucun kabul edileceği ama çıkarların zedelenmesi halinde taraf olunacağı hissettirilirdi. Silahlanma, çevre ülkelere karşı savunmaya yönelik ve caydırıcı ama düşük maliyetli tutulurdu.

Ülkede yaşayan insanları bir arada tutacak, bölgede etkinliği arttıracak bir millet tanımı yapılır ve bunları pekiştirecek ekonomik ve sosyal yapılar oluşturulurdu.

Çevre ülkelerdeki Kürtler'in durumundan yararlanmak için Kürt önderlerle bir uzlaşma sağlanır, yönetimde pay verilir ve Kuzey Irak bir çekim merkezi haline dönüştürülürdü.

Türkiye'nin güneydoğusuyla ekonomik bağlar kurulur, resmi veya gayriresmi yollarla yapılan ticaret teşvik edilir, bu bölgenin insanlarına Kuzey Irak'ta eğitim verilirdi.

Kaynakların önemli bir kısmı eğitime ayrılırken, dünyanın herhangi bir yerinden gelecek yetişmiş insanlara kapılar açılır ve "benden olan değil, bana hizmet eden önemlidir" denirdi. Yönetilen ve buna alışkın olan halkın bu zaafını kullanmak yerine insanların yeni düşünceler yaratması ve ülke yönetimi için rekabet etmeleri teşvik edilirdi.

Başkalarının etkisiyle Türkiye düşmanlığı körüklenmez, dostluk ve yakınlık gösterilir, ekonomik ve siyasal güç, bir etkileme aracı olarak kullanılır, Türkiye içinde kendini ifade edemeyenlere kucak açılırdı. Böyle bir tavrın Türkiye'de taraftar bulabileceği hesaplanırdı. Bu politikanın Türkiye'den rahatsızlık duyan güçlerce de destekleneceği görülürdü. Benzer politikaların İran ve Suriye'de de karşılık görmesi beklenirdi.

Oysa bugün Irak zengin topraklar üzerinde açlık ve sefalet yüzünden ölen insanların ülkesidir. Bir ülkenin zengin ve güçlü

olması sadece sahip olduklarının bir sonucu değildir. Herşey, daha çok bunların nasıl kullanıldığına bağlıdır.

İşin en hazin tarafı, bu ülkelerin ellerine geçeni silaha yatırmalarına rağmen neredeyse ok ve mızrak kullanan insanların konumunda olmasıdır. Askeri güçlerine bakıldığında bir sürü silah sahibi görülmelerine rağmen tek bir uçağı havalandıramamakta. Karşı tarafa gönderebildikleri üç-beş füzeyle bir trafik kazasıyla kıyaslanabilecek sonuçlar yaratabilmekteler.

Savaş, uluslararası mücadelenin tek ve en önemli aracı değildir. ABD, silahla oynamayı iyi becerdiği için büyük olmamıştır. İçinde bulunduğu şartları akıllıca kullandığı için büyümüş ve bu kadar çok silah sahibi olabilmiştir.

[Mart 1998]

Disiplinli demokrasi

TÜRKİYE'DE demokrasinin önündeki engelin Ordu'nun dayatmaları olduğu, eğer müdahaleler olmasa halk iradesine dayanan bir yönetimin önünün açılacağı iddiasına katılmıyorum. Hatta rejimi bir ölçüde çoğulcu hale getiren şeyin, Ordu'nun tercihleri olduğunu düşünüyorum.

Sözlerim dikta meddahlığı değildir. Birçok diktatörlükte yapılanlardan daha anlamlı olmayan seçimler, halkın iradesinin gerçekleşmesi olarak yorumlanamaz. Seçilecek kişilerin önceden parti oligarşisi tarafından belirlenmesi, hatta güvenlik güçlerinin ikazlarıyla bazı kimselerin önceden elenmesi, parlamentonun halkla ilişkisini koparmakta, onu ülkeyi yönetenlerin arkasına gizlendikleri bir paravan haline dönüştürmektedir. Kurulacak partilerin nitelikleri kanunla belirlenmekte ve getirilen sınırlamalar, serbestçe hareket edilecek bir alandan çok, izlenmesi gereken bir çizgiyi tanımlamaktadır. Partiler arasındaki farklar kozmetiktir ve bu farklar bile varolan kuralların bir ölçüde çiğnenmesiyle oluşur. Parti örgütlenmeleri tabandan yukarı değil yukarıdan aşağıyadır.

Halkın gündemiyle siyasetin yönü arasındaki farklılık, krallıklarda bile ender rastlanan düzeydedir. Bu sınırlamaları aşmak ve farklı bir çizgide siyaset yapmak imkânsızdır. Sistemin içinde-

ki bir partinin parasal kaynakları genellikle araştırılmaz. Sistemi aşan bir siyasete yeltenirseniz, başta para olmak üzere sayısız engelle karşılaşırsınız.

Bu dar demokraside tek aykırı ses Ordu'dan gelebilir. Bu yüzden çatışan taraflardan birini desteklemek ve mesela sivil siyasetten yana olmak görünüşte demokratlık sayılsa bile, özünde diktatörlüğün bir kanadını savunmaktan öte bir anlam taşımaz.

Bu yüzden sistem ya farklı seslere açık hale getirilmeli, ya da çoklu olmasa bile, ikili yapıdan şikayet edilmemelidir.

Bu ayırım siyaseti belirleyen güç odaklarına göre yapılmıştır ve ülkedeki çatışmanın siyasal hedefler boyutunu açıklamaz. Çünkü çatışma sivil-asker arasındaki bir iktidar kavgasından ibaret olsaydı, sonuç şimdiye kadar belirlenmiş olurdu.

Bu ölçüde disiplinli ve dar bir yolda yapılan siyasetin, geniş özgürlüklere sahip toplumlardan daha büyük çatışmalarla sürmesinin sebebi nedir? Sınırları sıkı sıkıya belirlenmiş, üstelik bu sınırları bile istenilen ölçüde daraltabilen bir sistem varken neden istikrar sağlanamamaktadır?

Bazen ideoloji bazen soy ya da inanç temeline oturmuş görünen çatışma, gerçekte Türkiye'nin tanımı üzerindedir. Yani ülkenin, bulunduğu coğrafyada nasıl bir rol üstleneceği, dünyadaki güç dengeleri içindeki yerinin ne olacağı belirlenmektedir. Bu noktadaki ayrışmada asker-sivil kriteri anlamsızlaşır ve bazı askerlerle bazı siviller bir yanda, diğerleri başka bir safta yer tutarlar.

Her askeri müdahale sadece sivil siyasete yön vermekle kalmaz, ordu içindeki dengeleri de yeniden belirler. Birçoklarının güce tâbi olmak olarak yorumladıkları darbe yandaşlığı, gerçekte siyasal bir tercihtir.

Bu yüzden Fazilet Partisi'nin Refah'ın devamı olup olmadığına, kadrolarına veya ideolojisine bakarak değil, Türkiye'nin rotasını nasıl çizmek istediğine göre karar verilecektir.

Ordu'da etkin kanat, kendisiyle aynı düşünceleri paylaşsa bile sivil siyasetin mutlak egemenliğine izin vermez. Bu alandaki örgütlenmelerin dar bir kadronun elinde bulunması, manipülasyonlara açık olması güvensizlik nedenidir. İtiraz istikamete değil, gücün yapısınadır.

Demokrasimizi demokrat yapmanın yolu, en az ordu kadar yaygın ve iç kontrole sahip sivil bir örgüt yapısı oluşturmaktan geçmektedir.

[Mart 1998]

Örtülü eylemler

İSTİHBARAT örgütlerinin temel işlevlerinden biri olan örtülü eylemler, gecikerek ve ancak Susurluk raporuyla gündemimize geldi. Ama ciddi bir yanılgıyı da peşinde sürükledi.

Herkes, örtülü eylemlerin hasma karşı, sorumluluk üstlenmeden uygulanan şiddet olduğunu düşündü. Oysa bu tür eylemlerde şiddet istisnaidir ve hiçbir sansasyon yaratmadan sürekli uygulanır. Bu eylemler kamuoyunun hiç farketmediği veya olayı bilse bile, sorumlusunun kestiremediği, karşı tarafın politikalarını etkilemeyi amaçlayan birçok değişik tertibin ortak adıdır. Halk arasında yayılan asılsız bir söylenti, karşı tarafın yetkililerine ulaştırılan sahte bir bilgi veya belge de bu tür eylemlerdendir.

Hedef her zaman hasım değildir ve dost ülkelere karşı kullanılması olağandır. Bu durumda amaç yenmek değil yönlendirmektir ve genel stratejinin bir parçasını oluşturur. Yani tek başına bir örtülü eylemin herhangi bir anlamı yoktur ve belli siyasî hedefleri olan bir bütüncül planın bir unsuru niteliğindedir.

Büyük ülkelerin istihbarat örgütlerinin yasal ve önemli görevlerinden olan bu eylemler, Türkiye'ye bir kavram olarak bile girmemiş ve hiçbir örgüt bu işle görevlendirilmemiştir. Örtülü eylemlerin bir bölümü olan propaganda; sistemsiz, bütüncüllükten uzak bir biçimde çeşitli kurumlarca yürütülmektedir ve çoğu

hamaset edebiyatının, medya kanalıyla kamuoyuna sunulmasından ibarettir.

Oysa halkın tümünü veya belirli bir bölümünü bir yönde şartlandırmak, ekonomik dengeleri etkilemek, hükümetleri halkın baskısıyla veya bizzat kendisine yönelik operasyonlarla belli kararlar almaya zorlamak, çatışma çıkarmak veya gereksiz barışa yönlendirmek bu tür eylemlerin hedefleri arasındadır.

Şüphesiz, gerektiğinde doğrudan şiddet kullanılabilir ama bu çok yaygın değildir ve genelde çatışmaya örtülü eylemi yapanlar katılmaz. Yaratılan ortam nedeniyle operasyona maruz kalanlar birbiriyle çatışır.

Türkiye'de MİT, haber alma ve bunları değerlendirmekle yükümlüdür. Kanunlar, ona aktif bir mücadele imkânı tanımamaktadır. Polis, tanım gereği, bir kolluk kuvvetidir ve hukuk ihlallerine karşı koyar. Hukukun suç olarak tanımlamadığı ve sürekli kullanılan siyasal operasyonlara karşı koyacak veya böyle bir eylemi hazırlayıp başkalarına uygulayacak bir kurum yoktur.

Kaldı ki bu konulara tamamen yabancı olan kurumlarımızın, hukuki düzenlemeler yapılsa bile uzun bir öğrenme ve tecrübe kazanma sürecinden geçmesi gerekeceği şüphesizdir.

Susurluk olayı içinde örtülü eylem sayılabilecek herhangi birşey yoktur. Çünkü bunu destekleyecek hukuki bir düzenleme yapılmamıştır ve eylemler yabancı bir güce değil, vatandaşa yöneliktir. Çok sayıda insanın öldürülmesi ile siyasî bir sonuç elde etmeye çalışmak, çağdaş bir devlette söz konusu bile olmayan, kaba ve etkisi şüpheli bir yoldur.

Örtülü eylemler olarak sunulan ve her ülkenin yapmaya mecbur olduğu söylenen işler, iki yönden sakattır: Birincisi bu eylemler devletin meşru organlarının amaçlarıyla uyumlu değildir ve onların kararlarına dayanmamaktadır. Ayrıca, şu anda, başbakan da dahil hiç kimse örtülü eylem yürütmeye yetkili değildir. İkin-

cisi bu operasyonlar son derece bilgisizce yürütülmüştür. Devlet görevlileriyle tetikçiler ve mafya içiçedir. Böyle bir operasyonda rol alanlarla onları yönetenler arasındaki ilişkilerin nasıl olacağı belirlenmemiştir. Bir darbe teşebbüsünün ön safında bir MİT görevlisi bulunmakta, polis bazen tetikçi olarak kullanılmakta, çoğu zaman tetikçilerle birlikte yaşamaktadır.

Susurluk'ta Türkiye adına yapılmış bir örtülü eylem aramak boşunadır. Susurluk'un tümü ülkemize yönelik ve başarı ile yürütülmüş bir örtülü eylemdir. Siyasal amaçlarına ulaşmış ve onu yönetenler, en küçük bir iz bile bırakmamıştır. Kavga, operasyonun kurbanları arasındadır.

[Mart 1998]

Kim yapıyor?

SON yıllarda birbiriyle uzlaşmaz görünen tarafların çatışmalarını izliyoruz. 1980 öncesindeki milliyetçi-solcu ayrışması yerini laiklerle İslâmcılar'ın arasındaki ihtilafa bırakıyor.

Bir küreyle silindirin birbirine hiç benzemeyen şekilleri, bir başka açıdan bakıldığında özdeş izdüşümler verir. Her ikisi de matematik olarak anlamlı birer daireye dönüşür. Acaba laiklerle İslâmcılar'ı özdeş kılacak böyle bir bakış açısı bulunabilir mi?

Önce bu iki akım büyümek hatta varolmak için birbirine muhtaçtır. Biri olmayınca diğeri anlamsızlaşır. Birbirlerinin memelerini emerek beslenen ve büyüyen iki yaratık gibidirler. İslâmcılar'ın söylemleri sertleştikçe ve ödün vermez oldukça, laik kesimin eteklerinde yer alanlar merkeze doğru itilir ve kemikleşir. Laiklerin oluşturduğu cephe, sadece dindar olan insanları siyasal İslâm'ın içine doğru sürükler.

İkisi birden gelişir ve serpilir. Taşan bir nehir gibi diğer düşünce akımlarını kaplar ve onları küçük bağlantısız adacıklara dönüştürür.

Buraya kadar söylediklerimizin ilginç bir yanı yoktur. Ama bu iki akımın ortak bir yanları, meselâ ortak bir siyasî hedefi varsa, her ikisi de özdeş olan bir izdüşüm bulunabiliyorsa, şöyle bir

soruyu sormaya hakkımız olur: Acaba bu iki akımın zıtlaşması ortak bir odağın eseri midir ve beklenti bir ortak hedefe, ikisinden herhangi biriyle ulaşmak mıdır?

Gerçekten de laik ve siyasal İslâmcı kesimlerin görünen aykırılıkları yanında, benzeşen birçok tarafları vardır. Mesela Türkiye'nin dünya üzerindeki konumu her ikisinde de ABD karşıtı ve Avrupa merkezlidir. Dayandıkları taban iki taraf arasında kolaylıkla yer değiştirebilmektedir. Belirli bir çekirdek kadro dışında, dün Karaoğlan'ın arkasından gidenler bugün Erbakan'ın peşindedir. Karşı oldukları sermaye grupları ve devletçilik anlayışları arasında fark yoktur. Kuvayı Milliye ruhuyla mücadele, ortak sloganlarıdır.

Meseleye şöyle de bakılabilir: Bu akımlardan herhangi birinin iktidarı, dış güç odakları açısından farklı algılanır mı? Mesela laikleri şiddetle reddeden ama İslâmcılar'ın iktidarını isteyen veya tersi bir durumu tercih eden bir güç odağı var mıdır?

Bu sorunun cevabı küçük ülkeler mesela İran'ı referans göstererek verilmemelidir. ABD, Avrupa ya da Rusya açısından sorunun cevabı nedir?

RP yönetiminin, sonuçları bilinmesine rağmen yangına körükle gider gibi İslâmî sloganları öne çıkarması, bir inadın veya kararlılığın ifadesi midir? Bunun bilinçli bir politikanın eseri olması ihtimali hiç mi yoktur?

Şu anda Fethullah Gülen kanadına karşı açılan savaş, sadece irticaya mı yöneliktir yoksa bu kanadın RP ve laik kesimlerin karşıtı bir dış politikanın destekçisi olmasının bir sonucu mudur?

Acaba gördüğümüz şeyler sadece gerçeğin ışık oyunlarıyla deforme edilmiş bir şekli midir?

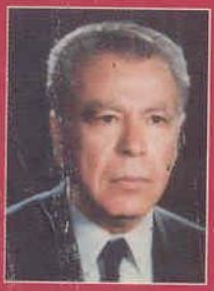
Reddedilse bile, Erbakan'ı İsviçre'den sol eğilimli generallerin getirdiği rivayeti, hangi düşünce modeli içinde böylesine yay-

gınlaşabilmiştir? Bu kadar aykırı görünen bir iddiayı birçok kişinin doğru sayabilmesi hangi mantığın ürünüdür?

Bugünkü ideolojik çatışma en az 12 Eylül öncesindeki kadar yapaydır ve her yapay şeyde olduğu gibi bunu da yapanlar vardır. Laiklerin derdi ne devletçilikle halkçılığını terhis ettikleri ve sadece laikliğini savundukları Atatürk ilkeleridir ne de İslâmcı siyasal odağın sorunu halkın dinini korumaktır. Son derece gerçekçi ve anlamlı bir hedef söz konusudur ve bu hedef tarafların dile getirdiği kaygılarla ilintisizdir. Laiklik ve İslâmcılık şalını kaldırdığınız zaman göreceğiniz şey, dünya üzerindeki nüfuz kavgasıdır ve taraflar hiç de yabancısı olmadığımız, her siyasî kavganın arkasında yer alan güç odaklarıdır.

[Nisan 1998]

KOMPLO YOK

Gerçekler sadece gördüklerimizden ibare
değildir. Bizim gördüklerimiz, gerçekleri
sahneye vuran gölgeleri de olabilir.
Öyleyse repliklere takılıp kalmak yerin
-en azından zihnen- perdeyi aralamak
için sorular sormak ve düşünmek gerekiyor

Bir dönem, medya tarafından yoğun ilgi
gören ve söyledikleriyle farklı bir çizg
sunan Mahir Kaynak'ın suskunluk dönemi
bu kitapla bozuluyor. Bir kenarda kalmasın
ve unutulup gitmesine razı olmadığımız
1994'den 1998'e kadar olan dönemde
Türkiye'nin seyrine ve Türkiye
gerçeklerinin perde arkasına ışık tutar
yazılardan oluşan bu kitabı, zevkle
okuyacaksınız.

